

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ-ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ»
Α' ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

ΑΚΑΔ. ΕΤΟΣ 2007-08

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΛΙΑΚΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ ΣΤΟΝ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΟΙΚΙΣΜΟ ΤΟΥ ΓΑΛΑΞΕΙΔΙΟΥ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΕΣ: Ε. ΜΑΙΣΤΡΟΥ, Α. ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΤΟΥ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ: ΘΑΛΕΙΑ ΚΑΒΥΡΗ, ΑΡΧΙΤΕΚΤΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ Ε.Μ.Π.

ΑΘΗΝΑ, ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2009

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Εισαγωγικά

Αντικείμενο μελέτης – Μεθοδολογία έργασίας

2. Γενική περιγραφή του ιστορικού συνόλου

2.1. Γεωγραφική τοποθέτηση

2.2. Στοιχεία περιβάλλοντος

Φύλλα εικόνων κεφ. 2.

3. Ιστορικά στοιχεία.

3.1. Πηγές: η ερμηνεία και η αξιολόγησή τους

3.1.1. Ανασκαφική – αρχαιολογική έρευνα και ευρήματα

3.1.2. Ιστορικά κείμενα

3.1.3. Πηγές απο περιηγητές

3.1.4. Νεώτεροι γαλαξειδιώτες συγγραφείς για την ιστορία του τόπου

3.1.5. Χάρτες – ιστορικά σχέδια

3.1.6. Ειδικές εκδόσεις - Λευκώματα

3.1.7. Λογοτεχνία

3.1.8. Εικαστικά

3.2. Η εξέλιξη της κατοίκησης στο χώρο

3.2.1. Προϊστορικοί χρόνοι

3.2.2. Αρχαιότητα

3.2.3. Βυζαντινοί χρόνοι

3.2.4. Περίοδος τουρκοκρατίας

3.2.5. Η εποχή των караβιών

3.2.6. Συμπεράσματα

Φύλλα εικόνων κεφ. 3

4. Συνοπτική παρουσίαση του σύγχρονου οικισμού

4.1. Ο πολεοδομικός ιστός – οι ελεύθεροι χώροι

4.2. Τα ιστορικά κτίρια και η νέα δόμηση

4.3. Λειτουργικά χαρακτηριστικά

4.3.1. Οι χρήσεις γης

4.3.2. Το σύστημα κυκλοφορίας και στάθμευσης

4.4. Το νομοθετικό πλαίσιο

4.5. Κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά-Τάσεις εξέλιξης

4.6. Συμπεράσματα

Φύλλα εικόνων κεφ. 4

5. Η εξειδίκευση στην περιοχή του παραλιακού μετώπου

5.1. Η αναγκαιότητα παρέμβασης στο παραλιακό μέτωπο του οικισμού

5.2. Οριοθέτηση της περιοχής μελέτης

6. Περιγραφή της υπάρχουσας κατάστασης

6.1. Τα στοιχεία του αστικού περιβάλλοντος

6.1.1. Ο πολεοδομικός ιστός – οι ελεύθεροι χώροι

6.1.2. Τα ιστορικά κτίρια και η νέα δόμηση

6.1.3. Τα αρχαία τείχη και άλλα στοιχεία ιστορικού ενδιαφέροντος

6.2. Τα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος

6.2.1. Το θαλάσσιο όριο

6.2.2. Το πράσινο

6.2.3. Το φυσικό σπήλαιο

6.3. Λειτουργικά χαρακτηριστικά και προβλήματα

6.3.1. Οι χρήσεις γης

6.3.2. Η κυκλοφορία των οχημάτων

6.3.3. Οι κινήσεις των πεζών

6.3.4. Σύνοψη των παρατηρήσεων

Φύλλα εικόνων κεφ. 6

7. Αναλυτική παρουσίαση των κομβικών περιοχών – προτάσεις σε επίπεδο γενικών κατευθύνσεων

7.1. Η πλατεία Μάμα

7.2. Η πλατεία του Χηρόλακα

7.3. Η ακτή του ναυτικού ομίλου

7.4. Το Κεντρί

7.5. Η περιοχή των Καταλωνίων

Φύλλα εικόνων κεφ. 7

8. Προτάσεις για το σύνολο της περιοχής μελέτης

8.1. Ο αρχαιολογικός περίπατος στα τείχη

8.2. Ειδικός τομέας ανάπτυξης στην περιοχή της Αγοράς

8.3. Κυκλοφορία οχημάτων και κινήσεις πεζών

8.4. Θαλάσσιες συνδέσεις

8.5. Σύνοψη των προτάσεων σε ένα χάρτη

Φύλλα εικόνων κεφ. 8

9. Επίλογος

Προέλευση υλικού και υποβάθρων. Πηγές και βιβλιογραφία

Κατάλογος χαρτών

Κατάλογος φύλλων εικόνων

Παράρτημα I

Χάρτες

Παράρτημα II

Κατάλογος ισχύουσας νομοθεσίας κατά χρονολογική σειρά

Παράρτημα III

Η ναυπήγηση των караβιών στο Γαλαξίδι

Παράρτημα IV

Πίνακες της στατιστικής υπηρεσίας

Παράρτημα V

Η κατοίκηση στο Γαλαξίδι – (Πίνακας)

10. Εισαγωγικά

Αντικείμενο μελέτης –μεθοδολογία εργασίας

Το θέμα της παρούσας εργασίας ορίζεται ως «**Προστασία και ανάπλαση του παραλιακού μετώπου του ιστορικού οικισμού του Γαλαξειδίου**» και εντάσσεται στο γενικότερο πλαίσιο ολοκληρωμένης προστασίας για τον ιστορικό οικισμό.¹ Αντικείμενο προστασίας και ανάπλασης αποτελεί ο δημόσιος χώρος ο οποίος συνιστά το παραλιακό μέτωπο του οικισμού, δηλαδή όλα τα υλικά και άυλα στοιχεία που συγκροτούν τη φυσιογνωμία της ιστορικής αυτής περιοχής, με παράλληλη αναφορά και στα λειτουργικά χαρακτηριστικά του συνόλου, ώστε οι προτάσεις αναβάθμισης και ανάδειξης να εντάσσονται στα πλαίσια της βιώσιμης ανάπτυξης του οικισμού².

Αφορμή για την εξειδικευμένη αυτή μελέτη αποτέλεσε η εργασία «Προστασία και συντήρηση του ιστορικού οικισμού του Γαλαξειδίου» η οποία πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της άσκησης του Δ.Π.Μ.Σ. «Προστασία μνημείων»³. Μεταξύ των προτάσεων της μελέτης συμπεριλαμβάνεται και η ανάγκη ανάπλασης και ανάδειξης του παραλιακού μετώπου. Παρά το γεγονός ότι υπήρχε καταγεγραμμένο το υλικό για το σύνολο του οικισμού και θα μπορούσαν να γίνονται συνεχείς αναφορές, κρίθηκε μεθοδολογικά ορθό να προηγηθεί συνοπτική παρουσίαση του συνολικού οικισμού ώστε να γίνει κατανοητό το γεγονός ότι η περιοχή του παραλιακού μετώπου αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την εξέλιξη του συνόλου.

Η εργασία περιλαμβάνει την αναγνώριση και κατανόηση του οικιστικού συνόλου όπου εντάσσεται η περιοχή μελέτης, κατά την οποία θα παρουσιασθούν τα φυσικά και διοικητικά όρια του οικισμού και η σχέση του με την ευρύτερη περιοχή, ιστορικά στοιχεία για την εξέλιξη του και συνοπτική παρουσίαση του σύγχρονου οικισμού. Με βάση τα στοιχεία αυτά θα διατυπωθεί η αναγκαιότητα παρέμβασης στο παραλιακό μέτωπο και η σημασία της για το σύνολο του οικισμού και θα οριοθετηθεί η περιοχή μελέτης. Στη συνέχεια θα παρουσιασθούν τα ιδιαίτερα ιστορικά αρχιτεκτονικά στοιχεία της περιοχής, θα αναφερθούν τα ιδιαίτερα λειτουργικά της χαρακτηριστικά και θα εντοπισθούν τα γενικά προβλήματα υποβάθμισης αλλά και οι επιμέρους περιοχές οι οποίες αποτελούν κομβικά σημεία για την ανάπλαση του συνόλου. Ο στόχος είναι η διατύπωση προτάσεων για την προστασία και την ανάπλαση των επιμέρους περιοχών που εντοπίστηκαν αλλά και για το σύνολο της περιοχής μελέτης.

Ως «εργαλεία» της περιγραφείσας διαδικασίας χρησιμοποιήθηκαν:

- η βιβλιογραφική έρευνα, για την διερεύνηση των φάσεων ανάπτυξης του ιστορικού οικισμού
- η έρευνα πεδίου, η οποία συνίσταται σε επιτόπια καταγραφή και αποτύπωση για την ενημέρωση των υποβάθρων, φωτογράφιση –καταγραφή σε κάμερα video και συλλογή πληροφοριών από τους κατοίκους της περιοχής με προφορικές συνεντεύξεις

---

1 Ε.ΜΑΪΣΤΡΟΥ, «ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ ΠΟΛΕΩΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ- Ο ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ- Η ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΕΠΕΜΒΑΣΕΩΝ», Ε.Μ.Π.- Δ.Π.Μ.Σ «ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ», ΑΘΗΝΑ 2004-05

2 Χάρτα ICOMOS για την προστασία ιστορικών πόλεων, Washington 1987: «...για να είναι αποτελεσματική η προστασία των ιστορικών πόλεων και άλλων ιστορικών αστικών περιοχών, θα πρέπει να αποτελεί μέρος συγκλινουσών πολιτικών οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης...»

³ ΔΣΚΗΣΗ 4.3: «ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΓΑΛΑΞΕΙΔΙΟΥ», Δ.Π.Μ.Σ. «ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ», Ε.Μ.Π., ΑΘΗΝΑ 2008

2. Γενική περιγραφή του ιστορικού συνόλου

11. Γενική περιγραφή του ιστορικού συνόλου

11.1. Γεωγραφική τοποθέτηση (φύλλο εικόνων 2.1.)

Το Γαλαξίδι βρίσκεται στο νότιο τμήμα της Φωκίδας και βρέχεται από τα νερά του Κρισσαίου κόλπου. Κλείνεται από τα δυτικά και τα βόρεια από τις απολήξεις των ορεινών όγκων της Γκιώνας και του Παρνασσού. Στα ανατολικά και νότια τα δύο ακρωτήρια της Τρίπορης και της Πούντας, μαζί με τα νησάκια Μολυσμένο, Αγ. Δημήτριος, Παναγιά, Αγ. Γεώργιος και Αψηφιά αποτελούν τα φυσικά όρια του θαλάσσιου χώρου που περιβάλλει τον οικισμό και διαμορφώνουν τον όρμο του Γαλαξειδίου.

Η γεωγραφική του θέση στον Κορινθιακό κόλπο ευνόησε την ανάπτυξη της ναυτιλίας και η θαλάσσια οδός ήταν η φυσική διέξοδος του οικισμού προς τους δρόμους του εμπορίου από τα αρχαία χρόνια.

Διοικητικά ανήκει στο νομό Φωκίδας, της περιφέρειας της Στερεάς Ελλάδας. Το 1982 ο Δήμος του Γαλαξειδίου είχε έκταση 48 τ.χλμ, ενώ σήμερα με τη νέα διοικητική διαίρεση της χώρας στα πλαίσια του προγράμματος «Ιωάννης Καποδίστριας Ι», μαζί με τους γειτονικούς οικισμούς Βουνιχώρα, Πεντεόρια, Άγιοι Πάντες και Τριταία ξεπερνάει κατά πολύ την ανωτέρω έκταση.

Σύμφωνα με το νόμο «Περί συστάσεως των Δήμων» του 1834 (ΦΕΚ 3/10.1.1834), το Γαλαξίδι αναγνωρίζεται σε Δήμο β' τάξεως⁴, ενώ το 1841 δημιουργείται ο «Δήμος Γαλαξειδίου και Περιχώρων» με πρωτεύουσα το Γαλαξίδι. Ιστορικά αναφέρουμε ότι το 1809 ο Δήμος του Γαλαξειδίου απαρτιζόταν περίπου 3000 κατοίκους, το 1865 6.408 κατοίκους, το 1896 είχε 5.135, το 1928 3.020, το 1971 είχε 1.266 και το 1981 είχε 1.262 κατοίκους⁵. Σύμφωνα με την τελευταία απογραφή του 2001⁶, ο πληθυσμός ανέρχεται στους 1718 κατοίκους, μόνο για τον οικισμό του Γαλαξειδίου, ενώ ο αριθμός αυτός υπερδιπλασιάζεται κατά τους θερινούς μήνες.

Η πόλη απέχει από την Ιτέα 21 χλμ, από την Άμφισσα 32 χλμ, από τους Δελφούς 34 χλμ και από την Αθήνα 210 χλμ. Το 1963 έγινε η διάνοιξη του δρόμου Ιτέας-Γαλαξειδίου-Ναυπάκτου⁷, γεγονός που επέδρασε στην οικονομική ανάπτυξη της περιοχής. Μέχρι τότε, ο μοναδικός τρόπος επικοινωνίας ήταν οι «δρόμοι της θάλασσας» προς το Αίγιο, την Πάτρα και τον Πειραιά, μιας και η ευρύτερη ορεινή περιοχή με τις απότομες πλαγιές έκαναν δύσκολη την μετακίνηση, μέσα από δύσβατους δρόμους.

⁴ Α. Ι. Α. Ι.Σκιαδάς, «Το Γαλαξίδι, μια πανάρχαια ναυτική πολιτεία (Τοπογραφία, Ιστορία, Εξανάγηση)», Αθήνα 1986, σελ 20.

⁵ ο.π, σελ 12.

⁶ Ε.Σ.Υ.Ε. (Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος) Πιν. 16, Απογραφή 18.3.2001, πρβλ. Παράρτημα.

⁷ Ελληνικό Πανόραμα, Τεύχος 14ο 1999, «Γαλαξίδι, η θρυλική ναυτική πολιτεία», σελ 32.

11.2. Στοιχεία περιβάλλοντος (φύλλο εικόνων 2.2)

...Ολόγυρα ζώνεται απο ψηλά βουνά, που του χαρίζουνε απανεμιά και σιγουριά. Στ' αλήθεια, ο κόρφος του είναι έτσι φτιαγμένος, που θαρείς πως ήτανε βουλή θεού να γίνει το Γαλαξείδι τόπος ναυτικός....⁸

Άποψη του όρμου Γαλαξειδίου

Η ευρύτερη περιοχή παρουσιάζει ιδιαίτερα ενδιαφέροντες γεωλογικούς σχηματισμούς με πτυχωτά ασβεστολιθικά πετρώματα που διακόπτονται από χαρακτηριστικό ρήγμα, στα νότια του οικισμού, στο οποίο οφείλονται και οι καταστροφικές επιδράσεις των σεισμών που χαρακτήριζαν τις διάφορες χρονικές περιόδους. Η έντονη σεισμική δράση του Κορινθιακού κόλπου καταγράφεται από τα αρχαία χρόνια και ειδικά η περιοχή του Αιγίου ως επίκεντρο, έχει προκαλέσει καταστροφές στα παράλια του Κορινθιακού απο το 373 π.Χ. μέχρι και το πιο πρόσφατο παράδειγμα του 1995. Οι σεισμοί –μαζί με τους πολέμους- αποτελούν σταθμούς στην οικιστική εξέλιξη του οικισμού.

Είναι επίσης περιοχή πλούσια σε σπηλαιο, τα οποία έχουν αρχίσει να μελετώνται και να καταγράφονται απο τα μέσα του 20^{ου} αι. και φαίνεται να συγκροτούν ένα πολύ ενδιαφέρον δίκτυο, καθώς εμφανίζεται και συγκέντρωση ενός ιδιαίτερου τύπου σπηλαίων με την ονομασία

⁸ ΕΥΑΣ ΒΛΑΜΗ, «Γαλαξείδι, η μοίρα μιας ναυτικής πολιτείας», Εστία, Αθήνα 1980, σελ. 9

«δρεπός»⁹. (βλ. φύλλο εικόνων φ.2.3.) Δύο τέτοια σπήλαια υπάρχουν και μέσα στον οικισμό, ο «Κάρκαρος» στην πλατεία Μάμα και ο σχηματισμός ο επονομαζόμενος ως «τάφος του Λοκρού» στην Πέρα Πάντα.

Ο τόπος είναι ορεινός και άνυδρος, και κατά συνέπεια η βλάστηση περιορισμένη και άγρια. Οι καλλιεργήσιμες εκτάσεις προς τα πεδινά, έδιναν σιτάρι, κριθάρι και σταφύλια, ενώ οι σημερινοί ελαιώνες είναι πολυ πρόσφατοι: η ελιά άρχισε να καλλιεργείται στο Γαλαξειδί προς τις αρχές του 20^{ου} αι. Σήμερα υπάρχουν αρκετά βοσκοτόπια, και αναπτύσσεται και η μελισσοκομία. Το κλίμα είναι ζεστό και ξηρό και οι άνεμοι χαρακτηριστικοί για την κάθε εποχή: το χειμώνα βόρειοι- βορειοανατολικοί και το καλοκαίρι δυτικοί με το γενικό όνομα μαίετρος.

Ο κύριος οικιστικός όγκος του Γαλαξειδιού καταλαμβάνει τη βραχώδη χερσόνησο ανάμεσα στο δύο φυσικά λιμάνια: (βλ. χάρτη X-1) Το κεντρικό λιμάνι (ή λιμάνι της Αγοράς κατά τον 19^ο αι.) και το λιμάνι του Χηρόλακα. Ο οικισμός αναπτύσσεται κλιμακωτά προς τη θάλασσα και στην κορυφή του λόφου δεσπόζει ο ναός του Αγ. Νικολάου. Το τοπίο συμπληρώνεται από τις άλλες δύο φυσικές εξάρσεις: του «γυμνού» Γεροντόβραχου στα δυτικά και του δενδροφυτευμένου λόφου της Πέρα Πάντας στα ανατολικά. Οι εναλλαγές αυτές έχουν δημιουργήσει το ιδιαίτερο τοπίο του Γαλαξειδιού όπου η πόλη και η φύση παρουσιάζονται ως ένα σύνολο. Αντίστοιχη ποικιλομορφία παρουσιάζουν και οι ακτές με τις συνεχείς εναλλαγές βράχου – ακρογιαλιάς. Το σύνολο πλαισιώνεται απο τον «απέναντι» ορεινό όγκο του Παρνασσού, δίνοντας έτσι την εντύπωση του απόλυτα προστατευμένου και ελεγχόμενου περιβάλλοντος.

Γενική άποψη προς τα βουνά της Δεσφίνας

)

⁹ Κατά τον Ι. Καρακωστανόγλου, γεωλόγο, η καρστική έννοια της λέξης αναλύεται ως βύθισμα της επιφάνειας με σχετικά κατακόρυφα τοιχώματα και άνοιγμα στομίου μεγαλύτερο του βάθους του. Στην περιοχή του Γαλαξειδιού έχουν εντοπισθεί 23 σπήλαια, απο τα οποία τα 20 έχουν καταγραφεί. (Ι.Ιωάννου, «Λεξιλόγιο Γεωγραφικών και Σηηλαιολογικών μορφών», εκδοση των Εκπαιδευτηρίων Κωστέα -Γείτονα, Ανοιχτό δημιουργικό σχολείο, Παλλήνη Αττικής)

ΦΥΛΛΑ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΕΦ. 2

Εικ. 1

Εικ. 2

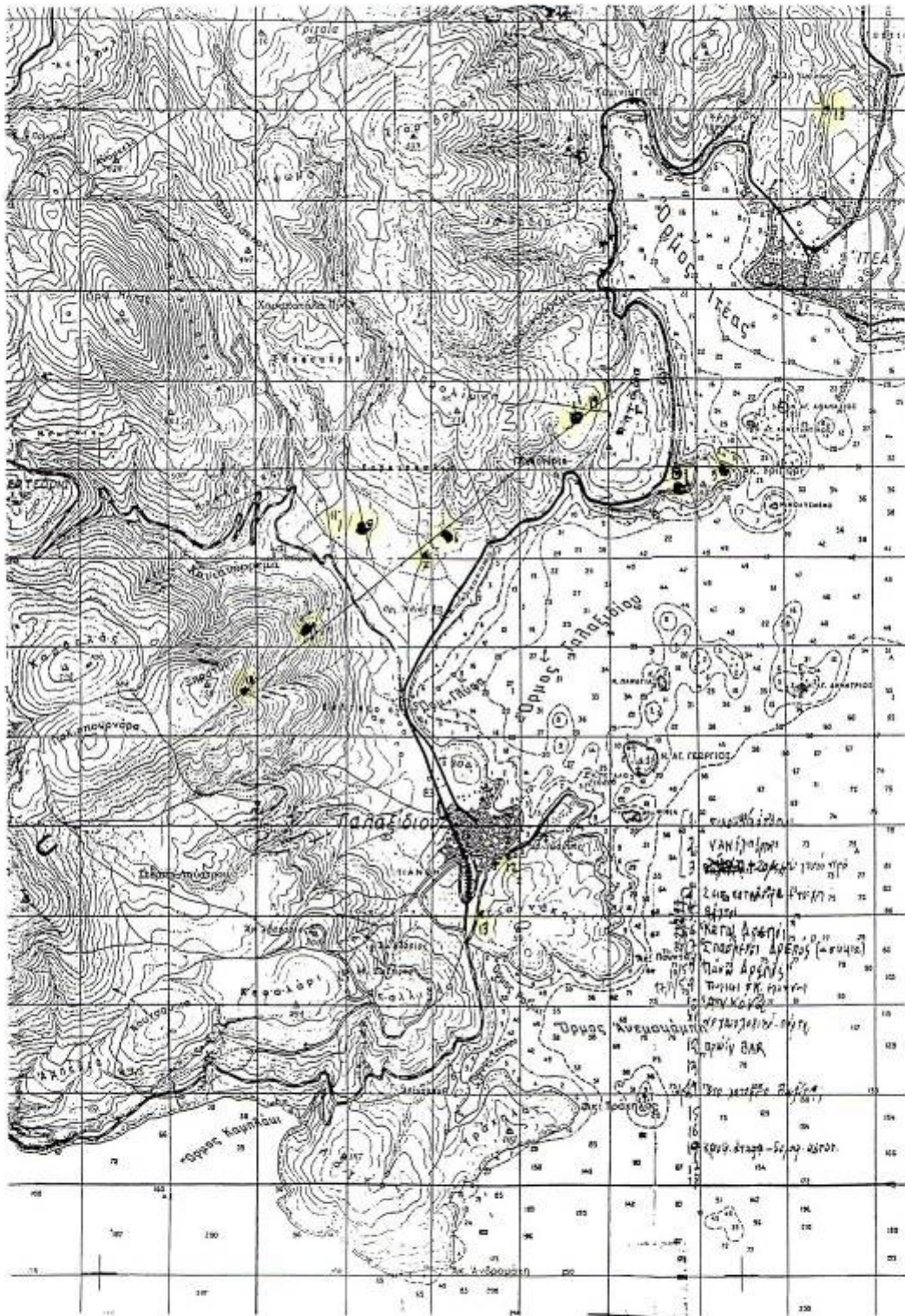
Εικ. 1

Εικ. 2

Εικ. 3

Χάρτης Όρμου Γαλαξειδίου με αριθμούς σημειώνονται τα σπήλαια από τον Ιάκωβο Καρακωστανόγλου.

ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΣΠΗΛΙΩΝ ΤΗΣ ΦΩΚΙΔΑΣ

πηγή: Πρακτικά Α' Επιστημονικού συνεδρίου "Το Γαλαξείδι από την αρχαιότητα έως σήμερα" Γαλαξείδι, 29-30 Σεπτεμβρίου 2000.

3. Ιστορικά στοιχεία

12. Ιστορικά στοιχεία.

12.1. Πηγές: η ερμηνεία και η αξιολόγησή τους

Στην περίπτωση του Γαλαξειδίου, είναι ευτύχημα το γεγονός ότι υπάρχει πλήθος και ποικιλία από πηγές πληροφόρησης για την εξέλιξη του οικισμού και των ανθρώπων του κατά τις διάφορες ιστορικές περιόδους: με βάση και μόνο τα υπάρχοντα κείμενα και πληροφορίες θα ήταν δυνατόν να διαμορφωθεί μια ιστορική γραμμική αφήγηση, η οποία διευκολύνεται ακόμη περισσότερο διότι η πρωτογενής πληροφόρηση (πηγές) έχει ήδη μεταγραφεί σε νεώτερα - ιστορικού περιεχομένου- κείμενα. Για την επίτευξη του στόχου όμως της παρούσας εργασίας, η ιστορική έρευνα θα πρέπει να οδηγήσει στην κατανόηση του «σύνθετου φαινομένου» του ιστορικού οικισμού του Γαλαξειδίου ως «συνολικού φορέα μνήμης με παρελθόν, παρόν και μέλλον»¹⁰. Για το λόγο αυτό επιχειρήθηκε η καταγραφή και η οργάνωση των πηγών πληροφοριών θεματικά και χρονολογικά, ώστε να είναι δυνατή η συνολική αλλά και η επιμέρους αξιολόγησή τους. Ο στόχος είναι η κατάρτιση χρονολογικού πίνακα και χάρτη κατοίκησης στις διαφορετικές περιόδους, ώστε να υπάρχει εποπτική εικόνα για την εξέλιξη του ιστορικού οικισμού, με βάση την οποία θα αναπτυχθούν συμπερασματικά οι ιστορικοί σταθμοί της οικιστικής εξέλιξης του οικισμού και βέβαια η ιστορική στιγμή της γέννησής του η οποία «διαμορφώνει και τον χαρακτήρα του».¹¹

Πέρα όμως από τα αμιγώς ιστορικά τεκμήρια, στη θέση αυτή θα παρουσιασθούν και παραδείγματα από την τέχνη και τη λογοτεχνία τα οποία μεταφέρουν και στοιχεία κοινωνικού και πολιτιστικού περιεχομένου και συμπληρώνουν την ταυτότητα της ιστορικής πόλης.

---

¹⁰ Δ. Κωνσταντίος, «Διαχείριση και προστασία των ιστορικών οικισμών. Η ελληνική εμπειρία. Οι προοπτικές.», Θεωρία και πρακτική για την αποκατάσταση ιστορικών οικισμών με σκοπό τις νέες χρήσεις, Εστία, Αθήνα 2004, σελ. 177

¹¹ ο.π. σελ. 177

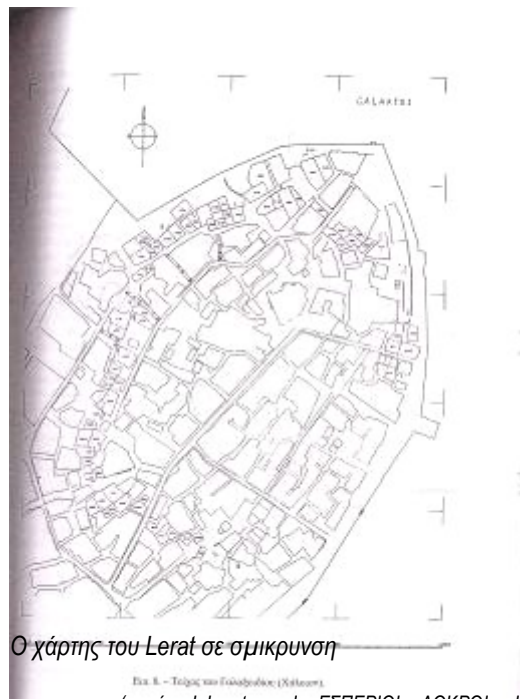
12.1.1. Ανασκαφική – αρχαιολογική έρευνα και ευρήματα (φύλλο εικόνων 3.1.)

Παρά την ύπαρξη του αρχαίου τείχους (4^{ος} π.Χ. αι.) το οποίο «δήλωνε» την ανάπτυξη αρχαίου παράλιου οικισμού, η συστηματική αρχαιολογική και ανασκαφική έρευνα ξεκίνησε μόλις στα μέσα σχεδόν του 20ου αι., όταν πια ο λεγόμενος «ιστορικός πυρήνας» είχε πλήρως ανοικοδομηθεί, μετά την τεράστια οικιστική ανάπτυξη του 19ου αι.¹²

Απο τους πρώτους που ασχολήθηκαν με το θέμα των αρχαιοτήτων στο Γαλαξίδι ήταν ο Lucien Lerat, Καθηγητής Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου της Besancon ο οποίος επισκέφθηκε το Γαλαξίδι κατά τα έτη 1947, 1949, 1950 και συνέταξε διάγραμμα της πόλεως όπου σημειώνονται αριθμημένες οι θέσεις με ορατά τμήματα του τείχους.¹³

Εξίσου σημαντικές είναι και οι έρευνες των Ι. Θρεψιάδη (1942-1972) και Ε. Μαστροκώστα (1950-1977), σχετικά με τις αρχαιότητες στο Γαλαξίδι.

Νεώτεροι επιστήμονες έχουν εμπλουτίσει τις γνώσεις μας για τον οικισμό, είτε με επιφανειακή έρευνα είτε μέσω σωστικών ανασκαφών κατά την ανοικοδόμηση των πιο πρόσφατων χρόνων. Πολλές από αυτές τις εργασίες παρουσιάσθηκαν συνοπτικά στο Α' επιστημονικό συνέδριο με θέμα: «Το Γαλαξίδι από την αρχαιότητα εως σήμερα», που έλαβε χώρα στο Γαλαξίδι τον Σεπτέμβριο 2000.

Ο χάρτης του Lerat σε μικροκλίμα

Fig. 8. - Τείχος του Γαλαξιδίου (Κάτοιστος)

(πηγή: L.Lerat, «ΟΙ ΕΣΠΕΡΙΟΙ ΛΟΚΡΟΙ, Ι, ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΕΡΕΙΠΙΑ», μεταφραση Β.Β. Καραμπετσου, Δ.Δ. Χατζηβασιλείου, Αμφισσα 2008.)

Με βάση τα μέχρι τώρα ευρήματα, φαίνεται ότι η αρχαία πόλη ήταν «περιορισμένη στο λόφο του Αγ. Νικολάου έχοντας έκταση περίπου όση το ¼ του σημερινού χωριού.»¹⁴ και ότι απο την αρχαιότητα μέχρι τους νεώτερους χρόνους οι κάτοικοι της περιοχής μετακινούνταν απο την ενδοχώρα προς τον παράλιο οικισμό και τα γύρω νησιά, και αντίστροφα.

¹² Μέχρι τότε υπήρχαν τυχαία ευρήματα, όπως επιγραφή του 2ου π.χ.αι, η οποία βρέθηκε το 1896 στο Ναό του Αγ. Νικολάου απο το Γάλλο αρχαιολόγο Ed. Perdriget (βλ. Α.Ι.ΣΚΙΑΔΑΣ, «Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΑΓ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΣΤΟ ΓΑΛΑΞΕΙΔΙ- Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΝΑΟΥ- ΤΟ ΕΥΛΟΓΛΥΠΤΟ ΤΕΜΠΛΟ». ΑΘΗΝΑ 1982, σελ. 36)

¹³ L.Lerat, «Les Locriens de l' Ouest», τόμοι Ι-ΙΙ, Παρίσι 1952

¹⁴ Ε.Μπαζιωτοπούλου-Π.Βαλαβάνης, «Μετακινήσεις του Γαλαξειδίου στην αρχαιότητα», Πρακτικά Α' επιστημονικού συνεδρίου με θέμα: «Το Γαλαξίδι απο την αρχαιότητα εως σήμερα», Δήμος Γαλαξειδίου, Αθήνα 2003, σελ. 25.

12.1.2. Ιστορικά κείμενα

Το σημερινό Γαλαξίδι ταυτίζεται, σύμφωνα με τις πιο πρόσφατες αρχαιολογικές ερμηνείες, με την αρχαία Λοκρική πόλη-λιμάνι «Χάλαιον» ή «Χάλειον». Για τις Λοκρικές πόλεις γίνονται αναφορές σε διάφορους αρχαίους συγγραφείς (Στράβων, Θουκυδίδης, Ηρόδοτος). Από τις πιο εκτενείς αναφορές είναι αυτή του περιηγητή Πausανία (2ος μ.χ. αι.) στα Φωκικά.

Πολύτιμο κείμενο είναι το «Χρονικόν του Γαλαξειδίου», του Ιερομόναχου Ευθύμιου, που γράφτηκε το 1700 και περιγράφει ιστορικά γεγονότα της περιόδου από τον 10ο έως τον 17ο αι. Αποτελεί τη μοναδική πηγή πληροφόρησης για την κατάσταση στο Γαλαξίδι, αλλά και στην ευρύτερη περιοχή των Σαλώνων, κατά την υστεροβυζαντινή περίοδο καθώς και την περίοδο της τουρκοκρατίας. Πέρα από αυτό, αποτελεί σπάνιο τεκμήριο γιατί είναι από τα ελάχιστα σωζόμενα κείμενα που φωτίζουν την περίοδο αυτή στον Ελλαδικό χώρο. Το χειρόγραφο φυλάσσεται στο ιστορικό-ναυτικό μουσείο του Γαλαξειδίου.

Το χειρόγραφο του Ιερομόναχου Ευθύμιου

(πηγή: οδηγός ναυτικού-ιστορικού μουσείου)

Το χειρόγραφο ανακαλύφθηκε το 1864 στο μοναστήρι του Σωτήρα, από τον Κ. Σάθα (1842-1914, Παρίσι), ο οποίος ασχολήθηκε συστηματικά με την έρευνα μεσαιωνικών και βυζαντινών χειρογράφων. Το εξέδωσε το 1865. Το χειρόγραφο του «Χρονικού» επέστρεψε στο Γαλαξίδι το 1980 και από τότε φυλάσσεται στο ιστορικό-ναυτικό μουσείο του Γαλαξειδίου.

Η Ιερή Μονή Μεταμορφώσεως του Σωτήρος, σήμερα. Βρίσκεται στο λόφο δυτικά του οικισμού. Υπέστη μεγάλες ζημιές από το σεισμό του 1755 αλλά ανάμεσα στα ερείπια υπήρχαν πολύτιμα χειρόγραφα, τα οποία διέσωσε ο Κ. Σάθας, 100 χρόνια αργότερα. Το 1906, μετά από επισκευαστικές εργασίες επαναλειτούργησε.

12.1.3. Πηγές από περιηγητές: εικόνες-γραπτά

Το Γαλαξίδι αναφέρεται στα κείμενα των περιηγητών που επισκέφθηκαν τον Ελλαδικό χώρο, ήδη από την περίοδο της τουρκοκρατίας. Αναφορά σε αυτά γίνεται σε όλα τα σύγχρονα συγγράμματα (βλ. επόμενη παράγραφο). Ειδικά στο έργο του Α.Ι. Σκιαδά, υπάρχει ειδικό κεφάλαιο αφιερωμένο στις πολύτιμες αυτές πηγές, όπου παρατίθενται και αποσπάσματα από τα πρωτότυπα κείμενα.¹⁵

Ακολουθούν επιλεγμένες πληροφορίες από τους περιηγητές, κατά χρονολογική σειρά της επίσκεψής τους.

- **1676** : Ο Jacob Spon, Γάλλος περιηγητής επισκέφθηκε την περιοχή το 1676 μ. Χ., την χαρακτηρίζει ως «ερειπωμένη πόλη» με το όνομα «Πεντάγιοι» και την ταυτίζει με την αρχαία Οιάνθεια. Είναι η εποχή κατά την οποία οι κάτοικοι επιστρέφουν σταδιακά από την ορεινή περιοχή στην οποία είχαν καταφύγει μετά την επίθεση του πειρατή Ντουρατζίμπεη.¹⁶
- **1766** : Ο Άγγλος αρχαιολόγος R. Chandler, επισκέφθηκε το Γαλαξίδι στις αρχές του 1766, και το χαρακτηρίζει ως «ασήμαντη πλινθόκτιστη πόλη με ίχνη αρχαίου τείχους στην παραλία». Επίσης το ταυτίζει με την αρχαία Οιάνθεια.¹⁷
- **1805** : Ο Άγγλος περιηγητής Edward Dodwell επισκέφθηκε το Γαλαξίδι το 1805 και αναφέρεται εκτενώς στο βιβλίο του: “Classical and topographical tour in Greece”,σελ.130-133.¹⁸ Δίνει πολύτιμα στοιχεία για τον οικισμό της προεπανασταστικής περιόδου, περιγράφει το χωριό με πλινθόκιστα σπίτια στη σημερινή χερσόνησο του Κάβου ανάμεσα σε δύο «ασφαλείς λιμένες», αναφέρει ότι τα αρχαία τείχη σώζονται σε τρεις σειρές από μεγάλες πέτρες, και επίσης πιθανολογεί την αρχαία Οιάνθεια σε μια χερσόνησο στα ανατολικά του χωριού, τη σημερινή Πέρα Πάντα, όπου αναφέρει ίχνη από «μεγάλα συγκροτήματα», ενώ κάνει ειδική μνεία στην έλλειψη πόσιμου νερού. Τέλος πολύ σημαντική είναι η αναφορά στην εμπορική ναυτιλία την αρχή της οποίας τοποθετεί «προ τριάντα περίπου ετών», δηλαδή περί το 1770.
- **1806** : Ο Άγγλος περιηγητής William Mart. Leake, επισκέφθηκε το Γαλαξίδι το 1806 μ. Χ., το χαρακτηρίζει ως «το καλύτερο Λιμάνι σε αυτόν τον κόλπο ...η πόλη διαθέτει σαράντα καράβια και άλλες τόσες παράκτιες λέμβους», ενώ επίσης την ταυτίζει με την αρχαία Οιάνθεια και αναφέρει τα αρχαία τείχη.¹⁹
- **1810** : Ο Άγγλος περιηγητής John Cam Hobhouse, σύντομη αναφορά
- **1813** : Ο Άγγλος περιηγητής και αιδεσιμότατος Thomas Smart Hughes επισκέφθηκε το Γαλαξίδι το 1813, και την αναφέρει ως ενδιαφέρουσα πόλη, με ανέσεις και πολυτέλειες που είναι άγνωστες στην υπόλοιπη Ελλάδα, ενώ τονίζει ότι τα κτίρια και ο πληθυσμός της είναι σε συνεχή άνοδο. Σημειώνει ότι περίπου 200 καράβια ανήκουν στο λιμάνι του την εποχή αυτή.²⁰
- **1819** : Ο Άγγλος William Gell

¹⁵ Α. Ι. ΣΚΙΑΔΑΣ, «ΤΟ ΓΑΛΑΞΕΙΔΙ, ΜΙΑ ΠΑΝΑΡΧΑΙΑ ΝΑΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ (ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ-ΙΣΤΟΡΙΑ-ΞΕΝΑΓΗΣΗ)», ΑΘΗΝΑ 1986, σελ. 90-105.

¹⁶ Ο.π., σελ. 90

¹⁷ Ο.π. σελ. 98

¹⁸ Ο.π. σελ. 98-100, το πρωτότυπο κείμενο σε μετάφραση

¹⁹ Ο.π. σελ. 102

²⁰ Ο.π. σελ. 100

- **1820** : Ο Γάλλος διπλωμάτης και πρόξενος στην Πάτρα, F. Rouquerville, αναφέρει ότι υπάρχουν 800 οικογένειες, και η περιουσία του οικισμού είναι μεγάλη λόγω της εμπορικής ναυτιλίας, όμως λόγω της τουρκικής παρουσίας στα Σάλωνα «...οι περιουσίες κρύβονταν πίσω απο μια όψη μιζέριας. Τα σπίτια, κακοχτισμένα και ακόμα χειρότερα επιπλωμένα, μόλις προσφέρουν κάποια στέγη, και δεν είναι είκοσι απο αυτά που έχουν στρώμα για να κοιμηθείς...»²¹

Με βάση τα παραπάνω κείμενα και περιγραφές σκιαγραφείται η εξέλιξη του Γαλαξειδιού της προεπαναστατικής περιόδου (1700-1821) ως ανερχόμενη ναυτική δύναμη, σε έναν οικισμό με προοπτικές να εξελιχθεί σε σημαντικό λιμάνι, όπως και συνέβη στη συνέχεια.

Για την περίοδο της Ελληνικής επανάστασης (1821-1830), υπάρχουν επίσης κείμενα ξένων διπλωματών, όπως εκείνο του Αγγλου πρόξενου στην Πάτρα P. Green²², του Αγγλου ιστορικού Gordon²³ κ.ά., στα οποία περιγράφεται η συμμετοχή του Γαλαξειδιώτικου στόλου στον επαναστατικό αγώνα.

Το Γαλαξίδι λίγα χρόνια πριν από την επανάσταση. Από το βιβλίο του S. Pomardi, «Viaggio nella Grecia», Roma 1820.

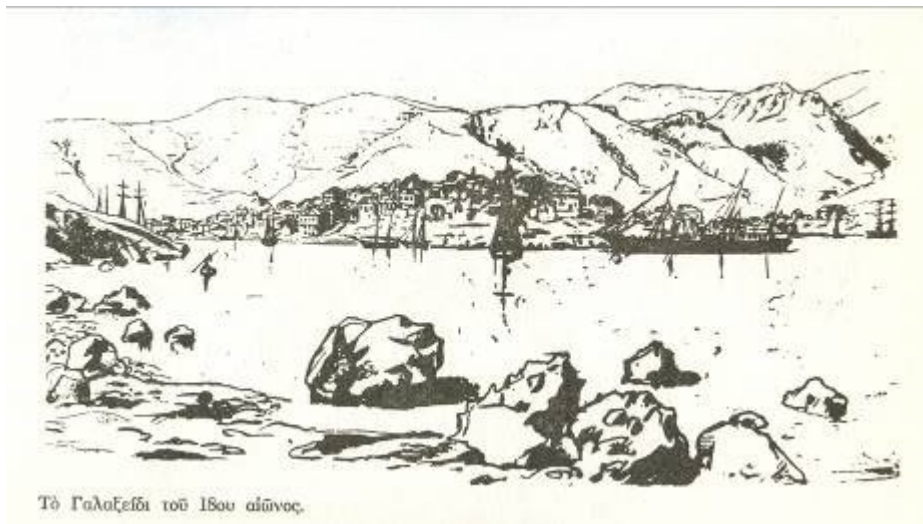
(πηγή: Α.Ι. ΣΚΙΑΔΑΣ)

²¹ ο.π. σελ. 102-104

²² εζήσε τα γεγονότα του 1821, γράφει σε 50 επιστολές τύπου ημερολογίου για την καταστροφή και δίνει πληροφορίες για τα καράβια και την πόλη, "Sketches of the war in Greece", 1828

²³ εκδίδει το 1844 την Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως και δίνει επίσης πληροφορίες για το Γαλαξειδιώτικο εμπορικό στόλο (60 καράβια), "History of the Greek revolution", 1832

Για τα μετεπαναστατικά χρόνια (1830-1900), υπάρχουν επίσης αρκετές περιγραφές περιηγητών που μας δίνουν την εξέλιξη της κατεστραμμένης πόλης προς την ακμάζουσα ναυτική πολιτεία: απο την σύντομη περιγραφή του G.A. Perdikaris, ο οποίος επισκέφθηκε το Γαλαξίδι περί το 1843 και στο έργο του: "The Greece of the Greeks", New York, 1845, τομ. I, σελ. 161-163²⁴ το χαρακτηρίζει ως «πόλη ακανόνιστη» και «πολύ βρώμικη», έως την περιγραφή του Μ. Σ. Γρηγορόπουλου, το έτος 1880 όπου στο έργο «Περιήγησις εν Ελλάδι», σελ. 46-47, αναφέρει τη διάκριση σε 9 συνοικίες, την «...αξιόλογον προκουμαίαν...» και «...πολλάς ωραίας και πολυτελείς οικοδομάς...».²⁵ Ξεχωριστή θέση έχουν τα κείμενα του Γερμανού δούκα San Salvador, ο οποίος επισκέφθηκε το Γαλαξίδι τον Απρίλιο του 1874, και περιέχουν εκτενείς περιγραφές και αρκετές εικονογραφήσεις της τότε ακμάζουσας πολιτείας.

Σκίτσο του δούκα San Salvador

(πηγή: N. Γουργουρής, «το Γαλαξίδι τον καιρό των καραβιών»)

Είναι φανερό, ακόμη και μέσα απο αυτή την τόσο συνοπτική αναφορά, ότι τα κείμενα των περιηγητών²⁶ αποτελούν πολύτιμες πηγές πληροφοριών και η χρονολογική τους κατάταξη μπορεί να οδηγήσει σε μια αφηγηματική εξιστόρηση της εξέλιξης του οικισμού και των ανθρώπων του.

²⁴ Α. Ι. ΣΚΙΑΔΑΣ, «ΤΟ ΓΑΛΑΞΕΙΔΙ, ΜΙΑ ΠΑΝΑΡΧΑΙΑ ΝΑΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ (ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ-ΙΣΤΟΡΙΑ-ΞΕΝΑΓΗΣΗ)», ΑΘΗΝΑ 1986, σελ. 155

²⁵ ο.π., σελ. 169

²⁶ εξαιρετική είναι η παρουσίαση των πηγών αυτών στη βιβλιογραφία του έργου του κ. Α.Ι. Σκιαδά, στο οποίο και γίνονται συνεχείς αναφορές.

12.1.4. Νεώτεροι Γαλαξειδιώτες συγγραφείς για την ιστορία του τόπου

Πολύ σημαντική πηγή για την παρούσα εργασία αποτέλεσαν τα κείμενα σύγχρονων Γαλαξειδιωτών συγγραφέων οι οποίοι προσπάθησαν να καταγράψουν την ιστορία του τόπου. Αυτοί είναι:

- Ε.Ν. Γουργουρής
- Α.Ι. Σκιαδάς

Ο Σκιαδάς δίνει μια συνολική εικόνα για το Γαλαξίδι απο την αρχαιότητα έως τη σύγχρονη εποχή, ενώ ο Γουργουρής περιγράφει την «εποχή των Καραβιών» (19^{ος}) η οποία ήταν και η περίοδος μεγάλης ακμής του τόπου. Οι πηγές που χρησιμοποιούν – πέρα απο τα αρχαιολογικά τεκμήρια- είναι βέβαια το έργο του Κ. Σάθα, το οποίο βασίστηκε στο χρονικό του Ιερομόναχου Ευθύμιου, αλλά ακόμη περισσότερο επίσημα έγγραφα που ανευρέθηκαν στα ΓΑΚ, στο Αρχείο του Συμβολαιογραφείου Γαλαξειδίου όπου διατηρούνται τόμοι από το 1836, στο δημοτικό αρχείο και σε περιοδικά και εφημερίδες της εποχής. Τα πρωτότυπα κείμενα συχνά παρουσιάζονται αυτούσια μέσα στο έργο τους, και αφήνονται στην κρίση του αναγνώστη. Επίσης τα κείμενα και οι εικόνες των περιηγητών, που θα αναφερθούν παρακάτω, καθώς επίσης και «ζωντανές πηγές»- αφηγήσεις υπερήλικων ναυτικών, όπως αναφέρονται στο βιβλίο του Ε.Ν. Γουργουρή.

12.1.5. Χάρτες – ιστορικά σχέδια (φύλλο εικόνων 3.2).

Το Γαλαξίδι ανήκει στην ομάδα των 124 ελληνικών πόλεων που απέκτησαν ρυμοτομικό σχέδιο, την περίοδο του Γεωργίου Α΄(1863-1912)²⁷. Συγκεκριμένα, το **«Διάγραμμα ρυμοτομίας της Πόλεως του Γαλαξειδίου»** με ημερομηνία 16 Ιουνίου 1882, εκδόθηκε ως Β. Διάταγμα και είναι το πρώτο ρυμοτομικό σχέδιο της πόλης. Σχεδιάστηκε στην Αθήνα, σε κλίμακα 1:1000 και με διαστάσεις 1,14x1,30μ, σε λεπτό κηρωμένο βαμβακερό ύφασμα²⁸, ειδικό για σχέδια με μελάνια. Το σχέδιο αυτό, πέρα από την ιστορική και καλλιτεχνική του αξία, έχει ιδιαίτερη σημασία για την μελέτη της ιστορικής εξέλιξης της πόλης, διότι η σχεδίαση είναι ακριβέστατη με εξαιρετικά λεπτές γραμμές περιγραμμάτων. Το σχέδιο βρισκόταν στην τεχνική υπηρεσία του δήμου, η οποία το φύλαγε ως τεκμήριο για έναν αιώνα, μέχρι το 1984 όταν εγκρίθηκε το νέο

Διάγραμμα ρυμοτομίας του Γαλαξειδίου (1882)

Το πρώτο ρυμοτομικό σχέδιο της πόλης

(πηγή: οδηγός ναυτικού-ιστορικού μουσείου)

²⁷ Β. Χαστάογλου, «Πόλη και Πολεοδομία στην Ελλάδα, 1828-1912, Φεβρουάριος 2001», Αθήνα 2008.

²⁸ Ναυτικό και Ιστορικό Μουσείο Γαλαξειδίου, Οδηγός, Ροδούλα Σταθάκη Κούμαρη- Πάνος Βαλαβάνης, σελ 84.

ρυμοτομικό σχέδιο. Σήμερα φυλάσσεται στο ιστορικό-ναυτικό μουσείο. Επίσης στο μουσείο φυλάσσονται ναυτικοί χάρτες του 19^{ου} αι., όπου σημειώνονται και πληροφορίες χρήσιμες για την παρούσα εργασία όπως οι θέσεις κτισμάτων και η παλαιά ακτογραμμή στην περιοχή του Χηρόλακα. Ο χάρτης χαρακτηρίζεται ως «Υδρογραφικός χάρτης των λιμανιών του Γαλαξειδίου και της Ιτέας» και τυπώθηκε στο Λονδίνο το 1897.

12.1.6. Ειδικές εκδόσεις – λευκώματα (φύλλο εικόνων 3.3)

Για τα ιστορικά, καλλιτεχνικά και αρχιτεκτονικά στοιχεία της γαλαξειδιώτικης κληρονομιάς υπάρχουν πολλές εκδόσεις και παρουσιάσεις υπο την μορφήν λευκωμάτων. Συνήθως είναι αποτέλεσμα της ιδιωτικής πρωτοβουλίας γαλαξειδιωτών, οι οποίοι θέλησαν να καταγράψουν και να διασώσουν για τις επόμενες γενιές όλον αυτόν τον πλούτο. Ξεχωρίζουν αυτές που αφορούν τις εκκλησίες, τα γαλαξειδιώτικα καράβια, τα ακρόπρωρα των караβιών.

Ειδικό ενδιαφέρον για την παρούσα εργασία παρουσιάζουν οι εργασίες και καταγραφές της Ρ. Σταθάκη –Κούμαρη και Α. Τσαουσάκη, για τα γαλαξειδιώτικα σπίτια, όπου επιχειρείται τυπολογική και χρονολογική κατάταξη, και στις οποίες θα γίνει συχνή αναφορά στη συνέχεια.

12.1.7. Λογοτεχνία

Τα λογοτεχνικά κείμενα της Ε. Βλάμη (1947, 1949, 1958, 1963) αφηγούνται ιστορίες ανθρώπων του τόπου, κατά τις οποίες μεταφέρεται πλήρες το κοινωνικό πλαίσιο της εποχής του 19^{ου} αι. Σημειώνεται δε ότι κατά την εποχή που γράφτηκαν υπήρχαν ακόμη «ζωντανές πηγές» πληροφόρησης και ήταν νωπές οι μνήμες της περιόδου ακμής. Έτσι υπάρχουν συγκεντρωμένες πληροφορίες για τη ναυτική δραστηριότητα των Γαλαξειδιωτών, τις άλλες δραστηριότητες όπως τη αλιεία ή τη γεωργία, τη θέση της γυναίκας στην κοινωνία. Επίσης όμως σημαντική είναι η αναφορά σε κτίσματα και τοποθεσίες συσχετισμένες με συνήθειες της εποχής²⁹. Η ίδια χαρακτηρίζει το έργο της ως «ταπεινή προσφορά» στον τόπο που γεννήθηκε με την ευχή να «σωθεί η πολιτεία του Γαλαξειδίου στο πέρασμα του χρόνου»³⁰. Το έργο της Ε. Βλάμη, πέρα από την αξία των πληροφοριών που περιλαμβάνει, περιλαμβάνεται στην πολιτιστική κληρονομιά των σύγχρονων Γαλαξειδιωτών. Στο δρόμο που χάραξε η Ε. Βλάμη κινήθηκαν και πολλοί νεώτεροι Γαλαξειδιώτες, όπως ο Ε. Προκαλάμος και ακόμα και ο ζωγράφος Σ. Βασιλείου, με το βιβλίο του «Φώτα και σκιές» (Γαλαξείδι, η γενέθλια θάλασσα), 1969.

12.1.8. Εικαστικά: (φύλλο εικόνων 3.4)

Το Γαλαξείδι, και ειδικά το παραλιακό μέτωπο, έχει αποτελέσει πηγή έμπνευσης διάφορων καλλιτεχνών, οι οποίοι έχουν αποδώσει σε ζωγραφικούς πίνακες διάφορες απόψεις του που συντιθέμενες συνιστούν αυτό που έχει επικρατήσει να λέγεται ως «γαλαξειδιώτικο τοπίο». (Σ. Βασιλείου, Η. Πετρόπουλος, Γ. Μηνάς)

Σε όλες τις ζωγραφικές απεικονίσεις του οικισμού, θα δοθεί έμφαση στην πληροφορία που μεταφέρουν και όχι στην καλλιτεχνική τους αξία, η οποία είναι αντικείμενο άλλης μελέτης και ειδικότητας. Με τη θεώρηση αυτή ξεχωριστή αξία έχουν οι εικονογραφήσεις του πλοίαρχου Π.

²⁹ "Γαλαξείδι, η μοίρα μιας ναυτικής πολιτείας» 1947, «Σκελετόβραχος» 1949, «Τα όνειρα της Αγγέλικας» 1958, «Στον Αργαλειό του Φεγγαριού» 1963

³⁰ Ε. Βλάμη, "Γαλαξείδι, η μοίρα μιας ναυτικής πολιτείας», Εστία, σελ. 152

Πετρατζά, ο οποίος «σημειώνει» στους ζωγραφικούς του πίνακες τις σημαντικές θέσεις για τη ναυτική δραστηριότητα του 19^{ου} αι.(καρνάγια, λιμάνια, φάροι κ.λ.π), ενώ με μοναδικό τρόπο συμπληρώνει το γαλαξειδιώτικο τοπίο με άλλα στοιχεία ιστορικού ενδιαφέροντος που το χαρακτηρίζουν, όπως η Μονή Αγ. Σωτήρας ψηλά στο βουνό, οι άλλες εκκλησίες, οι μύλοι κ.λ.π. Ειδικά στο έργο του 1878 (βλ. φύλλο 3.3, εικ.2) είναι εντυπωσιακός ο τρόπος με τον οποίο αποδίδονται τα καράβια σαν προέκταση του οικισμού, απο το μυχό μέχρι την είσοδο του λιμανιού, μεταφέροντας έτσι σε μια μόνο εικόνα τη άρρηκτη και έντονη σχέση του οικισμού και των ανθρώπων του με το φυσικό θαλάσσιο στοιχείο που ήταν η πηγή ζωής και ανάπτυξης. Λαμβάνοντας υπόψην και το γεγονός ότι ο ίδιος ήταν караβοκύρης και όχι ζωγράφος, η εντύπωση που τελικά δίνεται είναι ότι έχει δημιουργήσει «τοπία», τα οποία αναπαριστούν το οικιστικό σύνολο της εποχής και προκαλούν το θεατή να ερμηνεύσει και να τοποθετήσει τα διάφορα –πιο λεπτομερή–στοιχεία του πίνακα (π.χ. άσπρες κουκίδες στα μονοπάτια των αποχαιρετισμών, ο κερεστές στην πλαγιά της Πέρα Πάντας κ.α.). Τα πρωτότυπα έργα βρίσκονται στο ιστορικό – ναυτικό μουσείο Γαλαξειδίου.

Επίσης στο ναυτικό ιστορικό μουσείο φυλάσσονται σε ιδιαίτερη αίθουσα πολλά έργα του γαλαξειδιώτη ζωγράφου Σ. Βασιλείου σχετικά με τον οικισμό.

Γαλαξειδί, ο Χηρόλακας, τέμπερα.

Έργο του Σ. Βασιλείου.

(πηγή: οδηγός ναυτικού - ιστορικού μουσείου)

12.2. Η εξέλιξη της κατοίκησης στο χώρο.

Το Γαλαξίδι εντάσσεται σε ένα μοναδικό σύμπλεγμα στεριάς –θάλασσας και αποτέλεσε έναν ιδιαίτερα προικισμένο τόπο, αφενός διότι ανοιγόταν στους θαλάσσιους δρόμους, αφετέρου διότι παρείχε την ασφάλεια στους κατοίκους με τα ελεγχόμενα λιμάνια και τους λόφους. Αυτό εξηγεί και το γεγονός ότι η ευρύτερη περιοχή κατοικείται συνεχώς απο τους προϊστορικούς χρόνους. Με βάση τα προηγούμενα στοιχεία της έρευνας, θα μπορούσαμε να διακρίνουμε τις εξής περιόδους για την κατοίκηση στον ευρύτερο χώρο του Γαλαξειδίου:

(Βλ. Χ-2, χάρτη κατοίκησης)

1. Προϊστορικοί χρόνοι: (3000 π.Χ. – 900 π.Χ.) Από τις πρώτες περιοχές που κατοικήθηκαν ήταν το νησάκι της Αψηφιάς, και πιθανολογείται ότι οι πρώτοι κάτοικοι ήταν οι «Λέλεγες»³¹ ενώ η φυλή των Λοκρών εγκαταστάθηκε στην περιοχή πριν από τον 14^ο π.Χ. αι. Λείψανα προϊστορικών οικισμών έχουν εντοπισθεί σε διάφορες θέσεις στα ορεινά με πιο σημαντική την «εγκατάσταση» στη θέση Πελεκάρης, της πρωτοελλαδικής Ι περιόδου, νοτιοδυτικά του σημερινού οικισμού. Η σύγχρονη αρχαιολογική άποψη ισχυρίζεται με ασφάλεια την παρουσία έντονης οικιστικής παρουσίας στην ευρύτερη περιοχή του Γαλαξειδίου, με τους κατοίκους να ασχολούνται, εκτός απο τη γεωργία, κτηνοτροφία και αλιεία και με άλλες, ναυτικές, δραστηριότητες: το Γαλαξίδι θεωρείται ότι ήταν ενδιάμεσος σταθμός στη διακίνηση και επεξεργασία του οψιανού προς το εσωτερικό της κεντρικής Ελλάδας³².

2. Αρχαιότητα (Γεωμετρική-αρχαϊκή –κλασική-ρωμαϊκή περίοδος):

Σημαντική θέση της γεωμετρικής περιόδου είναι στο λόφο του Αγ. Αθανασίου, όπου υπήρχε οχυρωμένος οικισμός «...με πολύ καλή θέα στο μακρινό ορίζοντα, αόρατος απο τη θάλασσα...»³³. Το φαινόμενο της ύπαρξης ορεινού οχυρωμένου οικισμού των γεωμετρικών χρόνων, έχει κινήσει το ενδιαφέρον πολλών ερευνητών διότι, ενώ είναι συνηθέστατοι στα νησιά, είναι σπάνιοι στην ηπειρωτική Ελλάδα, και μια πιθανή ερμηνεία του, είναι το γεγονός ότι η περιοχή του Γαλαξειδίου, παρότι ηπειρωτική, προσομοιάζει ως προς τα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες με νησιωτική.³⁴

Ο 8^{ος} π.Χ. αι. είναι η περίοδος ακμής των Λοκρών, μεχρι τον 6^ο π.Χ. αι., οπότε μετά απο συγκρούσεις άρχισε να χαλαρώνει η εθνική τους συνοχή. Στα μέσα του 5^{ου} π.Χ. αι. οι δύο σημαντικότερες λοκρικές πόλεις μετά την Αμφισα, η Οιάνθεια και το Χάλαιον, συνάπτουν συνθήκη ειρήνης.³⁵ Κατά την περίοδο αυτή φαίνεται οτι το λιμάνι βρισκόταν στη σημερινή θέση, αλλά οι κάτοικοι ζούσαν σε περισσότερους απο έναν οικισμούς στις πλαγιές των γειτονικών

³¹ Α. Ι. ΣΚΙΑΔΑΣ, «ΤΟ ΓΑΛΑΞΕΙΔΙ, ΜΙΑ ΠΑΝΑΡΧΑΙΑ ΝΑΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ (ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ-ΙΣΤΟΡΙΑ-ΕΞΕΛΙΞΗ)», ΑΘΗΝΑ 1986, σελ.24

³² Ε.Μπαζιωτοπούλου-Π.Βαλαβάνης, «Μετακινήσεις του Γαλαξειδίου στην αρχαιότητα», Πρακτικά Α' επιστημονικού συνεδρίου με θέμα: «Το Γαλαξίδι απο την αρχαιότητα εως σήμερα», Δήμος Γαλαξειδίου, Αθήνα 2003, σελ. 14.

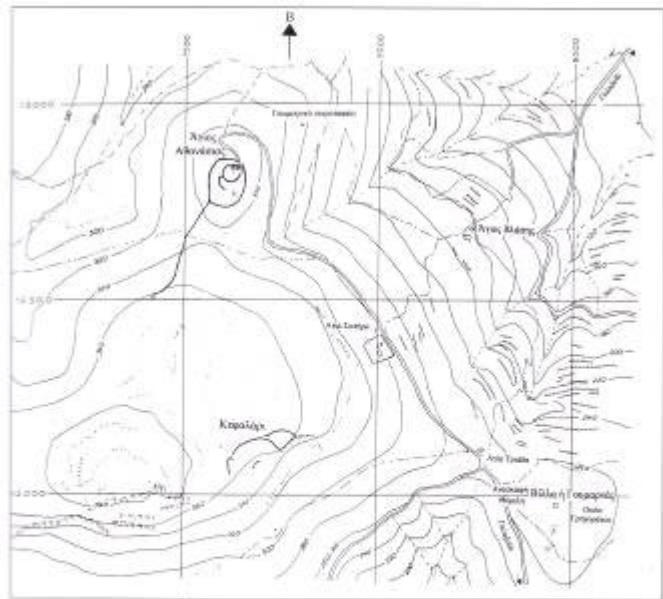
³³ ο.π., σελ. 18

³⁴ ο.π., σελ. 18

³⁵ Στην πραγματικότητα πρόκειται για «ναυτική» συνθήκη κατά την οποία οι δύο πόλεις ρυθμίζουν με ειρηνικό τρόπο τις θαλάσσιες επιχειρήσεις τους. Η σχετική χάλκινη επιγραφή, δύο όψεων, βρέθηκε το έτος 1848 στην περιοχή του Αη Βλάση. Χρονολογικά τοποθετείται την περίοδο 475-450 π.Χ. Το κείμενο σε μετάφραση βρίσκεται στο βιβλίο του Α. Ι. ΣΚΙΑΔΑ, «ΤΟ ΓΑΛΑΞΕΙΔΙ, ΜΙΑ ΠΑΝΑΡΧΑΙΑ ΝΑΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ (ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ-ΙΣΤΟΡΙΑ-ΕΞΕΛΙΞΗ)», ΑΘΗΝΑ 1986, σελ.65

λόφων, με θρησκευτικό κέντρο το ιερό του Απόλλωνα Νασιώτα. Η πιο πιθανή θέση για το – επιβεβαιωμένο- ιερό του Απόλλωνα Νασιώτα είναι στον Αη Βλάση. Την περίοδο αυτή το Χάλαιον, με το οποίο ταυτίζεται με βεβαιότητα το Γαλαξειδί, ήταν πόλη με μεγάλο πλούτο, εξελιγμένη πολιτική οργάνωση και διεθνή παρουσία. Σταθμό στην οικιστική εξέλιξη του τόπου αποτελεί η μεταφορά της πόλης αυτής στην παράλια θέση του σημερινού οικισμού, το έτος 300-290 π.Χ. που είναι και η χρονολογία κατασκευής των τειχών. Τα αίτια της μετακίνησης της πόλης δεν είναι γνωστά, φαίνεται όμως ότι εντάσσεται στις γενικότερες οικιστικές μεταβολές που συνέβησαν τότε στη δυτική Λοκρίδα, με την οχύρωση πολλών πόλεων και την κατασκευή μεμονωμένων οχυρών, έτσι που τελικά να μιλάμε για ένα τεράστιο αμυντικό δίκτυο στις περιοχές της Αιτωλίας, Ακαρνανίας, Δυτ. Λοκρίδας και Φωκίδας³⁶

Αυτή ήταν η τελευταία μετακίνηση της αρχαιότητας, μετά από την οποία η ευρυχωρία στις πλαγιές των βουνών αντικαταστάθηκε από την «στενοχωρία» της τειχισμένης πόλης.³⁷ Είχε χαρακτήρα φρουριακού οικισμού, με τους κατοίκους να βγαίνουν το πρωί από τα τείχη για τις γεωργικές, κτηνοτροφικές και θαλάσσιες δραστηριότητες και να επιστρέφουν στην ασφάλεια των τειχών τις βραδινές ώρες.³⁸ Η ύπαρξη ελληνιστικού και ρωμαϊκού νεκροταφείου δίπλα στο σημερινό οικισμό, φανερώνει τη συνέχεια της πόλης στη θέση αυτή μέχρι και τους υστερορωμαϊκούς χρόνους και την οριστική εγκατάσταση των κατοίκων δίπλα στη θάλασσα, όπου και ήταν η φυσική τους θέση.

Επίτ. 2. Χάρτης των λόφων στα ΝΔ του σημερινού χωριού, κεντρικό τμήμα του χάρτη της επίτ. 1 (Σχ. Κ. Κοζαμπάκη).

(πηγή: Πρακτικά Α' επιστημονικού συνεδρίου)

³⁶ Α. Πορτελάνος, «Οι αρχαίες αιτωλικές οχυρώσεις», (ακαδ. Διδ. Διατρ., Αθήνα 1998)

³⁷ ο σχετικός αρχαίος όρος, που υποδηλώνει στενούς δρόμους και μεγάλη πυκνότητα. (Χαρ. Μπούρας, Μαθήματα ιστορίας αρχιτεκτονικής, τομ. Ι, σελ. 277)

³⁸ Ε. Μπαζιωτοπούλου-Π. Βαλαβάνης, «Μετακινήσεις του Γαλαξειδίου στην αρχαιότητα», Πρακτικά Α' επιστημονικού συνεδρίου με θέμα: «Το Γαλαξειδί απο την αρχαιότητα εως σήμερα», Δήμος Γαλαξειδίου, Αθήνα 2003, σελ. 25.

3.Οι Βυζαντινοί χρόνοι: Απο τα μέσα του 4^{ου} αι. αρχίζει μια μακρά ασταθής περίοδος για την εξέλιξη του οικισμού, η οποία χαρακτηρίζεται απο συνεχείς βαρβαρικές επιδρομές: Το Γαλαξίδι ακολουθεί τη μοίρα των Στερεοελλαδικών περιοχών, οι οποίες γνωρίζουν κατά την περίοδο εκείνη «κένό εξουσίας», καθώς διοικητικά υπάγονται στην Κων/πολη ενώ θρησκευτικά στην Εκκλησία της Ρώμης³⁹. Αυτό επωφελούνται διάφορα βαρβαρικά φύλα όπως οι Βησιγόθοι, Βάνδαλοι, Βούλγαροι, οι οποίοι με τις συνεχείς επιθέσεις τους οδήγησαν στη σταδιακή οικονομική αποδυνάμωση και μείωση του πληθυσμού της πόλης. Στα μέσα του 6^{ου} αι. οι θαλάσσιες επιδρομές των Βανδάλων και ο μεγάλος σεισμός του 551 υποχρέωσαν του λίγους κατοίκους να καταφύγουν στα απέναντι νησιά του Αγ. Γεωργίου, της Παναγιάς και του Αγ. Δημητρίου. Τα κατάλοιπα της κατοίκησης (κινστέρνες, παράλια οχύρωση) φανερώνουν ότι την περίοδο αυτή κατοικούσαν εκεί 200-300 άνθρωποι. Ο Βρετανός αρχαιολόγος Sinclair Hood, τα χαρακτήρισε ως «νησιωτικά καταφύγια», διότι συγκράτησαν τους κατοίκους του Χαλείου στην εύρύτερη παραθαλάσσια περιοχή μέχρι τον 7^ο αι., οπότε και εγκαταλείπονται, μετά απο δύο Σλαβικές επιδρομές, και οι κάτοικοι στρέφονται προς την ορεινή ενδοχώρα.

α. Η λειψυμένη κοιτοφέρεια στη νησίδα Παναγιά, μια την ανέλαυση οκαφρών, μακρυνιά τη χρονομήτρη των νησίδων του Γαλαξειδίου και ως ναυτικάς σταθμών, κατά την περίοδο της οκαφρικής τους ως νησιωτικάς καταφυγίων.

Νησίδα Παναγιά

(πηγή: Πρακτικά Α' Επιστημονικού Συνεδρίου)

Στις αρχές του 11^{ου} αι. η αρχαία πόλη μετονομάστηκε σε «Γαλαξείδιον». Η επικρατέστερη ερμηνεία⁴⁰ για τη νέα ονομασία του τόπου είναι ότι προέρχεται απο το βυζαντινό τοπάρχη Γαλαξείδη, ο οποίος οργάνωσε την παραθαλάσσια πολιτεία μετά τις Σλαβικές επιδρομές. Από την εποχή αυτή αρχίζει μια μακρά περίοδος κατά την οποία ειρηνικές περιοδοί ακμής εναλλάσσονται με επιθέσεις ή άλλα δεινά όπως σεισμοί και λιμοί, με συχνές μετακινήσεις των κατοίκων από τα παράλια προς την ενδοχώρα και αντίστροφα. Ο τόπος όμως δεν εγκαταλείπεται για μεγάλα χρονικά διαστήματα.⁴¹ Το Γαλαξίδι σε όλη την περίοδο των βυζαντινών χρόνων είναι ναυτικό και αστικό κέντρο και, απο τις αρχές του 13^{ου} αι., υπάγεται στο δεσποτάτο της Ηπείρου, οπότε και ενισχύεται ακόμη περισσότερο η ναυτιλιακή του δραστηριότητα, λόγω της υποστήριξης που έτυχε απο τους δούκες του Δεσποτάτου, και μάλιστα οι εμπορικές συναλλαγές γίνονταν με βυζαντινά νομίσματα. Στα τέλη του 14^{ου} αι. όλη η νότια

³⁹ Αδωνις Κ. Κύρου, «Το Γαλαξείδι στους «Σκοτεινούς Πρωτοβυζαντινούς χρόνους», Πρακτικά Α' επιστημονικού συνεδρίου με θέμα: «Το Γαλαξείδι απο την αρχαιότητα εως σήμερα», Δήμος Γαλαξειδίου, Αθήνα 2003, σελ. 79.

⁴⁰ Άλλη ερμηνεία κατά τον περιηγητή Dodwell: απο το φυτό γαλατσίδα ή γαλαξίδα, συγγενές με τον ασφόδελο, που υπάρχει στην περιοχή ενώ άλλη άποψη, υποστηρίζει ότι η ονομασία προήλθε απο την «Γαλαξαύρα» ή «Γάλαξα», κόρη του Ωκεανού, που γεννήθηκε στην αγκαλιά του Κρισσαίου κολπίσκου, στον «κόρφο» του Γαλαξειδίου. (Γιώργου Τσαουσάκη, «Γάλαξα, Σκίτσα και μνήμες» Εκδ. Μακέδος. Αθήνα 1993, «Το Γαλαξείδι είναι ο μύθος-και η συνέχεια των Οζολών Λοκρών-Ο θρύλος το θέλει σαν Γάλαξα-Κι ιστορία σαν Οιάνθη-κι ύστερα σαν Χάλιον-Γέννημα της Γαλαξαύρας ν' αναπιδάει- μέσ' απ' την αγκαλιά της Κρίσσας-στο γλαυκό κόρφο του Κρισσαίου».)

⁴¹ Η απομάκρυνση των κατοίκων διαρκούσε 2-3 χρόνια

Φωκίδα υπαγόταν στο δουκάτο των Αθηνών, ενώ αρχίζει να φαίνεται και η παρουσία των Τούρκων.

4. Περίοδος τουρκοκρατίας (1446-1829)

Το Γαλαξίδι περιέρχεται οριστικά στην κατοχή των Τούρκων το έτος 1446, μαζί με την Αμφισα –Σάλωνα- και το Λιδωρίκι. Η παρουσία μπέη στο Γαλαξίδι διήρκεσε μόλις λίγα χρόνια⁴², και έτσι οι Γαλαξειδιώτες δεν γνώρισαν τον «τουρκικό ζυγό» και για το λόγο αυτό δεν υπάρχουν κατάλοιπα της οθωμανικής αρχιτεκτονικής στον οικισμό⁴³.

Ομως απέδιδαν τους φόρους προς τη Βαλιντέ-Σουλτάνα και είχαν την προστασία της. Οι ναυτικές εμπορικές τους δραστηριότητες περιορίστηκαν ή απέκρυπταν τα έσοδα. Την περίοδο αυτή συμβαίνουν δύο σημαντικά γεγονότα, που επιφέρουν οικιστικές μεταβολές στον οικισμό:

- **To 1580**, φοβερός σεισμός, επέφερε μεγάλες καταστροφές στα κτίρια του οικισμού αλλά και στο μοναστήρι της Αγ. Σωτήρας

- **To 1655**, το Γαλαξίδι δέχτηκε επίθεση απο τον ισχυρότερο πειρατή του Κορινθιακού κόλπου, τον Ντουράτς Μπέη ή Ντουρατζίμπη, ο οποίος ανάγκασε τους κατοίκους του Γαλαξειδίου σε φυγή, στην βορειοδυτική πλαγία. Εκεί ιδρύθηκε νέος πρόχειρος οικισμός, που ονομάστηκε «Παληγογάλαξιδο» (βλ. **χαρτη 2**) λόγω της κακής του εμφάνισης. Οι κάτοικοι παρέμειναν εκεί για 30 περίπου χρόνια, και όταν επέστρεψαν στην παράλια θέση (1688) της έδωσαν το όνομα «Πεντάγιοι», λόγω των πέντε νέων εκκλησιών., που ανεγέρθηκαν σταδιακά. Με την ονομασία αυτή και μισοερειπωμένο το περιγράφει ο περιηγητής J. Spon.

Οι πειρατικές επιθέσεις στον Κορινθιακό κόλπο ήταν συχνές τον 17^ο αι., πιθανώς λόγω της αστάθειας⁴⁴ που επικρατούσε και της αδυναμίας του τουρκικού στόλου να ελέγξει τα νερά. Οι κουρσάροι της περιοχής προέρχονταν απο τα μέρη της Μπαρμπαριάς, και για αυτό η Ναύπακτος –ως επιχειρηματικό κέντρο της πειρατικής δραστηριότητας- ονομαζόταν και «μικρό Αλγέριον». Τα Γαλαξειδιώτικα καράβια εξοπλίζονταν για να αντιμετωπίσουν τον κίνδυνο, και γι αυτό είχαν και την ανοχή του Τούρκου Μπέη της Άμφισας. Στα τέλη του ίδιου αιώνα, στον Κάβο του Γαλαξειδιού, εκεί που σήμερα βρίσκεται ο Ναυτικός όμιλος, υψώθηκε μώλος για μεγαλύτερη ασφάλεια των караβιών. Επίσης σε διάφορες περιοχές του οικισμού κατασκευάστηκαν φρούρια-παρατηρητήρια για την ειδοποίηση του λιμανιού σε περίπτωση επερχόμενου κινδύνου. (Κούκωνας) Αυτά ερμηνεύουν το γεγονός ότι οι Γαλαξειδιώτες ναυτικοί είχαν όλη την

Σπίτι της περιόδου της Τουρκοκρατίας, σε σκίτσο του San Salvador.

(πηγή: Ν. Γουργουρής, «Το Γαλαξίδι στον καιρό των караβιών»)

⁴² Η έδρα του μπέη ήταν στα Σάλωνα (Αμφισα)

⁴³ Την περίοδο 1494-1502, εποχή που καταλήφθηκε η Ναύπακτος απο τους Τούρκους, εγκαταστάθηκε ο μπέης Χατζή-Μπαμπά στο Γαλαξίδι και θέλησε να χτίσει τζαμί, και μετα απο διαπραγματεύσεις με τους Γαλαξειδιώτες η ανέγερση του ματαιώθηκε (απο το «Χρονικόν του Γαλαξειδίου»)

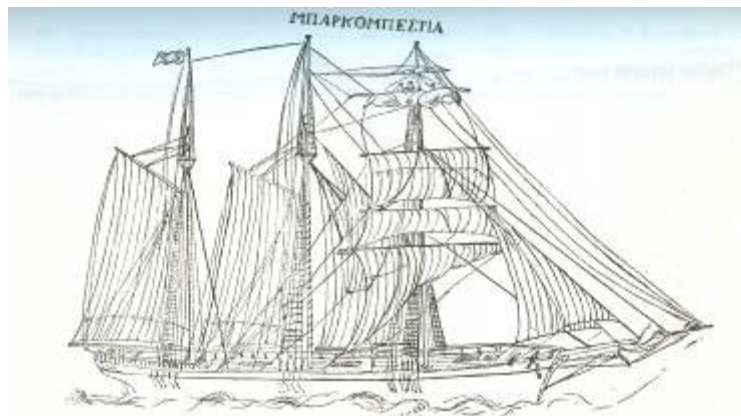
⁴⁴ Μέχρι την οριστική κυριαρχία των Τούρκων στην περιοχή, υπήρχαν πολεμικές δραστηριότητες ανάμεσα σε Έλληνες και Τούρκους, σε φραγκους και τούρκους κ.λ.π.

υλικοτεχνική υποδομή αλλά και την πείρα για να συμμετάσχουν στον απελευθερωτικό αγώνα του 1821.

Το έτος 1701 η πολιτεία ανακτά το παλαιό της όνομα (Γαλαξειδιον), γεγονός που συνδυάζεται με την ανάπτυξη της ελεύθερης ναυσιπλοίας στον Κορινθιακό κόλπο.⁴⁵ Σε συνδυασμό με τα προνόμια τοπικής αυτοδιοικήσεως, η εμπορική ναυτιλία του Γαλαξειδιού γνωρίζει ανάκαμψη και ο οικισμός περνά σε νέα άνθιση, ξεκινώντας μόλις με 90 οικογένειες. Ως αφετηρία της ανάπτυξης της γαλαξειδιώτικης ναυτιλίας του 18^{ου} αι. θεωρείται με επιφύλαξη η περίοδος 1730-1740: «...Είναι δύσκολο να προσδιορισθεί με ακρίβεια η χρονολογία της αρχικής αναπτύξεως της ελληνικής εμπορικής ναυτιλίας, ειδικότερα του Μεσολογγίου και του Γαλαξειδιού, όπου εμφανίστηκε ο πρώτος υπολογισίμος στόλος. Γαλλικές και ενετικές πηγές οδηγούν μάλλον στην υπόθεση ότι η περίοδος διαμορφώσεως του συνέπεσε με τα τέλη της δεκαετίας 1730-1740...»⁴⁶ Είναι όμως βέβαιο ότι μετά τη συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή (1774), κατά την οποία η Ρωσία αναγνωρίστηκε ως προστάτιδα των Χριστιανών υπηκόων της, τα γαλαξειδιώτικα ιστιοφόρα -με ρωσική σημαία- εφθάναν στα λιμάνια της Οδησού αλλά και πιο πάνω, φέρνοντας πλούτο και ανάπτυξη στην πολιτεία. Επίσης βέβαιο είναι το γεγονός ότι το Γαλαξίδι, λίγο πριν από την επανάσταση του 1821 είχε, μαζί με τις Σπέτσες, τον δεύτερο ισχυρότερο στόλο στον ελληνικό χώρο.⁴⁷ Επόμενο ήταν λοιπόν να συμμετάσχει τον Αγώνα με όλες τις δυνάμεις του. Στη διάρκεια της περιόδου 1821 -1829 η πολιτεία του Γαλαξειδιού υφίσταται τρεις ολοκληρωτικές καταστροφές: 1821, 5/1825 και 11/1825. Μετά από κάθε καταστροφή οι κάτοικοι «ξανάχιζαν» σπίτια και καράβια και ρίχνονταν στον αγώνα. Ήδη από την πρώτη καταστροφή του 1821, ο Άγγλος πρόξενος στην Πάτρα Ph. Green, αναφέρει:

....Το Γαλαξίδι, η ιστορική πολιτεία, η πατρίδα των ανδρείων ναυτικών, το κόσμημα της Στερεάς, με τη δύση του ήλιου της Πέμπτης 23^{ης} Σεπτεμβρίου 1821 δεν υπάρχει. Μόνο οι καπνοί της καταστροφής μαρτυρούν το θλιβερό γεγονός.....

Το έτος 1830 το Γαλαξίδι αναγεννάται μέσα από τις στάχτες του .....

Μεγάλο - μιάμιση «BYZANTION», δ. Κουρεντιά. Το τρίτον των τριών μεγαλύτερων ιστιοφόρων Γαλαξειδίου επί ολοκλήρου της Ελλάδος κατά το δεύτερον ήμισυ του 18ου αιώνου. Κατασκευή 1881. Χωρητ. καϊκάρη 612, φαρμάκι περίπου 1130 τόνοι.

(πηγή: Ν. Γουργουρής)

⁴⁵ Το έτος 1699 υπεγράφη η συνθήκη του Κάρλοβιτς μεταξύ Τουρκίας και Βενετίας, κατά την οποία επέστρεψε η Βενετία στην Τουρκία τη Ναύπακτο, το Αντίρριο και την Πρέβεζα, ενώ η πύλη έπρεπε σε αντάλλαγμα να εγγυηθεί την ελεύθερη ναυσιπλοία στον Κορινθιακό και στο Ιόνιο. Το 1718, η συνθήκη του Πασάροβιτς (Αυστρία-Βενετία-Τουρκία, επίσης ευνοεί τη ναυτιλία.

⁴⁶ «Ελλην. Εμπ. Ναυτ.», εκδ. Εθν. Τραπεζας, σελ 29

⁴⁷ G. Finley, "Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης» τομ. Α', σελ.231-232. Το πρώτο σε δύναμη λιμάνι είναι αυτό της Υδρας.

5. Η εποχή των караβιών (1830-1904) (βλ. Χ-3)

Ο πλούτος και η οικονομική ανάπτυξη του 18^{ου} αι., παρότι διακόπηκε βίαια με τις καταστροφές κατά τον απελευθερωτικό αγώνα, έθεσαν τις βάσεις για τη μετέπειτα εξέλιξη του οικισμού: απο τα πρώτα καταγεγραμμένα γεγονότα της μετεπαναστατικής περιόδου είναι το αίτημα των Γαλαξειδιωτών για τη λειτουργία της πολιτείας τους ως ανεξάρτητη επαρχία⁴⁸, στόχος που επετεύχθη. Φαίνεται σα να ήθελαν να προδιαγράψουν τη λαμπρή πορεία που θα ακολουθούσε. Ετσι, παράλληλα με την ιδιωτική πρωτοβουλία για επαναδραστηριοποίηση της ναυτιλίας και της ναυπηγικής, η Δημογεροντία- ως ανεξάρτητη διοίκηση -υπέβαλε αιτήματα ενίσχυσης ή διευκολύνσεων προς το νεοσύστατο Ελληνικό κράτος.⁴⁹

Τα έργα που πραγματοποιήθηκαν συντέλεσαν στην αναβάθμιση και ανάπτυξη της πολιτείας. Ηδη απο το 1830, σε επίσημα έγγραφα καταγράφεται «απαλλοτριώσεις λόγω ρυμοτομήσεως»⁵⁰, όπου σε εκτενή πίνακα σημειώνονται τα ονόματα των ιδιοκτητών που έπρεπε να αποζημιωθούν για να γίνουν διανοίξεις δρόμων στον οικισμό, και ιστορικά αποτελούν τα πρώτα καταγεγραμμένα έργα οδοποιίας που άλλαξαν τη δομή του παλαιού προεπαναστατικού οικισμού και βέβαια διέσπασαν το δημόσιο χώρο προ της επικείμενης ανοικοδόμησης. Επίσης χαρακτηριστικό ήταν το παράδειγμα της ίδρυσης του «Αλληλοδιδασκτικού Σχολείου», το έτος 1830, με εντολή του Καποδίστρια, που φανερώνει ότι η μέριμνα των Γαλαξειδιωτών για εκπαίδευση ήταν απο τις πρώτες προτεραιότητες.

Το έτος 1840 ιδρύεται ο δήμος «Γαλαξειδιωτών και Περιχώρων», που ήταν ένας απο τους 7 δήμους του νομού Φθιώτιδας και Φωκίδας, και περιελάμβανε, εκτός απο το Γαλαξίδι, τα χωριά: Βουνιχώρα, Αγ. Ευθυμία, Καλοπετινίτζα(Τριταία) και Πέντε όρη.

Οι ρυθμοί ανάπτυξης της πολιτείας είναι ταχύτατοι. Ολοένα και περισσότεροι είναι οι Γαλαξειδιώτες караβοκύρηδες. Υπολογίζεται ότι περίπου 15 καράβια το χρόνο, όλων των τύπων⁵¹, «πέφτουν» στη θάλασσα⁵². Απο τις 600 καταγεγραμμένες οικογένειες του 1830, ο πληθυσμός περί το 1870 ξεπερνά τους 5000 κατοίκους.

Αντιλαμβάνεται κανείς ότι πέρα απο τη ναυτιλία και τη ναυπηγική αναπτύχθηκαν στον οικισμό πλήθος συναφών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων: σιδηρουργεία, ξυλουργεία,

Καταγραφή των έκτακτων ζυμωτών έκδοσης παλίου του Γαλαξειδίου διά της κοινοτικής και καλαμαριανών των κοινοτικών γραμμών τίν '035α

Όνομα και Έσθιας	Τύπος Πήγας	Καταμέτρηση του ατόφου		Καταμέτρηση φάιρα		Συνολικός αριθμός πήγας	Καταμέτρηση του ατόφου		Τό ζυμο επί απορρυμμάτων	
		γρό-σες	παρά-δες	γρό-σες	παρά-δες		γρό-σες	παρά-δες	γρό-σες	παρά-δες
Πάτρος Η. Πάτρος	99	1	α	α	α	80	1	20	219	α
'Αθανάσιος Δαναός	132	1	30	150	α	152	2	20	612	α
'Ασάφιος										
Τριανταφύλλος	201	1	α	α	α	135	2	20	528	30
Ελισάβετος Λουκάς	20	1	α	α	α	20	1	20	50	α
Γεώργιος Κοσμάς	α	α	α	α	α	210	2	20	525	α
Κωνσταντίνος Τόνασης	264	1	α	α	α	189	2	20	735	30
'Αναστάσιος										
Καρύσιος	180	1	α	α	α	234	1	20	531	α
Νικόλαος Κυρίος	152	1	α	α	α	162	1	20	386	α
Χαντζής Κυβίσιος	33	1	α	α	α	364	1	α	397	α
Γεωργίου 'Αργυρίου	α	α	α	α	α	180	1	α	180	α
Φίλιππος Ζαργάριος	α	α	α	α	α	216	1	20	342	α
Γιάννης 'Αντωνίου	α	α	α	α	α	378	1	20	559	30
Κωνσταντίνος Μιχαήλ	α	α	α	α	α	85	1	20	127	20
Πάτρος Τζώρας	α	α	α	α	α	30	1	20	75	α
Ελισάβετος Γεωργίου	α	α	α	α	α	150	1	20	270	α
Μαρίνος Τζώρας	α	α	α	α	α	100	1	20	150	α
Σπύργος	α	α	α	α	α	60	1	20	60	4
Γεωργίου Καραβού	α	α	α	α	α	280	1	20	309	α

Πίνακας απαλλοτριώσεων για την κατασκευή οδών

(πηγή: Ν. Γουργουρής)

⁴⁸ Στα τελευταία χρόνια της τουρκοκρατίας το Γαλαξίδι υπαγόταν στην επαρχία των Σαλώνων, με πρωτεύουσα την Αμφισα.

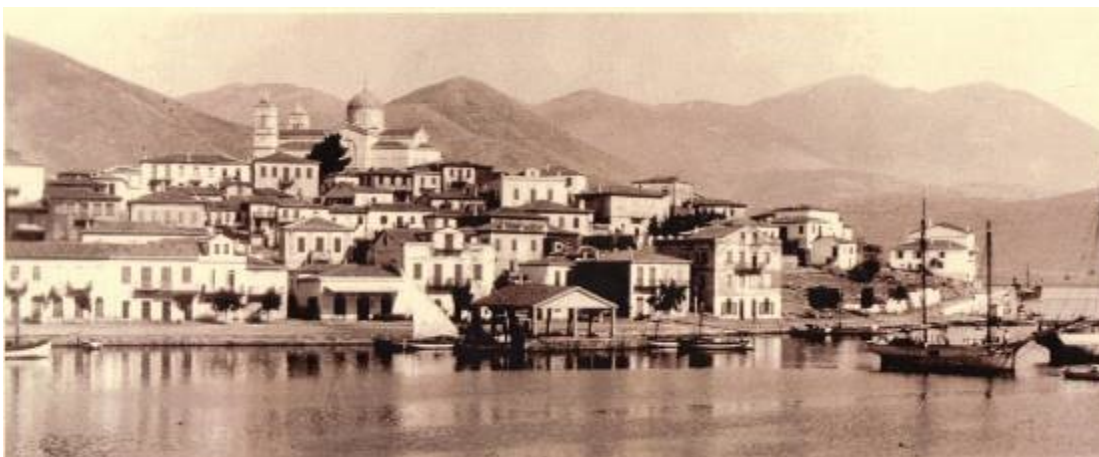
⁴⁹ Απο την εποχή του Καποδίστρια παραχωρήθηκαν στο «δήμο» του Γαλαξειδίου «εθνικά βοσκήματα», απο τα οποία ο δήμος είχε σταθερό ετήσιο έσοδο.

⁵⁰ ΓΑΚ, Γεν. Γραμ. Φ.231, απο το βιβλίο του Ν. ΓΟΥΡΓΟΥΡΗ, «Το Γαλαξίδι στον καιρό των караβιών», τόμος 1, σελ. 54-59, Σύνδεσμος Γαλαξειδιωτών, Αθήνα 1982.

⁵¹ βλ. σχετικό παράρτημα

⁵² Α. Ι. ΣΚΙΑΔΑΣ, «ΤΟ ΓΑΛΑΞΕΙΔΙ, ΜΙΑ ΠΑΝΑΡΧΑΙΑ ΝΑΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ (ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ-ΙΣΤΟΡΙΑ-ΕΞΕΛΙΞΗ)», ΑΘΗΝΑ 1986, σελ.161

χρωματοπωλεία, πολλά αρτοποιεία, σε διάφορα σημεία του οικισμού, τα οποία πέρα από τις καθημερινές ανάγκες των κατοίκων έπρεπε να καλύψουν τις μεγάλες απαιτούμενες ποσότητες σε «γαλέτα» και παξιμάδια για τα ταξίδια των ναυτικών. Σε αυτά προστίθενται και τα εμπορικά καταστήματα «ευρωπαϊκών» ενδυμάτων αλλά και τα καφενεία, παντοπωλεία, ταβέρνες κ.ά. Από το αρχείο του δήμου Γαλαξειδιωτών, διασώθηκε ένας πίνακας όπου ήδη από το 1850 είναι καταγεγραμμένες όλες αυτές οι χρήσεις.⁵³ Στον ίδιο πίνακα αναφέρονται το λιμεναρχείο, το τελωνείο, το ειρηνοδικείο, το ιατρείο, που φανερώνουν και την οργάνωση της πολιτείας. Η «αγορά» της πόλης (ιχθυοπωλεία, κρεοπωλεία, οπωροπωλεία) βρισκόταν στη σημερινή παραλιακή οδό Οιάνθης, ενώ οι περισσότερες ταβέρνες και καφενεία βρίσκονταν στο «δρόμο των εκκλησιών», τη σημερινή οδό Σάθα. Το έτος 1872 το Γαλαξίδι απέκτησε «τηλεγραφείον». Σε όλη την περίοδο αυτή χτίζονται τα επιβλητικά καπετανόσπιτα, τα μεταγενέστερα αστικά αρχοντικά και ανάμεσα τους πιο απλά λαϊκά και αστικά σπίτια.

Αποψη του λιμανιού της Αγοράς σε φωτογραφία του 1930.

(πηγή: Ν. Γουργουρής)

Το λιμάνι του 19ου αι. εκτεινόταν από το Κεντρί μέχρι την περιοχή των Καταλωνίων. **(βλ. χάρτη 3)** Ανάμεσα στο Κεντρί και το νησάκι του Αγ. Γεωργίου υπάρχει μια βραχονησίδα, ο Πεταλός, η οποία σημαίνεται με μια λευκή στήλη, για την ασφαλή καθοδήγηση των караβιών. Τα καράβια άραζαν στη ασφαλή αυτή θαλάσσια περιοχή, και οι ναυτικοί αποβιβάζονταν στη στεριά με βάρκες. Μεχρι τα μέσα του 19ου οι ακτές ήταν ακόμα με τη φυσική τους μορφή, δηλαδή με εναλλαγές βράχου-ακρογιαλιάς. Η μορφή του λιμανιού του Χηρόλακα σώζεται στον παλιό αγγλικό ναυτικό χάρτη⁵⁴. Στο μυχό του λιμανιού της Αγοράς αλλά και του Χηρόλακα, λειτουργούσαν ναυπηγεία μέχρι τα μέσα του 19ου αι., οπότε και μεταφέρθηκαν σε πιο απομακρυσμένες περιοχές για την αποσυμφόρηση της παραλίας. Τότε ιδρύθηκαν τα δημοτικά ναυπηγεία στην περιοχή των Καταλωνίων, το Πέρα και το Εδώθεν ναυπηγείο. Ναυπηγεία λειτουργούσαν επίσης στον όρμο του Γιάννακη, στο Κεντρί και στον Καλαφάτη.

Το κρηπίδωμα του λιμανιού της Αγοράς κατασκευάστηκε μετά το 1855, με τους λίθους του αρχαίου τείχους. Το κρηπίδωμα και η επιχωμάτωση του λιμανιού του Χηρόλακα

⁵³ Ν. ΓΟΥΡΓΟΥΡΗ, «Το Γαλαξίδι στον καιρό των караβιών», τόμος 1, σελ. 273-275, Σύνοδος Παλαξειδιωτών, Αθήνα 1982.

⁵⁴ Βλ. κεφ. 3.1.6., του παρόντος

διαμορφώθηκαν το 1900. Απο τότε η ακτογραμμή έχει τη μορφή που βλέπουμε και σήμερα με αλλοιώσεις μικρές ή μεγάλες, τις οποίες θα σχολιάσουμε αναλυτικά, παρακάτω.

Εκτός απο τα λιμάνια έγιναν και πολλά άλλα έργα υποδομής όπως οι πλατείες Ηρώων, Βλάμη (1904), και Χηρόλακα (1900), τα κτήρια της Δημοτικής Αγοράς στη σημερινή πλ. Μάμα(1870), η ανέγερση του Δημαρχείου (1868), το Παρθεναγωγείο (1880)κ.ά., και αναφέρεται συνεχής μέριμνα της δημοτικής αρχής για έργα οδοποιίας. Με την έκδοση του ρυμοτομικού σχεδίου του 1882 νομιμοποιήθηκε και προστατεύτηκε ο ιστός της πόλης. Η πόλη διαιρείται σε εννέα συνοικίες⁵⁵ και έχει πολλές νέες γειτονίες. Απο τις τελευταίες πράξεις που υποδηλώνουν την αγάπη και τη φροντίδα για τον τόπο, είναι η δένδροφύτευση του λόφου της Πέρα Πάντας, η οποία πραγματοποιήθηκε σταδιακά απο τις αρχές του 20^{ου} αι. παρά την προτεινόμενη απο το ρ.σ. επέκταση της πόλεως, προφανώς διότι συνέπεσε και με την αρχή της παρακμής της πολιτείας. Σε κάθε περίπτωση η καταπράσινη αυτή πλαγιά αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα του Γαλαξειδιώτικου τοπίου και φαντάζει σα να ήταν από πάντα εκεί.

Ολα τα παραπάνω δίνουν την εικόνα μιας πολύβουης ζωντανής πολιτείας με «...όψιν πόλεως Ευρωπαϊκής.»⁵⁶. Το Γαλαξίδι κατά την περίοδο αυτή ήταν το δεύτερο σημαντικότερο ελληνικό λιμάνι μετά τη Σύρο. Τα Γαλαξειδιώτικα ιστιοφόρα μετέφεραν σιτάρι από τα λιμάνια της Ρουμανίας, της Ρωσίας και της Βουλγαρίας, πετρέλαιο από τη Μικρά Ασία προς Αγγλία, μπαρτζουλιάννα (θηρική γη) απο τη Σαντορίνη, θειάφι, κάρβουνο, κ.α. Ενδεικτικά παρουσιάζεται η διαδρομή της «Αλτάνας», μπρίκι του караβοκύρη Π. Πετρατζά. Τα γαλαξειδιώτικα ναυπηγεία και οι τεχνίτες τους είναι διεθνώς γνωστά για την ποιότητα κατασκευής των караβιών, και δέχονται παραγγελίες επισκευής караβιών και από άλλες περιοχές.

Η εποχή της παρακμής διαφαίνεται ήδη από τα τέλη του 19^{ου} αι. Τα караβια δεν μπορούν να ανταγωνιστούν τα ταχύτερα ατμόπλοια και τα ναύλα των γαλαξειδιωτών συνεχώς λιγοστεύουν. Οι γαλαξειδιώτες караβοκυραίοι προσπάθησαν να παρακολουθήσουν τις εξελίξεις της εποχής, όμως δεν τα κατάφεραν. Οι ερμηνείες είναι πολλές⁵⁷. Ισως η πραγματική αλήθεια να κρύβεται στα λόγια του «Σκελετόβραχου»⁵⁸, του караβοκύρη ήρωα στο ομώνυμο μυθιστόρημα της Εύας Βλάμη, όταν του ζητήθηκε να υποστηρίξει το «πέρασμα στον ατμό» :

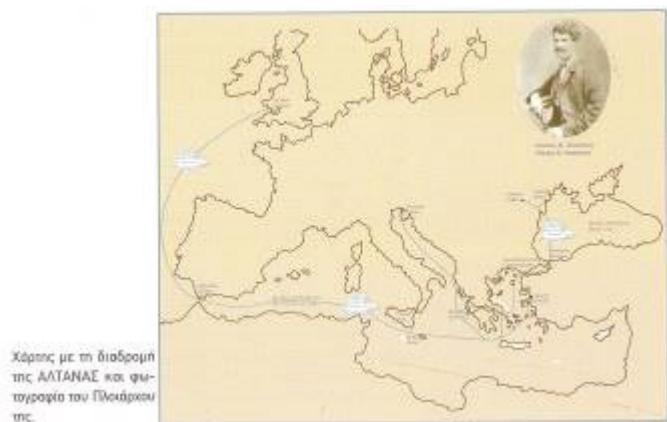
... -Και δε μου λέτε, σύντεκνοι, πόσα βαπόρια μπορούμε να φέρουμε στον τόπο ;

⁵⁵ Α. Ι. ΣΚΙΑΔΑΣ, «ΤΟ ΓΑΛΑΞΕΙΔΙ, ΜΙΑ ΠΑΝΑΡΧΑΙΑ ΝΑΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ (ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ-ΙΣΤΟΡΙΑ-ΕΞΕΛΙΞΗ)», ΑΘΗΝΑ 1986, σελ.169, αυτόύσιο το κείμενο του Μ.Σ. Γρηγορόπουλου, «Περιήγησις εν Ελλάδι...», σελ. 46-47.

⁵⁶ Αναφορά στο παραλιακό μέτωπο του οικισμού, Ο.π. σελ. 169.

⁵⁷ Α. Ι. ΣΚΙΑΔΑΣ, «ΤΟ ΓΑΛΑΞΕΙΔΙ, ΜΙΑ ΠΑΝΑΡΧΑΙΑ ΝΑΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ (ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ-ΙΣΤΟΡΙΑ-ΕΞΕΛΙΞΗ)», ΑΘΗΝΑ 1986, σελ.201 και Γ. ΓΕΡΟΣΙΔΕΡΗΣ, «καταθέσεις... ανάπτυξη και ποιότητα ζωής στο Γαλαξίδι», σελ.71, Γαλαξίδι, 2004.

⁵⁸ ΕΥΑΣ ΒΛΑΜΗ, «Σκελετόβραχος», Εστία, Αθήνα 1980, σελ.23

Η διαδρομή της Αλτάνας

(πηγή: οδηγός ναυτικού-ιστορικού μουσείου)

-Ένα για την ώρα, ύστερα βλέπουμε...

-Ένα ; Κ' ετότες πόσοι μας θα μείνουμε καπεταναίοι ; Κι απο τους τρεις χιλιάδες ανθρώπους μας που ζούνε τώρα απο τα τετρακοσια καράβια μας, πόσοι θα ζήσουν ; Και πόσες φαμελιές θα φωμιστούνε μ' ένα δυο βατόρια ; Ή δεν το λογιάσατε ακόμα, σύντεκνοι πως με τη μηχανή θησαυρίζουνε μερικοί και φτωχαίνουν χιλιάδες ;

Οχι και να μου λείπει το καπεταναλίκι σας, εγω θα πολεμήσω για το πανί, και του φτωχού του χεροδούλη το ψωμί δε θα ληστέψω.....

Κάπως έτσι πρέπει να είχαν τα πράγματα όταν ήδη απο τις αρχές του 20^{ου} μειώθηκαν δραματικά οι ναυπηγήσεις και τα μπάρκα στο Γαλαξίδι, και οι ναυτικοί άρχισαν να μεταναστεύουν και να αναζητούν εργασία κυρίως στον Πειραιά. Κατά την περίοδο 1904 -1916⁵⁹ έγιναν ελάχιστες ναυπηγήσεις ενώ το 1904 χτίζεται και το τελευταίο αρχοντικό στο Χηρόλακα.⁶⁰

Οι βαλκανικοί πόλεμοι έδωσαν το οριστικό πλήγμα στην οικονομία της πολιτείας, και μετά το 1918 ο τόπος άρχισε να ερημώνει. Τη μεσοπολεμική περίοδο τα λίγα γαλαξειδιώτικα ατμόπλοια⁶¹ δεν απέφεραν τα αναμενόμενα κέρδη και μετά τον β' παγκόσμιο πόλεμο επέρχεται η πλήρης εγκατάλειψη του οικισμού. Τα χρόνια της γερμανικής κατοχής –αλλά και του μετέπειτα εμφυλίου- ήταν ιδιαίτερα δύσκολα για τους γαλαξειδιώτες, διότι οι ντόπιοι πόροι από τη γεωργία και την κτηνοτροφία ήταν μηδαμινοί, ενώ οι ναυτικοί που ταξίδευαν τότε δεν κατόρθωναν να στείλουν χρήματα στις οικογένειές τους, λόγω του αποκλεισμού των λιμανιών. Η πολιτεία εγκαταλείπεται, τα σπίτια ρημάζουν καθώς παραμένουν κλειστά για χρόνια. Ακόμη και όσοι ήθελαν να επισκεφθούν τον τόπο τους δεν μπορούσαν διότι οι θαλάσσιες συνδέσεις είχαν διακοπεί, ενώ δεν υπήρχε καμία οδική σύνδεση: η διάνοιξη της εθνικής οδού Ιτέας - Ναυπάκτου αρχίζει μόλις το 1965 και σηματοδοτεί τη νέα ανάπτυξη του οικισμού, με τουριστικό και παραθεριστικό χαρακτήρα.

Η νεώτερη εξέλιξη του οικισμού θα περιγραφεί στα κεφάλαια που ακολουθούν.

Κατάλογος Οικοδομών επί Σήμεν Γαλαξειδίων διά τή 1850.

α/α	Όνοματεπώνυμο οικοδόμου	έτοςκαταστ. έργου	Έπιπέδωμα	Διάμετρος έσοσι-στας	Ποσό έσοσι-στας	Διαμέτρο %
1.	Μακάριος Παπαπέτρο	Αμμόνευστε	Διαμετέργη	δ' έσοσ	150	6
2.	Πέτρος Γουαρπητός	Ύψοκοματίς	Ύψοκοματίς	α	250	8
3.	Λούκιος Α. Πόρτης	Τελευσίος	Τελευσίος	α	250	8
4.	βλ. Λόρε	ε' έσοσ	Καρυφιάλις	α	150	6
5.	Αναγκαστή Κοκομαγιής	N. Μανιάτης	α	200	8	
6.	Σπηρ. κακορόμο	ε' έσοσ	συνέλιπτοσός	α	150	6
7.	Ύψοκος Ρόκο	α	α	α	50	2
8.	Μιλτιάδης Πόρος	Γε. Ν. Παρισίς	καπνός	α	150	4
9.	Άναγ. Αθ. Μορφής	Πλ. Σαγιά	μυρσίσιος	α	100	4
10.	Άναγ. Ντόρος	Γεω. Διοκόνης	Γαβήσιος	α	200	8
11.	ε' έσοσ	Παύλος Θερσοός	Φαναρίς	α	100	4
12.	Αναγ. Καραπέτης	Μιχαήλ Αμαλίας	καπνός	α	100	4
13.	Αναγ. Αργεσιόσιος	Γεωργ. Στραλής	μυρσίσιος	α	50	2
14.	Σπύρος Ύψοκος	ε' έσοσ	Τηλήσιος	α	200	8
15.	Νικόλ. Σαρκοσίσιος	ε' έσοσ	Κορρη	α	100	4
16.	Κορ. σαρκοός	ε' έσοσ	αμμοός	α	150	6
17.	Σπηρ. κακόρος	Βασίλης Τζών	καμμοός	α	50	2
18.	ε' έσοσ	Αναγ. Ξαφειοσός	αμμοός	α	50	2
19.	Σαβήλιος καράλης	Κεσο. Χριστοδούλου	Κορρη	α	200	8

Κατάλογος οικοδομών κατά το έτος 1850.

(πηγή: Ν. Γουργουρής)

⁵⁹ Α. Ι. ΣΚΙΑΔΑΣ, «ΤΟ ΓΑΛΑΞΕΙΔΙ, ΜΙΑ ΠΑΝΑΡΧΑΙΑ ΝΑΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ (ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ-ΙΣΤΟΡΙΑ-ΕΞΕΛΙΞΗ)», ΑΘΗΝΑ 1986, σελ.184

⁶⁰ ΡΟΔ. ΣΤΑΘΑΚΗ-ΚΟΥΜΑΡΗ, ΑΣΠΑ ΤΣΑΟΥΣΑΚΗ, ΓΩΓΩ ΧΑΒΙΑΡΑ, «γαλαξίδι, η πολιτεία-τα σπίτια», Μακεδός, Αθήνα 1985, σελ. 46.

⁶¹ Καταγράφονται 35 βαπόρια , Α. Ι. ΣΚΙΑΔΑΣ, «ΤΟ ΓΑΛΑΞΕΙΔΙ, ΜΙΑ ΠΑΝΑΡΧΑΙΑ ΝΑΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ (ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ-ΙΣΤΟΡΙΑ-ΕΞΕΛΙΞΗ)», ΑΘΗΝΑ 1986,, σελ.202-203.

ΑΙΟΛΟΣ, υδατογραφία του Vincenzo Luzzo, ζωγραφισμένη το 1884 στη Βενετία. Μάρκο 1150 τόνων των Ι. Κουζού και Γ. Ζαγορά. Ναυπηγήθηκε στο Γαλαξίδι το 1875, αρχιναυπηγός Κωνσταντίνος Μ. Παπαπέτρος. Το μεγαλύτερο ιστιοφόρο που ναυπηγήθηκε στο Γαλαξίδι.

Αιολος

(πηγή: οδηγός ναυτικού-ιστορικού μουσείου)

6. Συμπεράσματα

Ο οικισμός του Γαλαξειδίου στην παράλια θέση σημαίνεται από τον 4^ο π.Χ. αι. με την ανέγερση των τειχών και τη διαμόρφωση της τειχισμένης πόλης για την οποία δεν υπάρχουν τεκμήρια. Οι μετέπειτα περίοδοι χαρακτηρίζονται από ιστορικές στιγμές πλήρους αφανισμού και ανασύστασης του. Η τελευταία ανοικοδόμηση του οικισμού ξεκινά το έτος 1830 για το οποίο θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι αποτελεί και την πλέον τεκμηριωμένη στιγμή «γέννησης» του οικισμού στον τόπο που γνωρίζουμε σήμερα.

Στην πραγματικότητα όμως και ανεξάρτητα από την ύπαρξη προγενέστερων κτιριακών τεκμηρίων, δεν θα μπορούσαμε να φανταστούμε την τόσο σημαντική ανάπτυξη της περιόδου αυτής εάν δεν είχαν προηγηθεί οι προηγούμενες ιστορικές περίοδοι, κατά τις οποίες καλλιεργήθηκαν δύο πολύ σημαντικά στοιχεία του γαλαξειδιώτικου πολιτισμού, τα οποία είναι:

- *η συνέχεια στη ναυτική δραστηριότητα*: Για τους γαλαξειδιώτες η θάλασσα ήταν το κύριο μέσο επιβίωσης και επικοινωνίας και ήταν αυτή που τους προσέδωσε την κινητικότητα που τους χαρακτήρισε σε όλη την πολύχρονη ιστορία τους, και την ευελιξία στην προσαρμογή τους στις δύσκολες καταστάσεις που προκαλούνταν από τις επιδρομές ή τους σεισμούς. Ήταν το φυσικό στοιχείο -ή το στοιχείο- που δάμασαν από την αρχαιότητα, και είναι αυτή που χαρακτηρίζει την ζωή στον τόπο αυτό σε όλες τις εκφάνσεις της (κοινωνική, οικονομική, πολιτιστική)
- *η έννοια της τοπικής αυτοδιοίκησης αλλά και της αυτοδιαχείρισης του παραγόμενου πλούτου*, που σε μεγάλο βαθμό χαρακτήριζε την τοπική ζωή ακόμη και στη δύσκολη περίοδο της τουρκοκρατίας. Η εμπειρία της διοίκησης και της κοινωνικής οργάνωσης των προηγούμενων αιώνων, αποτέλεσε τη βάση στην οποία μπόρεσε να βρεί εφαρμογή το όραμα του νέου ελληνικού κράτους και ακολούθησε η ταχύτατη ανάπτυξη και ευημερία του 19^{ου} αι. ώστε να πραγματοποιηθούν έργα –ιδιωτικά ή δημοτικά- που φανερώνουν μέχρι και σήμερα την αγάπη και την φροντίδα για τον «τόπο».

Ο ρόλος του «φυσικού τόπου» ήταν καθοριστικός και συνετέλεσε στην εξέλιξη της τοπικής κοινωνίας, διότι συνδύαζε τη θάλασσα - ως κύριο φυσικό πόρο – και τα φυσικά λιμάνια με τους γύρω λόφους της ενδοχώρας – ως ασφαλή χώρο για την ανάπτυξη των ανθρώπινων δραστηριοτήτων.

Παράλληλα διαπιστώθηκε ότι από την ιστορική στιγμή όπου το Χάλαιον τειχίστηκε, η παράλια αυτή θέση αποτέλεσε την ασφαλή πόλη-λιμάνι, κατά την αρχαιότητα, αλλά και την μετέπειτα «βάση» όπου οι κάτοικοι επέστρεφαν μετά από την κάθε μετακίνησή τους, και ουσιαστικά αποτελεί τον πιο εντοπισμένο χώρο στον οποίον εξελίχθηκαν τα πολιτιστικά τους χαρακτηριστικά. Η συνέχειά τους στο χρόνο ενισχύει την υπόθεση ότι η στιγμή ανέγερσης των τειχών σηματοδοτεί και την πρωταρχική πολεοδομική και πολιτειακή συγκρότηση του οικισμού που γνωρίζουμε σήμερα. Υπό τη θεώρηση αυτή, και με δεδομένο ότι τα αρχαία τείχη ήταν η πρώτη –γνωστή- ανθρώπινη μεγάλη κατασκευή στο παραλιακό μέτωπο του σημερινού οικισμού, θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμη η διερεύνηση της σχέσης του νεώτερου οικισμού με τον αρχαίο, ως προς τις σχέσεις των θέσεων των θαλάσσιων δραστηριοτήτων⁶² (ακτογραμμή,

⁶² Η έλλειψη τεκμηρίων στην περιοχή του παραλιακού μετώπου οφείλεται προφανώς στη δυσκολία της ανασκαφικής έρευνας λόγω της ανοικοδόμησης και στη συνεχή και εντατική λειτουργία του.

λιμάνια, καρνάγια κ.λ.π) για να ερμηνεύσουμε τελικά και το πώς και πότε τα «τείχη» έπαψαν να λειτουργούν ως φυσικός παράγοντας συνοχής και προστασίας των κατοίκων, και κατά συνέπεια η κατασκευή αυτή αντικαταστάθηκε από άλλες -νεώτερες- για να φτάσει το παραλιακό μέτωπο στη σύνθετη⁶³ «αστική» μορφή του 19^{ου} αι.

Το μόνο βέβαιο είναι ότι παρά την ύπαρξη της τειχισμένης πόλης, η «γαλαξειδιώτικη επικράτεια» απλωνόταν πολύ πιο πέρα από τα τεχνητά αυτά όρια και οι κάτοικοι σε όλες τις ιστορικές περιόδους είχαν οικειοποιηθεί με άνεση το «περιβάλλον» τους: από τα ψηλά βουνά μέχρι και τα γύρω νησιά. Ετσι σήμερα είναι αδύνατον να φανταστούμε το Γαλαξίδι ως μια περιχαρακωμένη οικιστική ενότητα αλλά αντίθετα ως έναν ευρύτερο «τόπο», όπου το φυσικό και το ανθρωπογενές στοιχείο συναντώνται και συγκρούονται μεταξύ τους.

Αναπαράσταση –υποθετική- του αρχαίου τείχους από το ιστορικό-ναυτικό μουσείο Γαλαξειδίου.

(πηγή: οδηγός ναυτικού-ιστορικού μουσείου)

---

⁶³ πόλη - λιμάνι - ναυπηγεία

ΦΥΛΛΑ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΕΦ. 3

Εικ.1:

Το κτίριο του παλιού Δημαρχείου (1905) βρίσκεται στο καντούνι της Αγ. Παρασκευής - οδός Μουσείου - και στεγάζει σήμερα το ναυτικό - ιστορικό μουσείο του Γαλαξειδίου, σε μια ενδιαφέρουσα έκθεση που επικεντρώνει το ενδιαφέρον στην εξέλιξη της ναυτικής δραστηριότητας από την αρχαιότητα έως τους νεώτερους χρόνους. Στον ίδιο χώρο παρουσιάζονται και επιλεγμένα αρχαιολογικά ευρήματα. Λόγω έλλειψης χώρου πολλά από τα αρχαιολογικά ευρήματα βρίσκονται σε αποθηκευτικούς χώρους.

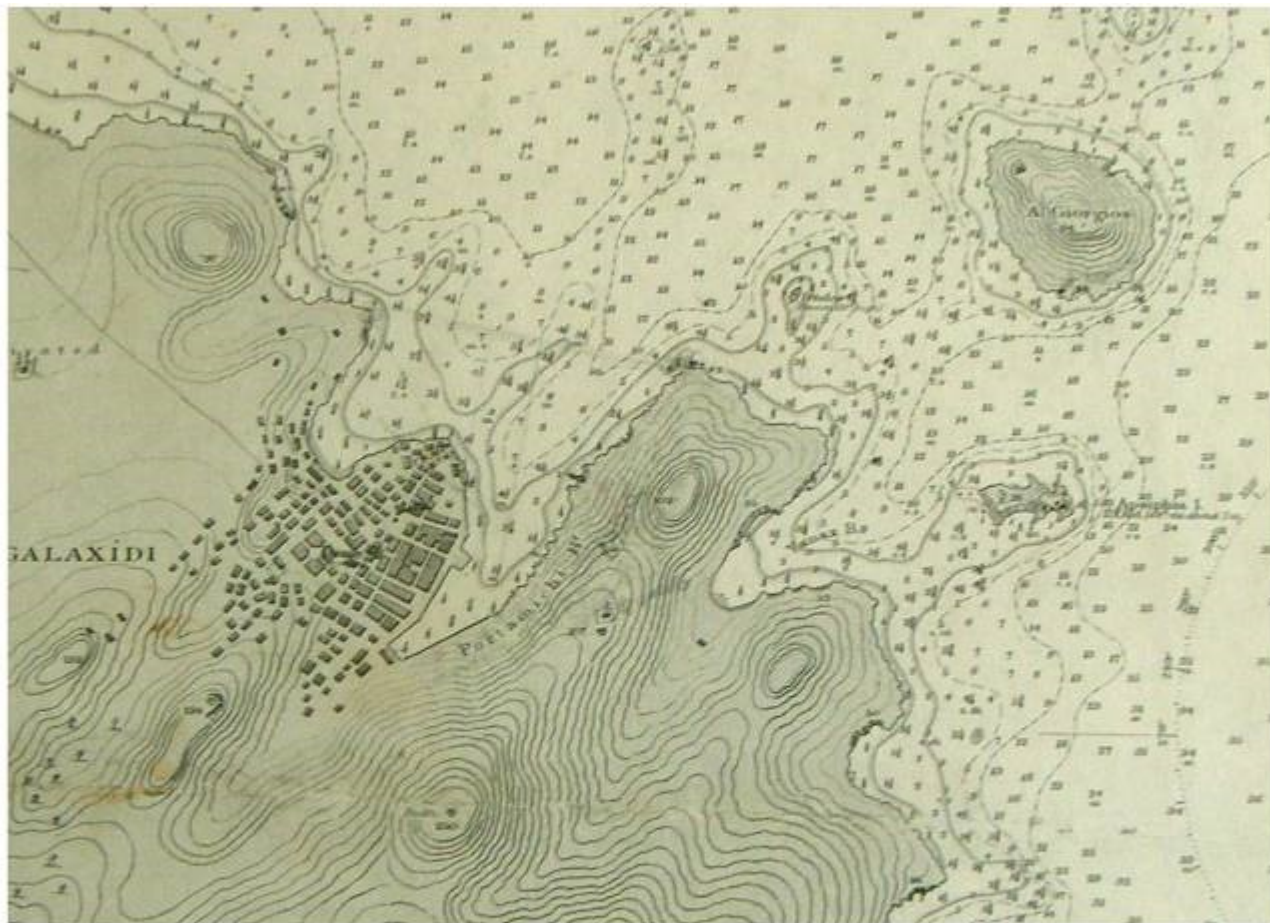
Εικ. 2

Εικ. 3

Εικ. 4

Εικ.1: Ο αγγλικός ναυτικός χάρτης του 1897

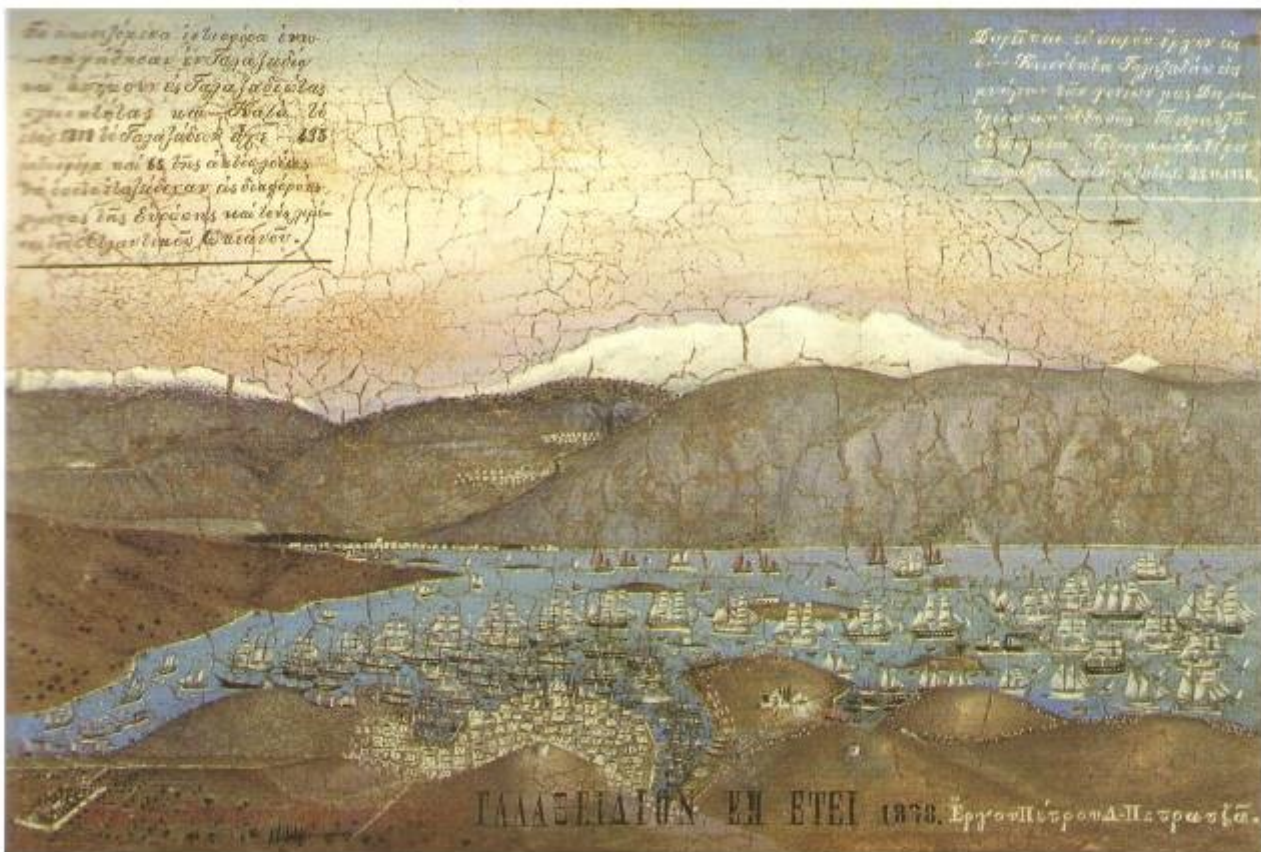
Εικ.2: Αποψη της αίθουσας του μουσείου όπου στεγάζονται εκθέματα σχετικά με τη ναυτική δραστηριότητα.

Εικ. 1

Εικ. 2

4. Συνοπτική παρουσίαση του σύγχρονου οικισμού

13. Συνοπτική παρουσίαση του σύγχρονου οικισμού⁶⁴

13.1. Ο πολεοδομικός ιστός – οι ελεύθεροι χώροι (βλ. χάρτες 4,5,6 και φύλλα εικόνων 4.1. και 4.2)

Ο σύγχρονος οικισμός αναπτύσσεται πάνω στα βραχώδη φυσικά υψώματα και στα μεταξύ τους ομαλά τμήματα με τρόπο που φανερώνει ότι οι κύριοι παράγοντες ανάπτυξής του ήταν:

- η μορφολογία του εδάφους και η σχέση με τη θάλασσα και
- τα αρχαία τείχη.

Η ύπαρξη των **αρχαίων τειχών**, επηρέασε την οικιστική ανάπτυξη του οικισμού, έτσι ώστε να αναγνωρίζονται δύο βασικές οικιστικές ενότητες: «εντός» και «εκτός» των τειχών. (βλ. **χάρτη 4**). Τα «όρια» τους είναι ευδιάκριτα στις περιοχές όπου διατηρούνται τα αρχαία λείψανα (ορατή πορεία αρχαίας οχύρωσης) και γίνονται πιο ασαφή, εκεί όπου σημειώνονται τα τμήματα της «νοητής πορείας»⁶⁵ των τειχών.

Χάρτης 4, σμίκρυνση

Η «**εντός**» των τειχών περιοχή καταλαμβάνει το μεγαλύτερο τμήμα της χερσονήσου του Κάβου, χαρακτηρίζεται από «άτακτη» δόμηση, ως προς τις πυκνώσεις και τις αραιώσεις, και συνιστά τον ιστορικό πυρήνα του οικισμού. Ο πυρήνας του Κάβου αναπτύχθηκε σε ομόκεντρους πεπλατυσμένους κύκλους, οι οποίοι ουσιαστικά επαναλαμβάνουν την ελλειψοειδή μορφή της ακτογραμμής. Οι κτιριακοί όγκοι κλιμακώνονται από την κορυφή του λόφου, όπου δεσπόζει ο ναός του Αγ. Νικολάου προς τη θάλασσα. (βλ. **χάρτη 5**) Το μεγαλύτερο πλάτωμα της περιοχής βρίσκεται στην κορυφή του λόφου, με τις δύο εκκλησίες, ενώ οι δύο πλαγιές παρουσιάζουν σημαντική διαφοροποίηση ως προς την κλίση του εδάφους: η δυτική πλαγιά είναι πιο απότομη με αποτέλεσμα να παρουσιάζει ακόμη μεγαλύτερη «αταξία» σε σύγκριση με την ανατολική, όπου ο ιστός εμφανίζεται πιο οργανωμένος. (βλ. **χάρτη 6**)

Χάρτης 5, σμίκρυνση.

⁶⁴ Συνοπτική παρουσίαση του σύγχρονου οικισμού (με βάση τη μελέτη που προηγήθηκε για το σύνολό του και τους χάρτες που συντάχθηκαν.)

⁶⁵ Οι όροι «ορατή» και «νοητή» πορεία της αρχαίας οχύρωσης ελήφθησαν από το αντίστοιχο προεδρικό διάταγμα. (ΦΕΚ-427/13-7-1987)

Η «εκτός των τειχών» περιοχή του οικισμού, διακρίνεται σε ηπειρωτική -προς τα νοτιοδυτικά- και σε παράλια -προς τα βορειοανατολικά. Το γενικό γνώρισμα της ηπειρωτικής περιοχής είναι η ανάπτυξή της με βάση τους σημαντικούς άξονες που αποτελούν τις παραδοσιακές συνδέσεις του πυρήνα του οικισμού με την ενδοχώρα και τις ιστορικές εγκαταστάσεις της, που αναφέρθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο. Χαρακτηρίζεται από κανονικότερη χάραξη δρόμων και μεγαλύτερη οργάνωση ως προς τη δόμηση. Η παράλια «εκτός των τειχών» περιοχή έχει τη μορφή μιας ζώνης που αγκαλιάζει και τα δύο λιμάνια και συνιστά την πιο αναγνωρίσιμη και προβεβλημένη περιοχή του οικισμού: το παραλιακό μέτωπο. Η δόμηση αραιώνει στο βορειοδυτικό άκρο του λιμανιού του Χηρόλακα (Καταλώνια) ενώ προς τα βορειοανατολικά αναπτύσσεται η δενδροφυτευμένη πλαγιά της Πέρα Πάντας. Στην παράλια ζώνη διακρίνονται επίσης διαφοροποιήσεις στον τρόπο δόμησης, που θα τις δούμε αναλυτικά στα επόμενα κεφάλαια.

Χάρτης 6, σμίκρυνση.

Οι δρόμοι (φύλλο εικόνων 4.1.)

Ο οικισμός διαθέτει πλούσιο δίκτυο δρόμων, μικρότερων και μεγαλύτερων, προσαρμοσμένων απόλυτα στη μορφολογία του εδάφους και στις λειτουργικές απαιτήσεις της κοινωνίας του 19^{ου} αι. Οι δρόμοι που πραγματοποιήθηκαν τότε (βλ. κεφ. 3.3.5.), μπόρεσαν να παραλάβουν και τη μεταγενέστερη κυκλοφορία των οχημάτων, χωρίς να χρειασθούν επιπλέον διανοίξεις. Οι παραδοσιακές συνδέσεις με την ενδοχώρα (βλ. **οδοί Αγ. Ιωάννη, Ν. Γουργουρή και Οιάνθης, στο χάρτη**), έχουν τέτοια γεωμετρικά χαρακτηριστικά που εξασφαλίζουν και τη σημερινή σύνδεση του οικισμού με το εθνικό οδικό δίκτυο και τις ηπειρωτικές περιοχές. Ο σημαντικότερος δρόμος του οικισμού είναι η παραλιακή οδός.

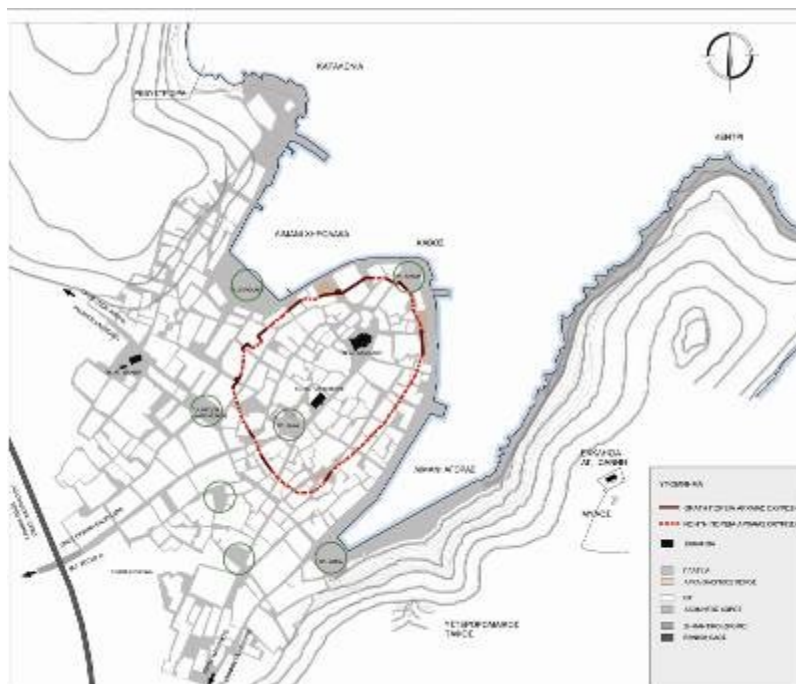
Χάρτης 7, σμίκρυνση.

Το δίκτυο συμπληρώνεται από τους κάθετους δρόμους, οι οποίοι ανάλογα με την κλίση του εδάφους και την πυκνότητα δόμησης, διαφοροποιούνται ως προς τη μορφή και το μέγεθος. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η οδός Αγ. Παρασκευής, η οποία συνδέει την παράλια του Χηρόλακα με την ομώνυμη εκκλησία, διότι είναι ο μόνος δρόμος ο οποίος διατηρεί το παλιό λιθόστρωτο. Στο εσωτερικό του οικισμού πολλά γραφικά δρομάκια προσφέρουν ωραίους περιπάτους, ενώ το ενδιαφέρον εμπλουτίζεται από τα περάσματα ανάμεσα στα κτίρια⁶⁶, χώροι «στενοί», οι οποίοι ορίζονται από τα κτίρια με δυσανάλογα μεγάλο ύψος και είναι σαφώς διαφοροποιημένοι από τα πιο «οικεία» σοκάκια (βλ. **εικ.6,7,8 στο φύλλο 4.1**)

⁶⁶ έχουν διαμορφωθεί από τον τρόπο δόμησης που ακολουθήθηκε τον 19ο αι.: Τα σπίτια τότε κτίζονταν σε μικρή απόσταση μεταξύ τους -της τάξης του ενός μέτρου- για καλύτερο αερισμό του οικισμού και για να εξασφαλίζεται η απορροή των ομβρίων από τα σταλάγματα των στεγών.

Οι σημαντικότερες πλατείες (βλ. φύλλο 4.2) είναι οι πλατείες Ηρώων και Σάθα, στο εσωτερικό⁶⁷ του οικισμού, και οι πλατείες Χηρόλακα, Μάμα και Βλάμη, σε χαρακτηριστικά σημεία της παραλίας: στο μυχό των λιμανιών και στο άκρο της χερσονήσου του Κάβου.

Πέρα από τις πλατείες ο οικισμός διαθέτει ένα πλήθος υπαιθρίων χώρων, τα πλατώματα, οι οποίοι προκύπτουν από διαπλατύνσεις σε σημεία συνάντησης των μικρότερων δρόμων και διευκολύνουν την είσοδο στα σπίτια. Ποικίλλουν ως προς τη μορφή και το μέγεθος, ανάλογα με τη θέση των κτιρίων. Οι περισσότεροι από αυτούς απαντώνται στο ύψωμα του Κάβου και κοντά στα ίχνη του αρχαίου τείχους.

Οι σημαντικότερες πλατείες του οικισμού

Οι ελεύθεροι χώροι του οικισμού (δρόμοι-πλατείες-πλατώματα) παρουσιάζουν προβλήματα υποβάθμισης τα οποία οφείλονται είτε στην εντατική εκμετάλλευσή τους, όπως η Πλατεία Μάμα στο κεντρικό λιμάνι αλλά και άλλοι χώροι στην παραλία, είτε στην εγκατάλειψή τους, όπως συμβαίνει κυρίως στο εσωτερικό του οικισμού. Η υποβάθμισή τους συνίσταται τόσο σε αλλοιώσεις του ιστορικού και αρχιτεκτονικού χαρακτήρα (π.χ. αλλοίωση του ιστού με ιδιοποίηση επιμέρους μικρών χώρων, ασύμβατες νέες κατασκευές, ασυνέχεια των υλικών επιστρώσεων κ.λ.π), όσο και σε λειτουργικά προβλήματα (προβλήματα προσπελασιμότητας, κατάληψή τους από τα σταθμευμένα αυτοκίνητα κ.λ.π). Αυτά τα προβλήματα σε συνδυασμό με τη μεγάλη πυκνότητα δόμησης που γενικά παρατηρήθηκε στον οικισμό, επιβάλλουν την άμεση αναβάθμισή τους, με ανάδειξη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους και των μεταξύ τους συνδέσεων. (π.χ. ανάπλαση πλατειών Ηρώων και Μάμα και ανάδειξης της οδού Ν. Μάμα ως συνδετήριου δρόμου των δύο ιστορικών κέντρων εμπορίου)⁶⁸.

⁶⁷ Στο εσωτερικό του οικισμού υπάρχουν και άλλες πλατείες που σημειώνονται στο χάρτη 7. Πρόκειται για χώρους οι οποίοι είναι χαρακτηρισμένοι και στοιχειωδώς διαμορφωμένοι ως πλατείες, βρίσκονται στις γειτονιές του οικισμού και σήμερα δίνουν την εντύπωση εγκατάλειψης.

⁶⁸ Βλ. και ΑΣΚΗΣΗ 4.3: «ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΓΑΛΑΞΙΔΙΟΥ», Δ.Π.Μ.Σ. «ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ», Ε.Μ.Π., ΑΘΗΝΑ 2008

13.2. Τα ιστορικά κτίρια και η νέα δόμηση

Στον οικισμό του Γαλαξειδίου σώζονται πολλά **ιστορικά κτίρια**, της περιόδου του 19^{ου} αι., τα οποία εντοπίζονται σε όλη σχεδόν την έκταση του σημερινού οικισμού. Κατατάσσονται στις ακόλουθες κατηγορίες⁶⁹: (βλ. **χάρτη X-8**).

1. Αρχοντικά ή καπετανόσπιτα
2. Αστικού χαρακτήρα κτίρια με υποκατηγορίες:
  - Απλά αστικά
  - Αστικά με νεοκλασικά στοιχεία
  - Αστικά κτίρια επαγγελματικής χρήσης
3. Νεοκλασικά κτίρια
4. Λαϊκού χαρακτήρα κτίρια
5. Αγροτικού χαρακτήρα κτίρια

Τα κτίρια του οικισμού δεν είναι κατανομημένα σε ζώνες ή περιοχές ανάλογα με την τυπολογία τους, δηλαδή δεν υπάρχουν γειτονιές μόνο με λαϊκά κτίρια ή αρχοντικά, αλλά συνυπάρχουν σε όλο τον οικισμό. Η ανάμειξη της τυπολογίας των κτιρίων προσδίδει στο συγχρονο οικισμό έναν ιδιαίτερο χαρακτήρα και αναδεικνύει την αρμονική συνύπαρξη των κοινωνικών στρωμάτων κατά τον 19ο αιώνα.⁷⁰

Γαλαξίδι, 1955, προ της ανοικοδόμησης των νέων ασύμβατων κτιρίων. Η ανάμειξη των τύπων γίνεται κατ αρχήν αντιληπτή ως προς τη διαφοροποίηση των κτιριακών όγκων, σε όλο τον πυρήνα του Κάβου.

(πηγή: Δημοτ. Βιβλιοθήκη)

⁶⁹ ΔΣΚΗΣΗ 4.3: «ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΓΑΛΑΞΕΙΔΙΟΥ», Δ.Π.Μ.Σ. «ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ», Ε.Μ.Π., ΑΘΗΝΑ 2008, κεφ. «τα ιστορικά κτίρια»

⁷⁰ Κατά τον Α.Ι. Σκιαδά, η παρατήρηση αυτή σχετίζεται με τους ισχυρούς δεσμούς που ανέπτυσαν οι ναυτικοί στον αγώνα για επιβίωση με τη θάλασσα.

Η νέα δόμηση εντοπίζεται σε όλη την έκταση του οικισμού και λαμβάνει χώρα από το 1970 ⁷¹ περίπου και μετά, με την επισκευή των παλαιών κτιρίων και την ανοικοδόμηση νέων.

Στην περιοχή του ιστορικού πυρήνα τα νέα κτίρια είναι κυρίως παραθεριστικές κατοικίες, ενώ οι νέες μόνιμες κατοικίες αναπτύχθηκαν προς την ενδοχώρα, στα μέτωπα των κυρίων αξόνων που προαναφέρθηκαν.

Τα νέα κτίρια είναι κατά κανόνα ασύμβατα, με την τυπολογία των παραδοσιακών κτιρίων του οικισμού και προκαλούν αλλοίωση στο άμεσο περιβάλλον τους.

Χαρακτηριστικά των ασύμβατων νέων κτιρίων είναι τα επίπεδα δώματα που προβάλλουν ισχυρά (μαρκίζες) απο τον κυρίως κτιριακό όγκο, οι ξένου τύπου κεραμοσκεπές και η υπέρβαση του ύψους ή του όγκου, σε σχέση με τα γειτονικά τους.

Όλες αυτές οι νέες ασύμβατες κατασκευές έχουν προκαλέσει αλλοιώσεις στον ιστορικό αρχιτεκτονικό χαρακτήρα του οικισμού.

Νέα κτίρια στον άξονα της οδού Ν. Γουργουρή

⁷¹ Χρονολογία που προκύπτει από τους πίνακες της απογραφής του 2000 της Στατιστικής Υπηρεσίας.

13.3. Λειτουργικά χαρακτηριστικά

13.3.1. Οι χρήσεις γης (βλ. χάρτη Χ-9)

Ως προς τις χρήσεις κυρίαρχη είναι αυτή της **κατοικίας**, τόσο στα ισόγεια όσο και στους ορόφους. Τα περισσότερα κτίρια κατοικούνται έστω και εποχιακά. Το Γαλαξίδι, λόγω της καλής οδικής του σύνδεσης με την Αθήνα, συγκεντρώνει τον κόσμο του όχι μόνο το καλοκαίρι αλλά και τα Σαββατοκύριακα του χειμώνα, και επομένως σπάνια θα παρουσιάσει εικόνα «ερήμωσης».

Ετσι και τα **εμπορικά καταστήματα και τα αναψυκτήρια** είναι κατά κανόνα σε λειτουργία χειμώνα –καλοκαίρι. Οι εμπορικές χρήσεις συγκεντρώνονται περιμετρικά της πλ. Ηρώων και στα μέτωπα της οδού Ν. Μάμα. Παρατηρείται λοιπόν ότι 100 χρόνια μετά από την περίοδο ακμής, μετατοπίστηκε η «αγορά» του οικισμού, από το λιμάνι στον εσωτερικό δρόμο, προφανώς για να «τοποθετηθεί» πιο κεντροβαρικά στο σύγχρονο οικισμό, ο οποίος αναπτύσσεται προς την ενδοχώρα. Οι χρήσεις αναψυχής συγκεντρώνονται στο παραλιακό μέτωπο του κεντρικού λιμανιού, όπου τα περισσότερα ισόγεια λειτουργούν ως καφέ ή εστιατόρια. Ως «όριο» των χρήσεων αναψυχής αναγνωρίζεται το καντούνι του Αγ. Νικολάου, διότι από εκεί και πέρα μέχρι το Χηρόλακα, σημειώνεται αποκλειστικά η χρήση κατοικίας.

Τέλος η **ξενοδοχειακή υποδομή** του οικισμού, παρατηρείται ότι παρουσιάζει μια στοιχειώδη συγκέντρωση προς την παραλία του Χηρόλακα, χωρίς να αποτελεί ένα οργανωμένο δίκτυο με αντίστοιχες εξυπηρετήσεις (π.χ. στάθμευση οχημάτων, μετακίνηση πελατών). Σποραδικές εμφανίσεις υπάρχουν και στον υπόλοιπο οικισμό. Τα περισσότερα ξενοδοχεία και ξενώνες στεγάζονται σε υπάρχοντα παλαιά αρχοντικά ή αστικά σπίτια, τα οποία έχουν ανακαινισθεί και εξοπλισθεί για να αντιμετωπίσουν τις σύγχρονες ανάγκες. Οι προσπάθειες είναι μεμονωμένες και χωρίς κεντρικό σχεδιασμό.

Εμπορικά καταστήματα στην πλ. Ηρώων (Μανουσάκια)

Εμπορικά καταστήματα στην οδό Ν. Μάμα

Ξενοδοχείο στην περιοχή του Χηρόλακα

13.3.2. Το σύστημα κυκλοφορίας και στάθμευσης (βλ. χάρτη Χ-10)

Οι ευδιάκριτοι ευρείς δρόμοι που αναφέρθηκαν αποτελούν και τους «κύριους» οδικούς άξονες για την κυκλοφορία οχημάτων, ή σωστότερα τους δρόμους συχνής κυκλοφορίας οχημάτων. Μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990, οι άξονες αυτοί ικανοποιούσαν με επάρκεια τις ανάγκες του οικισμού. Ο συνδυασμός της κυκλοφορίας σε διπλή κατεύθυνση με την παράπλευρη στάθμευση, λόγω έλλειψης οργανωμένων χώρων, έχει οδηγήσει στον κορεσμό του οδικού δικτύου, που πολύ συχνά καταλήγει σε φαινόμενα κυκλοφοριακής συμφόρησης.

Οι πιο βεβαρυμένοι κυκλοφοριακά δρόμοι του οικισμού είναι: οι οδοί Οιάνθης, Ν. Γουργουρή και Αγ. Ιωάννου, που συνδέουν τον οικισμό με το εθνικό οδικό δίκτυο, η οδός Ν. Μάμα που διασχίζει όλη την εμπορική περιοχή και καταλήγει στην παραλία και, βεβαίως, ο παραλιακός δρόμος ο οποίος ασφυκτιά από την κυκλοφορία και τη στάθμευση των οχημάτων, ειδικά κατά τις περιόδους τουριστικής αιχμής. Σημαντικά προβλήματα επίσης εντοπίζονται στον ιστορικό πυρήνα του Κάβου, στο δακτύλιο ο οποίος διαμορφώνεται από τις οδούς Κ. Σάθα και Αθ. Διάκου και στα καντούνια της Αγ. Παρασκευής και του Αγ. Νικολάου, που τον συνδέουν με την παραλία.

Ο παραλιακός δρόμος

Διαπιστώνεται λοιπόν ότι δεν υπάρχει ένα ιεραρχημένο, ευκρινές και λειτουργικό δίκτυο, και επομένως, σε συνάρτηση και με την υπέρμετρη χρήση των Ι.Χ., κρίνεται επιτακτική η ανάγκη εκπόνησης κυκλοφοριακής μελέτης, για το σύνολο του οικισμού, η οποία θα προτείνει τα κατάλληλα μέτρα και ρυθμίσεις για την αποσυμφόρηση του οικισμού, και θα διερευνήσει τη δρομολόγηση τοπικού μέσου μαζικής μεταφοράς, που θα εξυπηρετεί τις κινήσεις των κατοίκων και επισκεπτών εντός του οικισμού έστω και εποχιακά.

Όλα αυτά οδηγούν και σε ένα προβληματικό σύστημα κίνησης πεζών, λόγω της έλλειψης διαβάσεων, χαρακτηρισμένων πεζοδρομίων και της κατάληψης των υπάρχοντων πεζοδρομίων από τα σταθμευμένα αυτοκίνητα. Πέρα από αυτές τις παρατηρήσεις που σχετίζονται με την κυκλοφορία των οχημάτων, τα προβλήματα στις κινήσεις των πεζών παρουσιάζουν ιδιαιτερότητες ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της μορφολογίας του εδάφους και η επίλυσή τους απαιτεί εξειδίκευση ανά περιοχή. Η γενική εντύπωση είναι ότι δεν έχει δοθεί η απαιτούμενη σημασία στη διευκόλυνση των πεζοπορειών ή σε εναλλακτικούς τρόπους μετακίνησης, όπως το ποδήλατο. Ειδικά για την περιοχή του παραλιακού μετώπου θα γίνει διεξοδική περιγραφή στο αντίστοιχο κεφάλαιο.

Οδός Ν. Μάμα

13.4. Το νομοθετικό πλαίσιο

Το Γαλαξειδί ανήκει στην ομάδα των 124 ελληνικών πόλεων που απέκτησαν ρυμοτομικό σχέδιο, την περίοδο του Γεωργίου Α΄ (1863-1912)⁷². Συγκεκριμένα, το «Διάγραμμα ρυμοτομίας της Πόλεως του Γαλαξειδίου», με ημερομηνία 16 Ιουνίου 1882 εκδόθηκε ως Β. Διάταγμα, είναι το πρώτο ρυμοτομικό σχέδιο της πόλης και χρησιμοποιήθηκε για την έκδοση οικοδομικών αδειών μέχρι το 1984.

Στο σχέδιο αυτό (βλ. **χάρτη 11**) φαίνεται η σχεδιαστική επέκταση της πόλης, προς τα δυτικά και τα νότια, με τρία συστήματα αξόνων που ακολουθούν τους δρόμους προς τις εξοχές που προυπήρχαν. Προς τα ανατολικά, στην περιοχή όπου σήμερα βρίσκεται το δάσος της Πέρα Πάντας, σχεδιάζεται επέκταση της πόλης, επίσης με ορθοκανονικό σύστημα. Στην περιοχή του πυρήνα του Κάβου παρατηρείται μια προσπάθεια προσαρμογής στην υπάρχουσα κατάσταση, δηλαδή στην πυκνότητα του δομημένου χώρου και στη μορφολογία του εδάφους: ετσι σχεδιάστηκαν πολλοί κάθετοι στην παραλιακή οδό, δρόμοι και οικοδομικά τετράγωνα διαφόρων μεγεθών. Πάντως σε καμία περίπτωση δεν έχει μεταφερθεί η λεπτομέρεια του προγενέστερου ιστού, με τα μικρά δρομάκια και τα περάσματα ανάμεσα στα κτίρια, και κυρίως με την ύπαρξη μικρών δρόμων παράλληλων στην παραλιακή οδό, που διαφοροποιούσαν τη δόμηση σε ζώνες καθ' ύψος. Τα στοιχεία αυτά διατηρούνται –τοπικά– μέχρι και σήμερα σε όλη την περιοχή του Κάβου, από το καντούνι του Αγ. Νικολάου μέχρι την πλατεία του Χηρόλακα, όπου δεν έχει υλοποιηθεί κανένας από τους κάθετους δρόμους που σχεδιάστηκαν στο ρ.σ. Έχουν «χαθεί» όμως μέσα στους χώρους που ορίζονται από τα οικοδομικά τετράγωνα του σχεδιασμένου ιστού. Επίσης αξιοσημείωτο είναι ότι δεν γίνεται καμία σχεδιαστική αναφορά στο αρχαίο τείχος.

Το ρυμοτομικό σχέδιο του Γαλαξειδίου αναθεωρήθηκε με το ΠΔ/..5-10-1984 (ΦΕΚ-571/Δ/30-101984). Οι κύριες διαφορές των δύο διαγραμμάτων, εκτός από την περιοχή του Κάβου που προαναφέρθηκε και που σχετίζονται με το παραλιακό μέτωπο, εντοπίζονται στα ακόλουθα σημεία:

- Στην περιοχή της πλατείας του Χηρόλακα, όπου κατά το παλιό σχέδιο υπάρχουν Ο.Τ. μέχρι την παραλιακή οδό, ενώ στο ισχύον παρουσιάζεται η πλατεία.
- Στην περιοχή της πλατείας Μάμα, όπου ο ελεύθερος χώρος στα νότια του κτιριακού συγκροτήματος της Αγοράς, παρουσιάζεται ως Ο.Τ.
- Σε ορισμένα δρομάκια της περιοχής της Αγοράς, και
- Στην ανατολική πλευρά, όπου όλη η περιοχή χαρακτηρίζεται στο ισχύον ρ.σ. ως «άσος», ενώ στο παλαιό ρ.σ. ήταν ρυμοτομημένη.

Συνολικά θα λέγαμε ότι το παλαιό ρυμοτομικό σχέδιο συνέβαλε στην οργανωμένη επέκταση του οικισμού προς την ενδοχώρα, κατά την ανοικοδόμηση του 20^{ου} αι. Στην περιοχή του πυρήνα του Κάβου η κύρια συμβολή του εντοπίζεται στη διαμόρφωση των ελεύθερων χώρων της πλ. Σάθα και Βλάμη και του περιβάλλοντος χώρου των ναών του Αγ. Νικολάου και της Αγ. Παρασκευής.

Το ισχύον ρυμοτομικό σχέδιο, παρουσιάζει αποκλίσεις από την υπάρχουσα κατάσταση, κυρίως ως προς την ελλιπή σημείωση υπαρχόντων μικρών δρόμων, όπως διαπιστώθηκε από

⁷² Ν. Καυκούλα, Ν. Παπαμίχος, Β. Χαστάογλου, «Σχέδια Πόλεων στην Ελλάδα του 19^{ου} αι.», Α.Π.Θ., Επιστημονική επιτηρίδα του τμ. Αρχιτεκτόνων της Πολυτεχνικής Σχολής, Παράρτημα αριθμ. 15 του ΙΒ΄ τόμου, Θεσσαλονίκη 1990

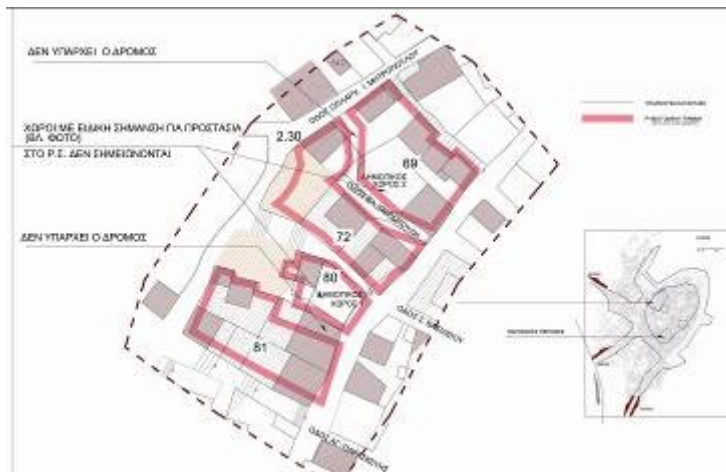
την επιτόπια καταγραφή, και δεν δίνει στοιχεία για τα γεωμετρικά χαρακτηριστικά των κοινόχρηστων χώρων. Αυτά έχουν ως αποτέλεσμα να παρουσιάζεται το φαινόμενο των καταπατήσεων και της υπέρβασης του όγκου των νέων οικοδομών, αφού το «οικόπεδο» παρουσιάζεται μεγαλύτερο απ' ό,τι είναι στην πραγματικότητα.⁷³

Στο ισχύον ρ.σ. καθορίζονται με τα στοιχεία Α,Β,Γ και Δ τα όρια τεσσάρων περιοχών με διαφορετικούς όρους και περιορισμούς δόμησης. Ολη η περιοχή του παραλιακού μετώπου, στην περίμετρο των δύο λιμανιών, χαρακτηρίζεται ως τομέας Α, με συνεχές σύστημα δόμησης και συντελεστή κάλυψης σχετικά υψηλό (70%) για τα μεγέθη των οικοπέδων στην περιοχή της Αγοράς. (βλ. χάρτη X-12)

Η μη έγκαιρη κήρυξη των υπαρχόντων ιστορικών κτιρίων της περιοχής αυτής, σε συνδυασμό με την επιδίωξη πλήρους αξιοποίησης των οικοπέδων (εξάντληση συντελεστή), είχε σαν αποτέλεσμα πολλές προσθήκες κατ' επέκταση – κυρίως προς την πίσω πλευρά – οι οποίες αλλοιώνουν τα ιστορικά κτίρια. Αυτό είναι ένα από τα παραδείγματα που φανερώνουν ότι οι διατάξεις που διέπουν τη νέα δόμηση, δεν έχουν γίνει με βάση τα ειδικά χαρακτηριστικά της κάθε περιοχής. (πυκνότητα δόμησης, όγκος ιστορικών κτιρίων).

Αυτό βέβαια ειδικά για την περίπτωση του Γαλαξειδίου είναι δύσκολο διότι παρατηρήθηκε η συνύπαρξη διαφόρων τύπων των ιστορικών κτιρίων, ακόμη και στο ίδιο οικοδομικό τετράγωνο.

Τα περισσότερα κτίρια της πρώτης καθ' ύψος ζώνης του μετώπου έχουν συμπεριληφθεί στη μαζική κήρυξη του Υ.Π.Ε.Χ.Ω.Δ.Ε. κατά το έτος 1993.⁷⁴ Η πράξη αυτή αποτελεί ίσως το σημαντικότερο λόγο για τον οποίον οι

Περιοχές όπου καταγράφηκαν αποκλίσεις από το ισχύον ρ.σ.

Πρόσθήκη κατ' επέκταση στην πίσω όψη του αστικού κτιρίου 22-4, στην Αγορά.

Η κύρια όψη του ίδιου κτιρίου προς τη θάλασσα.

⁷³ Αυτό γίνεται εμφανές στην περίπτωση της κατεδάφισης υπαρχόντων κτιρίων για την ανέγερση νέων

⁷⁴ ΦΕΚ-Δ/892/9-8-1993

αλλοιώσεις που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη παράγραφο σταμάτησαν στην περιοχή αυτή. Οπωσδήποτε λοιπόν η διάταξη κρίνεται θετικά διότι είναι και η μόνη που αντιμετώπισε, έστω και με αυτόν τον τρόπο, το θέμα της προστασίας του δομημένου περιβάλλοντος συνολικά, ως ένα σύνολο κτιρίων και όχι ως μεμονωμένα παραδείγματα αξιόλογης αρχιτεκτονικής.⁷⁵

Η ισχύουσα νομοθεσία, είναι ελλιπής ως προς την προστασία όλων των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του ιστού και της ιδιαίτερης σχέσης δομημένου-αδόμητου, που εντοπίστηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια, το οποίο μπορεί να γίνει με την συστηματική καταγραφή τους και τον χαρακτηρισμό τους στο αναθεωρημένο ρ.σ.

Άλλο σημαντικό θέμα είναι το ζήτημα των επεμβάσεων εκσυγχρονισμού των ιστορικών κτιρίων, οι οποίες βεβαίως είναι απαραίτητες για να συνεχίσει ο οικισμός να είναι ζωντανός, και αφορά στην τοποθέτηση κλιματιστικών σωμάτων, σκιάστρων, ηλιακού θερμοσίφωνες κ.λ.π. Μέχρι τώρα διέπονται από τα ισχύοντα κατά ΓΟΚ⁷⁶, διατάξεις οι οποίες προφανώς είναι ανεπαρκείς ακόμη και όταν εφαρμόζονται. Και στην περίπτωση αυτή θα πρέπει να γίνουν ειδικές ρυθμίσεις και τροποποιήσεις.

Ασύμβατη προσθήκη σε ιστορικό κτίριο

Ασύμβατο νέο κτίριο

⁷⁵ Για τις μεμονωμένες κηρύξεις, βλ. ΑΣΚΗΣΗ 4.3: «ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΓΑΛΑΞΕΙΔΙΟΥ», Δ.Π.Μ.Σ. «ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ», Ε.Μ.Π., ΑΘΗΝΑ 2008, κεφ.5.

⁷⁶ ν.2831/2000: αρθ.10, παρ. 6-12, αρθ.26, κτιριοδομικός κανονισμός (ΦΕΚ-59/Δ/3-2-1989):ΑΡΘ.17,

13.5. Κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά-τάσεις εξέλιξης

Μετά τον οικονομικό μαρασμό και τη γήρανση του πληθυσμού μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1970, το Γαλαξίδι άρχισε σταδιακά να αναπτύσσεται με τη στροφή της ντόπιας κοινωνίας προς την τουριστική αξιοποίηση του τόπου, με ενθαρρυντικά αποτελέσματα για την ενίσχυση της τοπικής οικονομίας. Η ιδιαίτερη προβολή της πόλης μέσα από τον κινηματογράφο⁷⁷, την τηλεόραση και άλλα ενημερωτικά μέσα οδήγησε στο φαινόμενο της προσέλκυσης «ξένων» επιχειρηματιών⁷⁸, οι οποίοι θεώρησαν τον τόπο κατάλληλο για να αναπτύξουν τις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες. Ο παλιός εγκαταλελειμένος οικισμός τονώθηκε, τόσο οικονομικά, όσο και με «νέο αίμα», όσον αφορά τον πληθυσμό του.

Από τη δεκαετία του 1990 το Γαλαξίδι γνωρίζει ακόμα μεγαλύτερη οικιστική και πληθυσμιακή ανάπτυξη, το οποίο αποδίδεται σε δύο –κύριους- παράγοντες:

- στον σεισμό του Αιγίου του 1995, μετά από τον οποίον δόθηκαν δανειοδοτήσεις με ευνοϊκούς όρους για την επισκευή των πολλών ζημιών που είχαν υποστεί τα κτίρια του οικισμού.
- στην προσέλευση οικονομικών μεταναστών,

Ετσι τονώθηκε ιδιαίτερα και ο κλάδος της οικοδομικής δραστηριότητας, στον οποίον απασχολούνται κυρίως ντόπιοι εργαζόμενοι, ενώ σύμφωνα με τους επίσημους δείκτες⁷⁹ είναι μικρή αλλά υπαρκτή και η απασχόληση σε παραδοσιακά επαγγέλματα του πρωτογενούς τομέα (αλιεία, γεωργία, κτηνοτροφία, μελισσοκομία, σε ποσοστό 17%).

Η δυνατότητα επαγγελματικής απασχόλησης, σε συνδυασμό με την ποιότητα ζωής, οδήγησε σε μια σταδιακή αύξηση των μονίμων κατοίκων του οικισμού, η οποία φανερώνει ότι ο τόπος έχει δυνατότητες ανάπτυξης και πρέπει να βρεθεί ο τρόπος να συγκρατήσει τους ενεργούς κατοίκους που αυτή τη στιγμή διαθέτει. Οι κύριες επιχειρηματικές δραστηριότητες του τόπου συνδέονται με την ανάπτυξη του τουρισμού και ακόμα μεγαλύτερες επενδύσεις θα γίνουν στον τομέα αυτόν. Παράλληλα όμως θα πρέπει να ενισχυθούν και άλλες δραστηριότητες, ώστε να μην είναι η οικονομική και κοινωνική ζωή του τόπου εξαρτημένη από την άφιξη επισκεπτών – τουριστών. Η μονομερής προσπάθεια για οικονομική αναβίωση μέσα από την τουριστική υπερεκμετάλλευση έχει εξάλλου προκαλέσει προβλήματα υποβάθμισης του κύριου «πόρου», προς την κατεύθυνση αυτή, που είναι το ιδιαίτερο ιστορικό περιβάλλον, φυσικό και αστικό.

---

⁷⁷ Μ.Κακογιάννης, «οταν τα ψάρια βγήκαν στη στεριά», 1966, με πρωταγωνίστρια τη Καντίς Μπέργκεν. Τα σπίτια του Χηρόλακα βάφτηκαν πολύχρωμα με τις οδηγίες του γαλαξειδιώτη ζωγράφου Σ. Βασιλείου.

⁷⁸ ορος για να υποδηλώσει τη μη εντοπιότητα

⁷⁹ Ε.Σ.Υ.Ε. (Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος) Πιν. 16, Απογραφή 18.3.2001, βλ. Παράρτημα.

13.6. Συμπεράσματα

Επιγραμματικά θα λέγαμε ότι η περαιτέρω ανάπτυξη του οικισμού, μέσω του τουρισμού, προϋποθέτει βελτίωση και εκσυγχρονισμό των υπάρχουσών υποδομών της πόλης και είναι άμεσα εξαρτημένη από την προστασία και ανάδειξη του ιδιαίτερου ιστορικού αρχιτεκτονικού χαρακτήρα του.

Στο στόχο αυτό θα συμβάλλει η αντιμετώπιση των προβλημάτων υποβάθμισης που εντοπίστηκαν και που συνοψίζονται:

- σε αλλοιώσεις του ιστορικού χαρακτήρα από τη συγκέντρωση νέων ασύμβατων κατασκευών,
- στην ελλιπή ανάδειξη των ιστορικών χαρακτηριστικών (του αρχαίου τείχους και άλλων ιστορικών καταλοίπων)
- σε αλλοιώσεις και υποβάθμιση των δημοσίων χώρων
- στην υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος στις ακτές και στην ελλιπή ανάδειξη του δάσους της Πέρα Πάντας, ως εναλλακτική αναψυχή.

Παρά τις προσπάθειες υπέρμετρης οικονομικής εκμετάλλευσης των οικιστικών αξιών που μεταφέρει το Γαλαξίδι και τους κινδύνους αλλοίωσης που το απειλούν με την έντονη ανοικοδόμηση, ο τόπος αντιστέκεται, διατηρεί σε σημαντικό βαθμό τα ποιοτικά του χαρακτηριστικά και με τις κατάλληλες παρεμβάσεις μπορεί να έχει μια βιώσιμη ανάπτυξη.

Σημαντικά στο στόχο αυτό θα συμβάλλει η προστασία και η ανάδειξη διαδρομών και τοποθεσιών οι οποίες, παρότι είναι σήμερα υποβαθμισμένες, μπορούν μέσα από την ιστορικότητα και την ομορφιά τους να δημιουργήσουν πόλους έλξης για τον επισκέπτη και κυρίως να αποκαταστήσουν την σχέση των κατοίκων του οικισμού με το περιβάλλον τους, φυσικό και αστικό. Αυτά ακριβώς είναι τα θέματα που θα διερευνηθούν με μεγαλύτερη λεπτομέρεια για την περιοχή του παραλιακού μετώπου .

ΦΥΛΛΑ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΕΦ. 4

Εικ. 1: Η οδός Αγ. Ιωάννη

Εικ. 2: Η οδός Ν. Γουργουρή

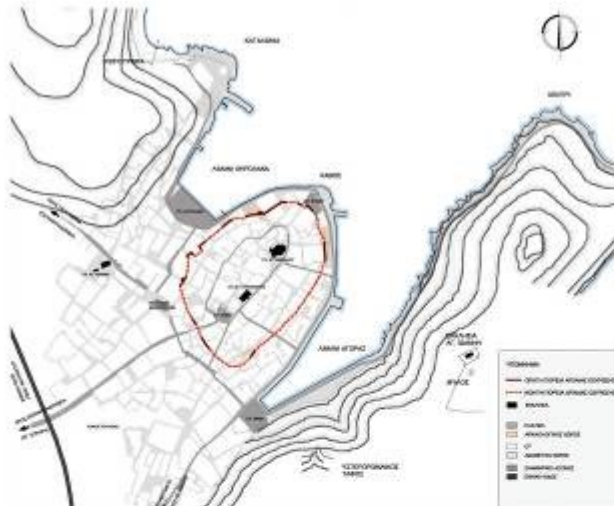
Εικ. 3: Η παραλιακή οδός στην περιοχή της Αγοράς

Εικ. 4: Η οδός Κ. Σάθα

Εικ. 5: Το καντούνι της Αγ. Παρασκευής (οδός Μουσείου)

Εικ. 6: Δρομάκι

Εικ. 7: Πέρασμα

Εικ. 8: Δρομάκι

Εικ. 1: Η πλατεία Μάμα, στο μυχό του λιμανιού της Αγοράς

4.2.

Εικ. 2: Η πλατεία Ηρώων (Μανουσάκια), στο σημερινό εμπορικό κέντρο του οικισμού

Εικ. 3: Η πλατεία Σάθα, στην κορυφή του ιστορικού πυρήνα

Εικ. 4: Πλατεία στο εσωτερικό του οικισμού (Αρμυροπήγαδο)

ΑΡΧΟΝΤΙΚΑ/ΚΑΠΕΤΑΝΟΣΠΙΤΑ : 1830-1850

Ορθογωνική κάτοψη - Ανεπίχριστη λιθοδομή με επιμελημένους γωνιόλιθους.

Υπερυψωμένο ισόγειο : βοηθητικοί χώροι

Α' στάθμη : Χώροι κύριας χρήσης

Οροφος : Χώρος ελεύθερος από εσωτερικούς τοίχους (αβέρτο)

Αμυντικός χαρακτήρας - Όψη λιτή, χωρίς διάκοσμο, με μικρά ανοίγματα και μικρό εξώστη στον όροφο

Εγκιβωτισμένη τετράριχτη στέγη

ΑΣΤΙΚΑ:1850-1900

-Ορθογωνική κάτοψη, με υπόγειο αποθηκευτικό χώρο, ισόγειο: χώροι κύριας χρήσης και υπνοδωμάτια στον όροφο.

-Επιμελημένη λιθοδομή με επίχρισμα και χρωματική διαφοροποίηση των στοιχείων της όψης η οποία οργανώνεται σύμφωνα με τον κατακόρυφο άξονα συμμετρίας και ανοίγματα με μεγαλύτερο πλάτος.

ΑΣΤΙΚΑ ΜΕ ΝΕΟΚΛΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ:1850-1904:

Συνιστούν τα αρχοντικά της περιόδου αυτής

-Επιβλητικός χαρακτήρας με εντονη διακοσμητική διάθεση που φανερώνει τον πλούτο του ιδιοκτήτη

-Όψη που οργανώνεται σύμφωνα με τον κατακόρυφο άξονα συμμετρίας και ανοίγματα με μεγαλύτερο πλάτος, που όμως διατηρούν την κατακορυφότητα με πλαίσια.

-Μαρμάρινα φουρούσια στους εξώστες.

-Τονισμός των πατωμάτων με τραβηχτές ταινίες

-Γεισο στέγης προεξέχον, καμπύλης διατομής, διακοσμημένο με οριζόντιες ταινίες

-Νέο στοιχείο: το λιακωτό (σπάνιο)

ΑΣΤΙΚΑ/ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΧΡΗΣΗΣ:1850-1904

Σε όλη την περίοδο ακμής

Ισόγεια κτίρια με απλή ορθογωνική κάτοψη με ενιαίο εσωτερικό χώρο και μέγεθος που ποικίλλει

Η όψη οργανώνεται με μεγάλα ανοίγματα (παράθυρα και πόρτες) τα οποία έχουν συμμετρία ως προς τον κατακόρυφο άξονα και ημικυκλική απόληξη

Διακοσμητική διάθεση με ταινίες κ.λ.π. νεοκλασικά στοιχεία.

-Γεισο στέγης προεξέχον, διακοσμημένο με οριζόντιες ταινίες

ΛΑΙΚΑ ΚΤΙΡΙΑ: Σε όλες τις περιόδους

Απλή ορθογωνική κάτοψη - Ισόγεια ή διόροφα και με χαμηλά ύψη ορόφων

Συνήθως κατασκευάζονται από λιθοδομή στο ισόγειο και πλίνθους στον όροφο

Η όψη είναι απλή με τα αναγκαία ανοίγματα. Οι κανόνες συμμετρίας δεν τηρούνται πάντα.

Η στέγη είναι τετράριχτη ή κ και δίριχτη και προεξέχει ελαφρά από τους τοίχους

ΚΑΜΙΑ ΑΛΛΟΙΩΣΗ

- Τα κτίρια που διατήρησαν τα αυθεντικά τους στοιχεία και κατά συνέπεια μορφή
- Τα ερείπια

ΚΑΜΙΑ ΑΛΛΟΙΩΣΗ

ΦΥΛΛΟΕΙΚΟΝΩΝ

4.4.

ΜΙΚΡΗ ΑΛΛΟΙΩΣΗ

- Αναστρέψιμες επεμβάσεις όπως μικρά στέγαστρα στην όψη, ασύμβατα κηκλιδώματα, τέντες, διαφημιστικές πινακίδες, άλλου τύπου ξύλινα κουφώματα, έτσι ώστε η σημερινή εικόνα του κτιρίου να αποδίδει τον τύπο και την αρχική μορφή, ώστε να μπορεί να αποκατασταθεί

ΜΙΚΡΗ ΑΛΛΟΙΩΣΗ

ΟΙ ΑΛΛΟΙΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ

ΜΕΤΡΙΑ ΑΛΛΟΙΩΣΗ

- Αντικατάσταση του παλαιού ξύλινου εξώστη με άλλον από beton
- Μπετονένια μαρκίζα στη στέγη
- Αλλαγή του μεγέθους των ανοιγμάτων ή / και μετατροπή τους

ΜΕΤΡΙΑ ΑΛΛΟΙΩΣΗ

ΜΕΓΑΛΗ ΑΛΛΟΙΩΣΗ

- Μη αναστρέψιμες επεμβάσεις:
- Προσθήκες καθ' ύψος ή/και κατ' επέκταση με αποτέλεσμα την αλλοίωση του αρχικού όγκου
- Ενίσχυση με μανδύα από ο.σ.
- Εξώστης με υποστυλώματα από σκυρόδεμα
- Ανακατασκευή στέγης με αλλαγή του τύπου ή/και του ύψους

ΜΕΓΑΛΗ ΑΛΛΟΙΩΣΗ

Εικ. 1: Νέα ασύμβατα κτίρια στη δεύτερη καθ' ύψος ζώνη

4.5.

Εικ. 2: Η αλλοίωση που προκαλεί ο εξώστης σε όλο το μήκος της 'οψης

Εικ. 3: Σύγχρονες εκσκαφές σε αντιπαραβολή με την παραδοσιακή θεμελίωση στο φυσικό βράχο.

5. Η εξειδίκευση στην περιοχή του παραλιακού μετώπου.

14. Η εξειδίκευση στην περιοχή του παραλιακού μετώπου

14.1. Η αναγκαιότητα παρέμβασης στο παραλιακό μέτωπο του οικισμού

Το παραλιακό μέτωπο του Γαλαξειδίου συγκεντρώνει κατάλοιπα από τις σημαντικές ιστορικές περιόδους του, συνιστά ένα μοναδικό σύνολο από ανθρωπογενή και φυσικά στοιχεία και ήταν και είναι σήμερα η πιο αναγνωρίσιμη και προβεβλημένη περιοχή του οικισμού.

Παράλληλα είναι και η περιοχή η οποία σε κάθε ιστορική περίοδο δέχθηκε τις μεγαλύτερες πιέσεις από τις τάσεις ανάπτυξης του οικισμού, λόγω του ότι –ως λιμάνι- αποτελούσε την ιστορική είσοδό του και πεδίο ανάπτυξης της σημαντικότερης δραστηριότητας των κατοίκων του. Από την ανέγερση των τειχών στην αρχαιότητα με τη λατόμηση της πλαγιάς της Πέρα Πάντας, την κατασκευή του κρηπιδώματος του λιμανιού της Αγοράς με τους αρχαίους λίθους έως και την σύγχρονη τουριστική υπερεκμετάλλευση των οικιστικών αξιών και των ακτών του, ο τόπος αυτός φανερώνει ότι ήταν και είναι το πεδίο σύγκρουσης του ανθρώπου με το περιβάλλον του, δομημένο και φυσικό, ακριβώς διότι παρείχε τους «πόρους» για την ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας. Είναι η περιοχή που σήμερα συγκεντρώνει τα πιο χαρακτηριστικά προβλήματα υποβάθμισης αλλά και αξίες, που δεν έχουν προβληθεί ακόμη. Τέλος, περιλαμβάνει στη μεγαλύτερη έκτασή της τη θάλασσα και το πράσινο, που παραδοσιακά απειλούνται από τις ανθρώπινες επεμβάσεις.

Γενική άποψη του λιμανιού της Αγοράς. Στο μυχό του λιμανιού η φύση συναντά την πόλη.

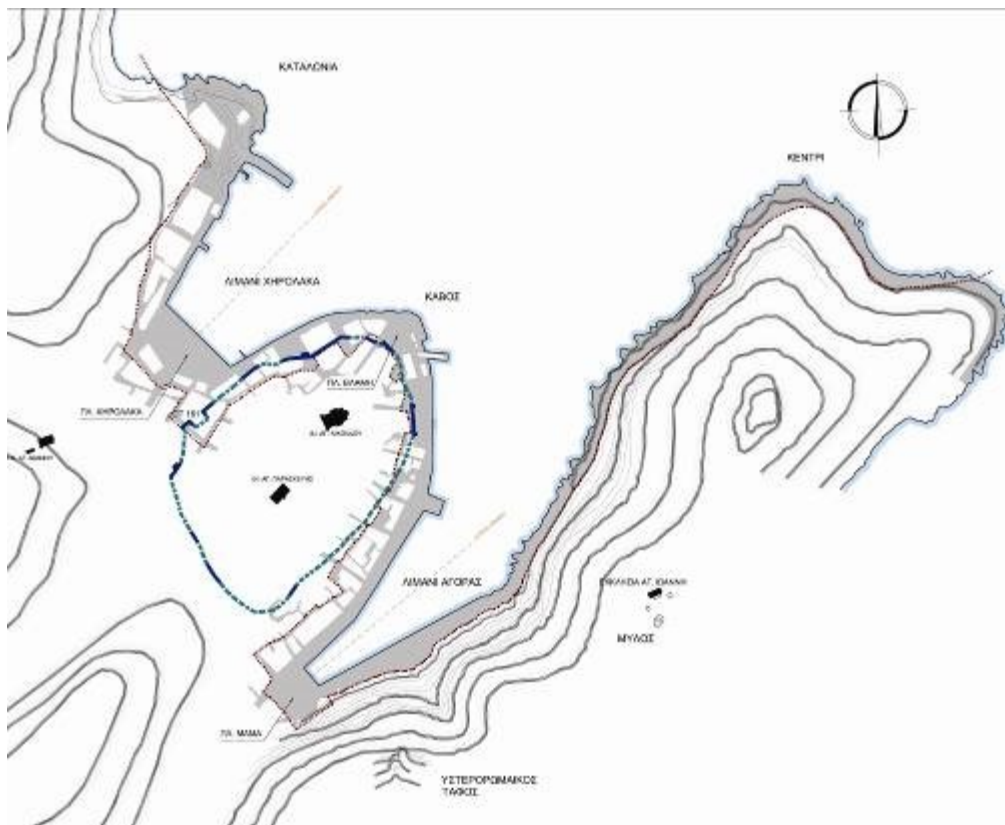

Η περίπτωση λοιπόν του παραλιακού μετώπου του Γαλαξειδίου αποκαλύπτει την πολυπλοκότητα του θέματος της βιώσιμης ανάπτυξης για το σύνολο του ιστορικού οικισμού και η ειδική αντιμετώπιση του, μέσα από τη διατύπωση προτάσεων για την προστασία και την ανάδειξή του, μπορεί να αποτελέσει τον οδηγό για τη βιώσιμη ανάπτυξη του συνόλου του οικισμού.

14.2. Οριοθέτηση της περιοχής μελέτης

Η περιοχή που θα μελετηθεί είναι η χερσαία ζώνη που περιλαμβάνει τον εξωτερικό οικιστικό δακτύλιο του οικισμού όπως ορίζεται από τον πρώτο καθ' ύψος εσωτερικό δρόμο. Το πλάτος αυτό είναι ικανό για να διερευνηθεί η σχέση του παραλιακού δημόσιου χώρου με τον εσώτερο και ο τρόπος με τον οποίο εισχωρούν τα στοιχεία του πολεοδομικού ιστού και οι λειτουργίες του μετώπου⁸⁰ στο εσωτερικό του οικισμού. Σε κάποια σημεία το όριο της περιοχής μελέτης διευρύνεται ώστε να συμπεριληφθούν ολοκληρωμένες φυσικές ενότητες (π.χ. πλάτωμα ή ύψωμα) που κρίνεται ότι συμπληρώνουν την έννοια του μετώπου και πρέπει να μελετηθούν.

Στην παραπάνω θεώρηση θα συμπεριληφθούν και τα αρχαία τείχη για να διερευνηθεί ο τρόπος ανάδειξής τους και η σύνδεσή τους με τον παράλιο δρόμο. Τα τείχη συνιστούσαν το παραλιακό μέτωπο ως ανθρώπινη κατασκευή για αιώνες, και βρίσκονταν πιο κοντά στην ακτογραμμή, η οποία είχε τη μορφή φυσικής ακρογιαλιάς. Η μορφή αυτή είναι γνωστή για το λιμάνι του Χηρόλακα από το ναυτικό χάρτη του 1897 (βλ. κεφ. 3.1.5 του παρόντος). Για το κεντρικό λιμάνι δεν βρέθηκε αντίστοιχος χάρτης, διασώζεται όμως προφορικά η μαρτυρία ότι βρισκόταν στο μέσον περίπου της πρώτης οικιστικής ζώνης και τεκμήριο που ενισχύει την υπόθεση αυτή είναι η θεμελίωση των αντίστοιχων ιστορικών κτιρίων με ξύλινους πασσάλους μέσα στη θάλασσα.⁸¹

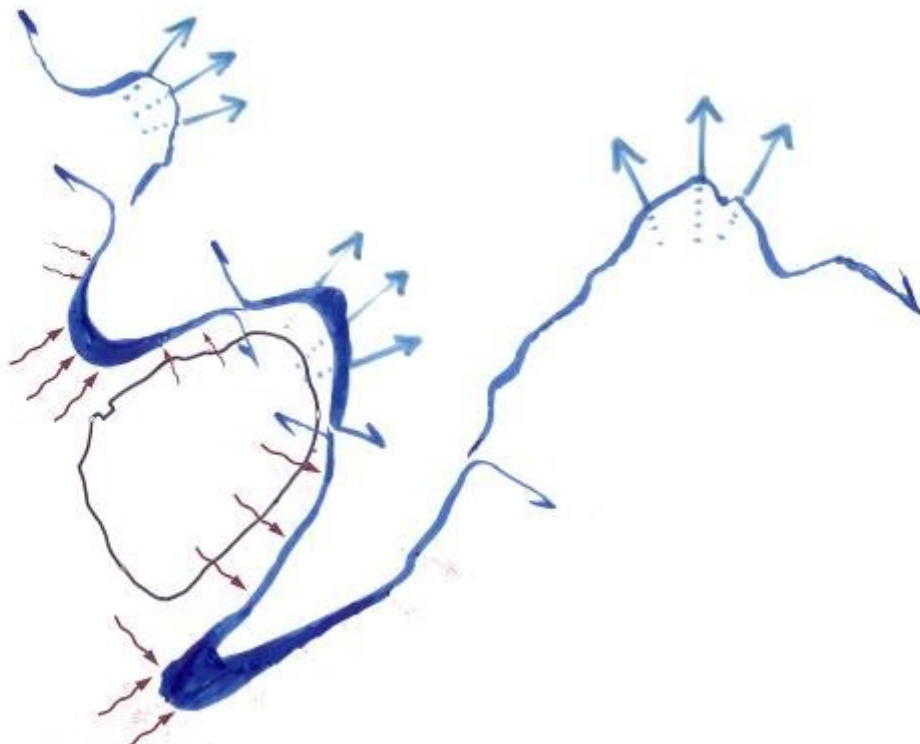
⁸⁰ Για να είναι ολοκληρωμένες και ουσιαστικές οι προτάσεις προστασίας και ανάδειξης

⁸¹ Αυτό έγινε ευρύτερα γνωστό μετά το σεισμό του Αιγίου, το 1995, όταν τα κτίρια και το κρηπίδωμα παρουσίασαν κατάρρευση.

Προκειμένου να συμπεριληφθούν εξ' ολοκλήρου τα δύο λιμάνια, της Αγοράς και του Χηρόλακα, ως όρια της περιοχής μελέτης προσδιορίζονται προς τα ανατολικά το Κεντρί και προς τα δυτικά τα Καταλώνια αντίστοιχα.

Οι περιοχές αυτές αποτελούν εξώτατα σημεία θέας απο τον οικισμό προς τη θάλασσα και είναι τα παραδοσιακά όρια της πόλης, όπου βρίσκονταν και τα ναυπηγεία του 19ου αι.

Η ζώνη που προκύπτει περιλαμβάνει την ακτογραμμή σε μήκος σχεδόν 2,5 χλμ και, με μέσο πλάτος 40 μ., έχει έκταση περίπου 100 στρέμματα.⁸²

Ο εντοπισμός περιοχών ιδιαίτερου ενδιαφέροντος

Για λόγους οργάνωσης του υλικού και της επεξεργασίας του, διακρίθηκαν αρχικά ως υποπεριοχές της αστικής ζώνης, οι δύο χωρικές ενότητες των λιμανιών και η περιοχή του Κάβου ανάμεσά τους. Η διάκριση αυτή έγινε με βάση χαρακτηριστικά όπως της πυκνότητας δόμησης, της κλίσης του εδάφους, των χρήσεων γης και της εσωστρέφειας ή εξωστρέφειας των επιμέρους χώρων. Εντούτοις η παρουσίαση θα γίνει συνολικά διότι το παραλιακό μέτωπο συνθέτει ένα σύνολο, στο οποίο θα λέγαμε ότι εντοπίζονται ιδιαίτερα σημεία ενδιαφέροντος.

⁸² Συμπληρωματικά αναφέρεται ότι η οριζόμενη ως παραπάνω περιοχή μελέτης συμπίπτει με τα όρια του τομέα Α του ισχύοντος ρυμοτομικού. Θα έχει σχολιασθεί στη νομοθεσία στο 4

6. Περιγραφή της υπάρχουσας κατάστασης

15. Περιγραφή της υπάρχουσας κατάστασης

15.1. Τα στοιχεία του αστικού περιβάλλοντος

15.1.1. Ο πολεοδομικός ιστός – οι ελεύθεροι χώροι

Η περιοχή του παραλιακού μετώπου χαρακτηρίζεται από εναλλαγές του αναγλύφου του εδάφους, καθώς περιλαμβάνει σχεδόν οριζόντιες εκτάσεις στο μυχό των δύο λιμανιών, ομαλές πλαγιές στα δυτικά του Χηρόλακα και στην περιοχή της Αγοράς και περιοχές με απότομη κλίση στη χερσόνησο του Κάβου και στην Πέρα Πάντα. **(βλ. χάρτη 13)** Η δόμηση παρουσιάζει επίσης διαφοροποιήσεις που σχετίζονται με τη μορφολογία του εδάφους: οι επίπεδες εκτάσεις χαρακτηρίζονται γενικά από μεγαλύτερη πυκνότητα και ανάπτυξη των κτιρίων σε σχεδόν συνεχές σύστημα, ενώ στην απότομη περιοχή του Κάβου παρατηρούνται μεγάλα κενά και μεμονωμένοι κτιριακοί όγκοι. Ετσι οι περιοχές της Αγοράς και του Χηρόλακα θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν ως πιο οργανωμένες, από την άποψη της ανάπτυξης του πολεοδομικού ιστού, ενώ η περιοχή του Κάβου χαρακτηρίζεται από μεγαλύτερη «αταξία».

Η κατάσταση αυτή επηρεάζει και τη διαμόρφωση των όψεων του παραλιακού μετώπου προς τη θάλασσα, όπου οι πιο συγκροτημένες περιοχές παρουσιάζουν συνεχή κορυφογραμμή και σχεδόν αδιάσπαστο το κτιριακό τους μέτωπο, ενώ στην περιοχή του Κάβου μεγάλα ή μικρότερα κενά εναλλάσσονται με τα πλήρη του χώρου. Ετσι διαμορφώνονται οι χαρακτηριστικές και αναγνωρίσιμες απόψεις του παραλιακού μετώπου, που αντιστοιχούν στις επιμέρους «γειτονιές» του οικισμού. **(βλ. φύλλο εικόνων 6.1)**

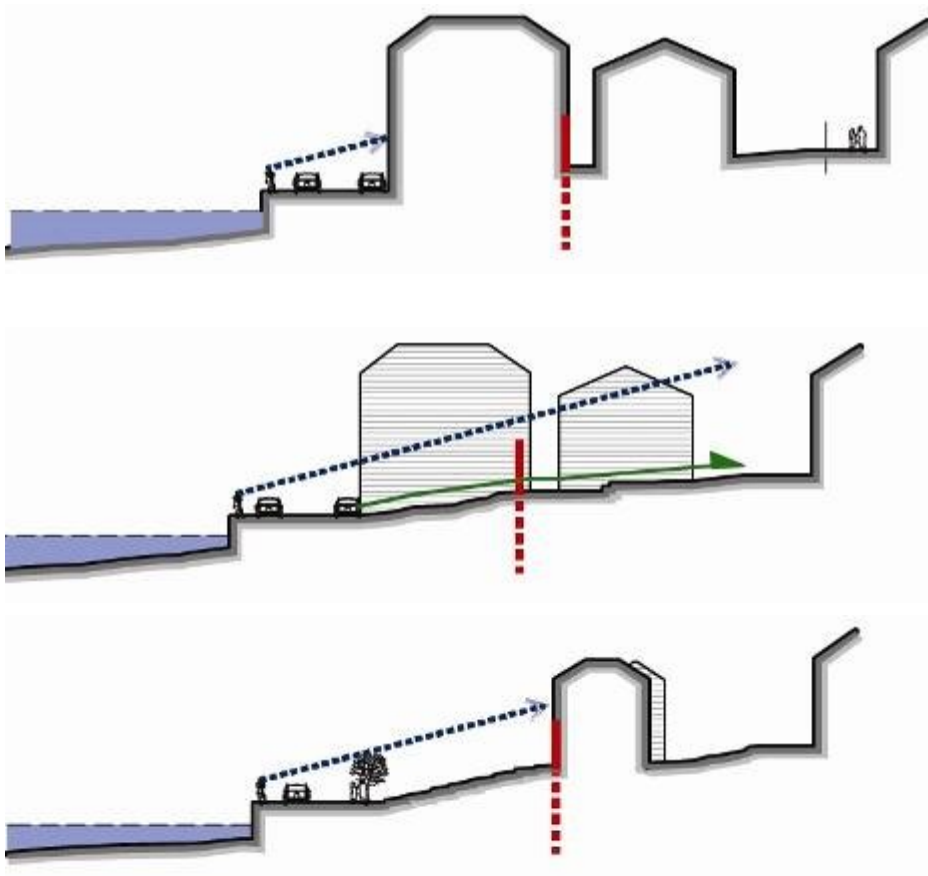
Πάνω: άποψη της περιοχής της παλιάς Αγοράς

Κάτω: άποψη της περιοχής του Κάβου (Σε σμίκρυνση από το φύλλο εικόνων)..

Συνδεδεικτό τους στοιχείο είναι η **παραλιακή οδός**, η οποία με τις ονομασίες Νεωρίου, Στρ. Καμένου και Οιάνθης, περιβάλλει τη λιμενολεκάνη του Χηρόλακα, κυκλώνει το ύψωμα του Κάβου και περιβάλλει όλο το λιμάνι της Αγοράς, αντίστοιχα. **(βλ. χάρτη 14).**

Σε όλο αυτό το μήκος, το οποίο ξεπερνά τα δύο χιλιόμετρα, η μορφή του δρόμου ποικίλλει, ως προς τα γεωμετρικά του χαρακτηριστικά και τις υπάρχουσες υψομετρικές διαφορές από τη θάλασσα. Κύρια διαφοροποιείται στα άκρα της περιοχής μελέτης, όπως στα δυτικά, στην περιοχή των Καταλωνίων, όπου ο δρόμος στενεύει και διακλαδίζεται ανάμεσα στα υπάρχοντα υψώματα και τα δένδρα. (βλ. φύλλο εικόνων 6.2)

Ακόμη όμως και μέσα στον αστικό ιστό, η μορφή του δρόμου ποικίλλει, με χαρακτηριστικά παραδείγματα απο την περιοχή του Χηρόλακα, του Κάβου και του λιμανιού της Αγοράς. Ο παραλιακός δρόμος συνιστά ουσιαστικά τον πολύ σημαντικό «χώρο» ανάμεσα στην πόλη και τη θάλασσα, όπως κάθε φορά ορίζεται απο τα κτίρια και την ακτογραμμή, ο οποίος ανάλογα με το εύρος του και τις σχετικές υψομετρικές διαφορές, προκαλεί και διαφορετικούς τρόπους οικείωσης του περιβάλλοντος. Δίνει τη δυνατότητα ενός μοναδικού περιπάτου δίπλα στη θάλασσα και σε όλες τις σημαντικές τοποθεσίες του οικισμού, με πλούσια εναλλαγή εικόνων και συναισθημάτων, και με εξαιρετικές καταλήξεις στα εξώτατα σημεία θέας του οικισμού.

Χαρακτηριστικές τομές στην περιοχή του Κάβου. Με κόκκινο σημειώνεται το ίχνος της αρχαίας οχύρωσης.

Παράλληλα προς τον παραλιακό δρόμο έχει διαμορφωθεί εσωτερικός δρόμος, ο οποίος από την πλατεία του Χηρόλακα και μέχρι την Αγορά παρακολουθεί την πορεία των αρχαίων τειχών. Ο δρόμος αυτός είναι ευδιάκριτος και καλά σχηματισμένος μέχρι το μέσον περίπου της δυτικής πλαγιάς του Κάβου. Από την περιοχή αυτή και μέχρι το καντούνι του Αγ. Νικολάου η μορφή του γίνεται ασαφής λόγω της γειννίασης με μεγάλα κενά και δυσδιάκριτη λόγω του υπερβολικά μικρού πλάτους του ανάμεσα στα υπάρχοντα κτίρια ή τις μάντρες. Η διαδρομή αυτή προσφέρει τη δυνατότητα της περιήγησης μέσα στον οικισμό και δίπλα στα αρχαία τείχη, και εμπλουτίζεται από τις εξαιρετικές θέες προς τη θάλασσα. **(βλ. εικ. 6,7,8 στο φύλλο 6.3)**

Η παράλληλη πορεία στον εσωτερικό δρόμο.

Οι δύο παραπάνω κινήσεις έχουν κοινή αφετηρία στην περιοχή των Καταλωνίων και ως σαφείς κάθετες μεταξύ τους συνδέσεις αναγνωρίζονται από τα δυτικά προς τα ανατολικά: η οδός Σιδηρόπουλου, οι οδοί Τσαλαγγύρα και Καμένου στο λιμάνι του Χηρόλακα, τα καντούνια του Αγ. Νικολάου και της Αγ. Παρασκευής με την οδό Ζ. Τζιγγούνη ανάμεσά τους, και η οδός Ν. Μάμα στο λιμάνι της Αγοράς. **(βλ. φύλλο εικόνων 6.3 και χάρτη 15)** Πρόκειται για τους πιο ευρείς κάθετους δρόμους η οποίοι παρουσιάζουν μικρή ή μεγάλη κλίση, ανάλογα με τη θέση τους, και η οποία αντιμετωπίζεται είτε ενιαία είτε με κλιμακούμενα επίπεδα Σε όλη την υπόλοιπη ζώνη διακρίνονται μικρότερα δρομάκια, τα οποία σε ορισμένες περιπτώσεις είναι και αφανή από την παραλία, ενώ υπάρχουν ολόκληρες περιοχές όπου η σύνδεση είναι αδύνατη λόγω φυσικών εμποδίων. Ιδιαίτερη είναι η περίπτωση στο άκρο του βράχου του Κάβου, όπου η μεγάλη υψομετρική διαφορά αντιμετωπίζεται με διπλή κλίμακα προς την πλατεία Βλάμη, που αποτελεί τον μεταβατικό χώρο ανάμεσα στον παραλιακό δρόμο και τον σημαντικό κάθετο άξονα που ανεβάζει μέχρι την κορυφή του λόφου. **(βλ. εικ. 6, φύλλο 6.4)**

Η αφετηρία των κινήσεων στην περιοχή των Καταλωνίων.

Η πλατεία Βλάμη όπως είναι καταπράσινη και περιποιημένη αποτελεί ιδανικό χώρο στάσης για ξεκούραση με εξαιρετική θέα προς τον ορεινό όγκο του Παρνασσού και τους απέναντι οικισμούς της Ιτέας, του Χρισσού και των Δελφών. Η πλατεία διαμορφώθηκε το 1905, και διαθέτει προτομή του Ε. Βλάμη, δημάρχου του Γαλαξειδίου. Στο ακρότατο σημείο της ορθώνεται ο παλαιός μεταλλικός φάρος (1894) που σηματοδοτούσε τη στεριά και είναι κηρυγμένο μνημείο, με ζώνη προστασίας 20μ.

Η πλατεία του Χηρόλακα βρίσκεται στο μυχό του ομώνυμου λιμανιού και είναι μια μεγάλη ισοπεδωμένη έκταση, η οποία έχει προκύψει από επιχώσεις του ρηχού λιμανιού. Οι εργασίες

αυτές πραγματοποιήθηκαν το 1900, οπότε και κατασκευάστηκε το κρηπίδωμα του λιμανιού. Επομένως θα πρέπει να φανταστούμε την πλατεία ως ακρογιαλιά, για την οποία γνωρίζουμε ότι μέχρι το 1855 λειτουργούσε ως ναυπηγείο. Η παλιά της μορφή σώζεται στο ναυτικό χάρτη του μουσείου, και διαπιστώνεται ότι τα σημερινά της «όρια» ακολουθούν σε γενικές γραμμές την παλιά ακτογραμμή. Μάλιστα, σύμφωνα με προφορικές μαρτυρίες των κατοίκων της περιοχής το ακραίο κτίριο διέσωζε μέχρι προ δεκαετίας του σιδερένιους κρίκους απ' όπου έδεναν τις βάρκες στη θάλασσα. **(εικ. 1, στο φύλλο 6.5.)** Η πλατεία του Χηρόλακα περιβάλλεται από πολλά αξιόλογα κτίρια, διαθέτει μνημείο προς τιμήν του Έλληνα Ναυτικού, και σε μια περιοχή της υπάρχει μικρή παιδική χαρά όπου συγκεντρώνονται κυρίως οι γύρω κάτοικοι. Ο χώρος της οριοθετείται από χαμηλά κράσπεδα και ψηλότερα πεζούλια και το γενικό της σχήμα είναι ακανόνιστο, καθώς προσπαθεί να ακολουθήσει τα κτιριακά μέτωπα. Γενικά παρουσιάζει σημάδια ερήμωσης και εγκατάλειψης. Εντούτοις είναι ο πιο σημαντικός ελεύθερος χώρος της περιοχής του Χηρόλακα, στον οποίον συναντώνται κινήσεις και φυγές από το εσωτερικό του οικισμού.

Με τεχνητές επιχώσεις διαμορφώθηκε και η **πλατεία Μάμα**, στο μυχό του λιμανιού της Αγοράς. Αυτό που ιδιαίτερα τη χαρακτηρίζει είναι η γεινίαση με τον οικισμό, τη θάλασσα και το λόφο. Ιστορικά αποτελεί την καρδιά της εμπορικής ζωής του 19ου αι. όπου το 1870 κατασκευάστηκε λιθόκτιστη δημοτική αγορά εδωδίων, **(εικ. 5, στο φύλλο 6.5.)** η οποία λειτούργησε και ως χώρος διανομής του συσσιτίου κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής. Στη συνέχεια η αγορά κατεδαφίστηκε και διαμορφώθηκε η σημερινή πλατεία, περίπου με τη μορφή που έχει και σήμερα, η οποία κοσμήθηκε με προτομή (1967) του Ν. Μάμα, μεγάλου ευεργέτη του Γαλαξειδιού. Η πλατεία σήμερα περιβάλλεται από αναψυκτήρια και εστιατόρια, διαθέτει παιδική χαρά σε ειδικά διαμορφωμένο και περιφραγμένο χώρο, και αποτελεί τον πιο σημαντικό χώρο συγκέντρωσης των οικογενειών για το σύνολο του οικισμού.

Οι τρεις πλατείες που περιγράφηκαν έχουν διαμορφωθεί σε κομβικά σημεία του σύγχρονου οικισμού τα οποία είχαν επίσης ειδική σημασία για τη ζωή της πόλης του 19ου αι. και θα αποτελέσουν αντικείμενο εξειδίκευσης της μελέτης, στο επόμενο κεφάλαιο.

Πέρα από τις διαμορφωμένες πλατείες η περιοχή μελέτης περιλαμβάνει αρκετά πλατώματα, **(βλ. χάρτη 15)** με διαφορετικό σχήμα και μορφή, τα οποία, ειδικά για την πυκνοδομημένη περιοχή του κεντρικού λιμανιού, μπορούν να αποτελέσουν σημαντικούς τόπους για συνάντηση των κατοίκων και ανάπτυξη της κοινωνικής ζωής. Κυρίως όμως αυτό που διαπιστώνεται είναι ότι με την κατάλληλη αντιμετώπιση μπορούν να αποτελέσουν τους συνδετικούς και μεταβατικούς χώρους από την παραλία προς το εσωτερικό του οικισμού και τα αρχαία τείχη. Οι χώροι αυτοί παρουσιάζουν τα γενικά προβλήματα υποβάθμισης που σημειώθηκαν στην περιγραφή του συνόλου του οικισμού (βλ. κεφ. 4.1.). Ειδικά στην περιοχή μελέτης επιτείνουν την αίσθηση υποβάθμισης του αρχαίου μνημείου και θα παρουσιασθούν σε συσχέτιση με αυτό.

Διάφορες μορφές πλατωμάτων

Τέλος ειδική αναφορά θα γίνει στον ελεύθερο χώρο του Ο.Τ. 161, στο Χηρόλακα, **(βλ. χαρτη 15)** ο οποίος δεν έχει ευδιάκριτα όρια και είναι χαρακτηρισμένος στο ισχύον ρυμοτομικό ως «χώρος του γυμνασίου», διότι τότε το αρχοντικό κτίριο 161-1 λειτουργούσε ως γυμνάσιο. Σήμερα το κτίριο λειτουργεί ως λαογραφικό μουσείο και ο ελεύθερος χώρος γύρω του πρακτικά λειτουργεί ως χώρος αθλοπαιδιών με στοιχειώδη εξοπλισμό. Η σημασία του για την ευρύτερη περιοχή εντοπίζεται ακριβώς στην ίδια του τη θέση: περιβάλλεται από σημαντικούς δρόμους που οδηγούν στο εσωτερικό του οικισμού και μάλιστα απο τον παλιό λιθόστρωτο δρόμο που οδηγεί στην κορυφή. Είναι σε άμεση γειτνίαση με την πλατεία και το λιμάνι του Χηρόλακα και με τους αρχαιολογικούς χώρους των τειχών, και θα παρουσιασθεί παρακάτω σε σχέση με αυτά.

Χηρόλακας, 1985 :ξεχωρίζει το κτίριο του λαογραφικού μουσείου –τότε γυμνάσιο- και το ερειπιώδες αρχοντικό. Το νέο κτίριο δίπλα του είναι υπο κατασκευή. (πηγή Ρ.Σταθάκη –Κούμαρη)

Χηρόλακας, σήμερα: Το κτίριο του λαογραφικού μουσείου αποκρύπτεται πλήρως απο το νέο κτίριο 163-1.

15.1.2. Τα ιστορικά κτίρια και η νέα δόμηση (βλ. χάρτες 16,17,18,19, κλ. 1:2000)

Στο παραλιακό μέτωπο εντοπίζονται όλοι οι τύποι κτιρίων που αναγνωρίστηκαν στο σύνολο του οικισμού και ανάμεσά τους μερικά απο τα ωραιότερα παραδείγματα του κάθε τύπου. **(βλ. φύλλο εικόνων 6.6)** Απο τον αντίστοιχο χάρτη **(βλ. χάρτη 16)** παρατηρούμε ότι και στο μέτωπο υπάρχει ανάμιξη στους τύπους των κτιρίων, το οποίο τελικά συνθέτει ένα πολύ ενδιαφέρον χαρακτηριστικό γνώρισμα του οικισμού.

Κυριαρχεί σε πλήθος ο τύπος των αστικών κτιρίων. Στην περιοχή της παλιάς Αγοράς παρατηρείται ο ιδιαίτερος τύπος του ισογείου κτιρίου επαγγελματικής χρήσης με τα χαρακτηριστικά τοξωτά ανοίγματα. **(βλ. εικ.6, φύλλο 6.6)** Στη δυτική πλευρά του Κάβου και γύρω απο το λιμάνι του Χηρόλακα συγκεντρώνονται τα περισσότερα αρχοντικά της πρώτης περιόδου, τα επιβλητικά καπετανόσπιτα, τα οποία βρίσκονται κατα κανόνα σε απόσταση απο τα γειτονικά τους κτίρια. Αντίθετα ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το Ο.Τ. 169, όπου τα αστικά σπίτια εμφανίζονται σαν ένα ομοιόμορφο και αδιάσπαστο σύνολο.

Χηρόλακας, 1992, άποψη του ΟΤ 169

Η γενική κατάσταση διατήρησης των κτιρίων είναι καλή, διότι τα κτίρια του μετώπου επισκευάστηκαν προκειμένου να παραλάβουν νέες χρήσεις. **(βλ. χάρτη 18)** Οι επεμβάσεις αυτές όμως είχαν σαν αποτέλεσμα την αλλοίωση των κτιρίων.

Με βάση τα γενικά κριτήρια που καθορίστηκαν για το σύνολο του οικισμού (βλ. κεφ. 4), καταγράφηκε ο βαθμός αλλοίωσης για κάθε ένα από τα κτίρια του παραλιακού μετώπου και συντάχθηκε ο αντίστοιχος χάρτης με βάση τον οποίο διαπιστώνουμε ότι τα κτίρια που έχουν υποστεί τις περισσότερες αλλοιώσεις (σε μέτριο και μεγάλο βαθμό) βρίσκονται πράγματι στην περιοχή του λιμανιού της Αγοράς, που είναι και η περιοχή που παρέλαβε τις πιο εντατικές χρήσεις⁸³. (βλ. **χάρτη X-17**) Στις προσόψεις των ιστορικών κτιρίων διατηρούνται -κατά κανόνα- τα τυπικά χαρακτηριστικά, με γενική αλλοίωση τα στοιχεία

Οι τέντες αποκρύπτουν πλήρως τα στοιχεία των όψεων των ιστορικών κτιρίων.

σκίασης που έχουν εφαρμοστεί σε όλα τα καταστήματα αναψυχής και αποκρύπτουν τις όψεις των κτιρίων. Σε μερικές μάλιστα περιπτώσεις οι ελαφριές αυτές κατασκευές είναι τέτοιου μεγέθους και σχήματος που αλλοιώνουν τον όγκο του κτιρίου.

Στους δύο αυτούς χάρτες έχει σημειωθεί και η νέα δόμηση, με τα αντίστοιχα κτίρια χαρακτηρισμένα ως συμβατά ή ασύμβατα ως προς το άμεσο περιβάλλον τους. Η γενική εντύπωση είναι ότι η νέα δόμηση αναπτύσσεται κυρίως στη δεύτερη καθ' ύψος ζώνη του παραλιακού μετώπου, και τα αντίστοιχα κτίρια είναι κατά κανόνα ασύμβατα και κακώς εντασσόμενα. Παρουσιάζει επίσης μια συγκέντρωση στην περιοχή του κεντρικού λιμανιού. Τα νέα κτίρια παρουσιάζουν όλα τα ασύμβατα στοιχεία που αναφέρθηκαν στη γενική περιγραφή του οικισμού (βλ. κεφ. 4.2.) και φανερώνουν την προχειρότητα με την οποία αντιμετωπίστηκε το ζήτημα της ένταξης νέων κατασκευών στον ιστορικό οικισμό. Αυτό γίνεται ακόμη πιο έντονο όταν τα νέα κτίρια γειτνιάζουν άμεσα με αξιολογικά ιστορικά κτίρια. (**εικ. 4 στο φύλλο 6.6**)

⁸³ Εδώ θα πρέπει να τονισθεί ότι για τον προσδιορισμό του βαθμού αλλοίωσης παρατηρήθηκε συνολικά ο όγκος του κάθε κτιρίου και όχι μόνο η κύρια όψη προς τη θάλασσα, και έτσι διαπιστώθηκαν νεώτερες προσθήκες στις πίσω όψεις, ασύμβατες με τον τύπο του κάθε κτιρίου. (βλ. φωτο κεφ. 4.4.)

Τα ασύμβατα κτίρια συνιστούν αλλοιώσεις του ιστορικού αρχιτεκτονικού χαρακτήρα του παραλιακού μετώπου. Τα σκίαστρα αλλοιώνουν την κατακορυφότητα των κτιριακών όγκων.

15.1.3. Τα αρχαία τείχη και άλλα στοιχεία ιστορικού ενδιαφέροντος (βλ. φύλλα εικόνων 6.7 και 6.8)

Το αρχαίο τείχος είναι το σημαντικότερο μνημείο του οικισμού καθώς αποτελεί τεκμήριο της κατοίκησης της θέσης αυτής για τουλάχιστον δυόμιση χιλιετίες. Παρότι αναφέρεται ως σημαντικό λείψανο στα παλιά κείμενα των περιηγητών ήδη από τα μέσα του 18^{ου} αι., κατά τα νεώτερα χρόνια δεν προστατεύτηκε με αποτέλεσμα να χαθούν τα περισσότερα τμήματά του. Οι σχετικές αρχαιολογικές έρευνες ξεκίνησαν μόλις στα μέσα του 20^{ου} αι. (βλ. κεφ. 3.1.1.) και μέχρι τώρα έχουν δώσει σχηματικά το περίγραμμα των αρχαίων τειχών. Τα ορατά και υποθετικά τμήματά του συνθέτουν ένα συνεχές μνημείο συνολικής περιμέτρου περίπου 1100 μέτρων, για το οποίο εικάζεται ότι έφθανε σε ύψος τα 8 μέτρα. Οι λίθοι που διατηρούνται μέχρι και σήμερα είναι μεγάλοι, τραπεζοειδούς μορφής στην όψη και δομήθηκαν κατά το ισόδομο σύστημα. Εντούτοις υπάρχουν ακόμη ερωτηματικά σε σχέση με τη γενική του μορφή, λόγω ελλιπούς ανασκαφικής έρευνας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περιοχή του περιβάλλοντος χώρου του Λαογραφικού Μουσείου, όπου στα επίσημα τοπογραφικά του Υπουργείου Πολιτισμού σημειώνονται δύο διαφορετικά ίχνη για τα τείχη, αλλά και όλη η περιοχή στον εσωτερικό δρόμο της Αγοράς όπου παρουσιάζεται η νοητή πορεία της αρχαίας οχύρωσης. **(βλ. φ. 6.8., τα δύο τοπογραφικά).** Λόγω της έλλειψης τεκμηρίων δεν έχουν γίνει αναστηλωτικές εργασίες και στα ορατά τμήματα, και έτσι δεν γίνεται αντιληπτό το μέγεθος του μνημείου. Μόνο στην ανατολική πλευρά του Κάβου, σώζεται ο πύργος σε ύψος τριών δόμων. **(βλ. φ. 6.7.)**

Στην περιοχή μελέτης συμπεριλαμβάνεται το μεγαλύτερο τμήμα των τειχών με τα περισσότερα ορατά τμήματά τους, τα οποία αναδεικνύονται μέσα στους τέσσερις σημειωμένους αρχαιολογικούς χώρους. **(βλ. φ. 6.8.)** Οι χώροι αυτοί είναι ανοικτοί στο κοινό, γειτνιάζουν άμεσα με τα γύρω σπίτια και αποτελούν πια αναπόσπαστα στοιχεία της καθημερινότητας των κατοίκων. Στην περιοχή της χερσονήσου του Κάβου η αλληλουχία τριών τέτοιων χώρων δίνει κάπως την εντύπωση της συνέχειας των τειχών και η περιήγηση στις αρχαιότητες μπορεί να γίνεται με ταυτόχρονη περιήγηση και στο σύγχρονο οικισμό. Σε ορισμένα σημεία μάλιστα οι υπάρχοντες αρχαιολογικοί χώροι λειτουργούν και σαν διαπλατύνσεις της εσωτερικής διαδρομής και προσφέρουν εξαιρετικές οπτικές του οικισμού και της θάλασσας από ψηλά, όπως στην περίπτωση της θέσης του Πύργου στη δυτική πλευρά του Κάβου. Αντιθέτως αλλού, παρουσιάζεται εξαιρετική δυσκολία στην προσέγγιση του μνημείου, είτε λόγω υψομετρικών διαφορών που δεν αντιμετωπίστηκαν είτε λόγω άλλων φυσικών εμποδίων (π.χ. περιφράξεις οικοπέδων). **(βλ. φ.6.8.)** Έτσι, παρά το γεγονός ότι θα ήταν δυνατόν να διαμορφωθεί ένας πολύ ενδιαφέρων αρχαιολογικός περίπατος στον εσωτερικό δρόμο της περιοχής μελέτης, η δυνατότητα αυτή παραμένει αναξιοποίητη

Ένα στενό δρομάκι χωρίζει τον αρχαιολογικό χώρο από τις γύρω ιδιοκτησίες. (Ανατολική πλευρά του Κάβου)

Οι παραπάνω παρατηρήσεις υποδεικνύουν ότι η έλλειψη τεκμηρίων έχει οδηγήσει σε μια αποσπασματική αντιμετώπιση του μνημείου, το οποίο σήμερα «συντίθεται» μέσα απο μεμονωμένους αρχαιολογικούς χώρους. Επομένως κύριο πρόβλημα είναι η έλλιπής ανάδειξη της συνέχειας του μνημείου, μέσα απο την οποία θα αποδοθεί εντέλει και το συνολικό του μέγεθος και ο ιστορικός χαρακτήρας του, και θα αναδειχθούν τα ίχνη του αρχαίου οικισμού. Παράλληλα σημειώνονται και προβλήματα ελλιπούς συντήρησης των αρχαιολογικών χώρων, αλλά και γενικότερα των ορατών τμημάτων του μνημείου, τα οποία εκδηλώνονται με την ανάπτυξη βλάστησης που υποβαθμίζει ή και αποκρύπτει την εικόνα τους.

Άμεσα συσχετισμένη είναι και η εικόνα εγκατάλειψης που παρατηρείται λόγω της ύπαρξης ερειπίων και κενών οικοπέδων σε γειτνίαση με το μνημείο, τα οποία παραμένουν αναξιοποίητα⁸⁴. Από την παρουσίαση τους σε χάρτη (βλ. **φύλλο εικόνων 6.8**) παρατηρείται ότι παρουσιάζουν συγκέντρωση στη δυτική πλευρά του Κάβου και στην περιοχή του κεντρικού λιμανιού και αφενός μεν αποτελούν «αστικά κενά» μέσα τον ιστό, ταυτόχρονα όμως αποτελούν μη δομημένους χώρους, οι οποίοι μπορούν να αξιοποιηθούν για την ανάδειξη των τειχών. Επομένως, απαιτείται μια συνολική αντιμετώπιση του ζητήματος των χώρων αυτών, στο πλαίσιο ανάδειξης των τειχών σε συνδυασμό με τη διατήρηση των κύριων χαρακτηριστικών του πολεοδομικού ιστού, ώστε να μην προκληθούν αλλοιώσεις στον πολεοδομικό χαρακτήρα του οικισμού.

Κενό οικόπεδο από τον εσωτερικό δρόμο

Το ίδιο οικόπεδο, άποψη από τη θάλασσα.

Οι λίθοι που αποσπιάστηκαν απο τα αρχαία τείχη κατά τον 19^ο αι. εντοπίζονται σήμερα ενταγμένοι σε κτίρια της εποχής αυτής, και είναι άλλοτε εμφανείς, όπως στα δύο σπίτια στη δυτική πλευρά του Κάβου, και άλλοτε αφανείς, στα θεμέλια τους. (βλ. **φύλλο 6.7**) Οι περισσότεροι λίθοι του τείχους επαναχρησιμοποιήθηκαν τότε για την κατασκευή του κρηπιδώματος του λιμανιού της Αγοράς, και είναι εμφανείς σε όλο το μήκος του από το καντούνι του Αγ. Νικολάου μέχρι την πλατεία Μάμα. Η ένταξη των αρχαίων λειψάνων προσδίδει στις νεώτερες αυτές κατασκευές πρόσθετη αξία, και η προστασία και ανάδειξή τους αποτελεί θέμα ιδιαίτερου προβληματισμού.

⁸⁴ Ορισμένα απο τα απαλλοτριωμένα κενά οικόπεδα, λόγω της μη καταβολής του κόστους αποζημίωσης, έχουν επιστρέψει στους αρχικούς ιδιοκτήτες τους μετά απο δικαστικό αγώνα, και φέρουν πινακίδες με την ένδειξη «ιδιοκτήτο». Η γειτνίαση με τα τείχη φανερώνει το αίτιο της δυσκολίας αποκατάστασης των ερειπίων αφενός και της ανοικοδόμησης των κενών οικοπέδων αφετέρου.

Οι λίθοι του αρχαίου τείχους προέρχονται από το βραχώδη λόφο της Πέρα Πάντας, όπου κατά την αρχαιότητα υπήρχαν λατομεία εξόρυξης.⁸⁵ Ιχνη της δραστηριότητας αυτής υπάρχουν στο πέτρινο μόνωμα το επονομαζόμενο ως «τάφος του Λοκρού» από ιστορική παρερμηνεία. Πρόκειται για φυσική κοιλότητα («δρεπός», βλ. κεφ.2.2 του παρόντος) στο εσωτερικό της οποίας υπάρχουν τρεις λαξευτές λάρνακες της υστερορωμαϊκής περιόδου και αποτελεί τεκμήριο για τη συνέχεια της κατοίκησης στην περιοχή και το πέρασμα από την αρχαιότητα στους χριστιανικούς χρόνους.

Ο υστερορωμαϊκός τάφος. (2^{ος} μ. Χ. αι.)

Πάνω: άποψη του εσωτερικού, μία από τις λαξευτές λάρνακες

Αριστερά: άποψη του μνημείου από το μονοπάτι στο λόφο

Το μνημείο σήμερα είναι εγκατελελειμένο, αφύλαχτο και χωρίς καμία σήμανση. Οι προσβάσεις που έχουν τη μορφή πλατωμάτων στον παραλιακό δρόμο, είναι υποβαθμισμένες, παρά το γεγονός ότι υπάρχουν διαμορφωμένα μονοπάτια, τα οποία μάλιστα συνδέονται και με τις συνήθειες των κατοίκων του νεώτερου οικισμού. (βλ. φ.6.8.)

Στο λόφο της Πέρα Πάντας συγκεντρώνονται και άλλα ιστορικά στοιχεία από την εποχή των караβιών, όπως το εκκλησάκι του Αη Γιάννη και ο παλιός ανεμόμυλος, που αποδεικνύουν ότι ήταν χώρος της πόλης του 19^{ου} αι., και τα οποία παραμένουν άγνωστα στο σημερινό επισκέπτη λόγω της ελλιπούς ανάδειξης της σχέσης τους με τον οικισμό. (βλ. φ. 6.8.)

⁸⁵ Βλ. «Τα δομικά υλικά και η αντισεισμική δόμηση των αρχοντικών στο Γαλαξειδί», Ε.Χιώτης, Β. Περδικάτσης, πρακτικά Α' Συνεδρίου, σελ.207-208.

15.2. Τα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος

15.2.1. Το θαλάσσιο όριο

Ο θαλάσσιος χώρος που περιβάλλει τον οικισμό του Γαλαξειδίου συγκροτεί ένα ευρύτερο λιμάνι, αυτό που από τον 19^ο αι. χαρακτηρίζεται ως «λιμένας Γαλαξειδίου». Από τις τρεις εισχωρήσεις που διακρίνουμε, η πρώτη, η οποία βρίσκεται εκτός περιοχής μελέτης, ήταν το μεγαλύτερο ναυπηγείο –εκτός του οικισμού- με την ονομασία «Καλαφάτης», από την αντίστοιχη ναυπηγική δραστηριότητα, και σήμερα αποτελεί την πιο μεγάλη και οργανωμένη ακτή για θαλάσσια μπάνια. Οι άλλες οι δύο, είναι τα λιμάνια του Χηρόλακα και της Αγοράς. Ο «χώρος» αυτός συνεχίζει έως και σήμερα να τροφοδοτεί την ανάπτυξη του οικισμού προσφέροντας τη φυσική ομορφιά αλλά διαφορετικούς τρόπους οικείωσης με αυτήν: από τον απλό περίπατο μέχρι τις διάφορες δραστηριότητες αναψυχής και αθλητισμού. Ειδικά η θαλάσσια περιοχή του λιμανιού της Αγοράς θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως «αστική πλατεία», αφού στην περιμέτρή της συγκεντρώνει πλήθος λειτουργιών και ανθρωπών.

Υπόβαθρο: Υδρογραφικός χάρτης 1897.

Η φυσική ακτογραμμή (βλ. φύλλο 6.9.) χαρακτηρίζεται από τις συνεχείς εναλλαγές βράχου – ακρογιαλιάς. Σε όλη την Πέρα Πάντα διαμορφώνονται μικροί όρμοι, που ονομάζονται από τους ντόπιους «σκούλες», και παλιά χρησιμοποιούνταν ως τόποι διάλυσης των καραβιών.⁸⁶ Σήμερα χρησιμοποιούνται για θαλάσσια μπάνια, με στοιχειώδεις διαμορφώσεις και για την κάθοδο στη θάλασσα έχουν κατασκευασθεί χτιστές σκάλες, λίθινες ή μπετονένιες. Στα άκρα της περιοχής μελέτης, όπου βρίσκονταν τα παλιά ναυπηγεία, οι φυσικές ακρογιαλιές με τα πεντακάθαρα νερά αποτελούν τον πιο προσφιλή προορισμό για θαλάσσια μπάνια, μέσα στον οικισμό.

Στην περιοχή των δύο λιμανιών οι μορφές εμπλουτίζονται ακόμη περισσότερο από τις ανθρώπινες κατασκευές: τα λείψανα του υποθαλάσσιου τμήματος των αρχαίων τειχών στο Χηρόλακα, τα νεώτερα κρηπιδώματα των λιμανιών, οι μώλοι, οι σκάλες μέσα στη θάλασσα, οι παλιές δέστρες των πλοίων κ.α. Ακόμη και ξύλινη εξέδρα υπήρχε –ως προέκταση της προκυμιάς- όπου τα απέναντι καφενεία του 19^{ου} αι. έβγαζαν τα τραπεζάκια τους.

Όλες αυτές οι επεμβάσεις -παλαιότερες και σύγχρονες- ακριβώς στο όριο στεριάς – θάλασσας καταδεικνύουν τη διαχρονική σημασία του για την ζωή των κατοίκων. Στην ακτή σήμερα συγκεντρώνεται πλήθος περιπατητών, λουομένων, ψαράδων ενώ ταυτόχρονα γίνεται

⁸⁶ Τα καράβια είχαν χρόνο ζωής 25-30 χρόνια. Μετά το πέρας της περιόδου αυτής τα διέλυαν, και εξέδιδαν πιστοποιητικό λήξης της λειτουργίας τους, κάτι σαν ληξιαρχική πράξη θανάτου! Ο μεγαλύτερος τόπος διάλυσης ήταν ο όρμος του Γιάννακη όπου λειτουργούσαν ασβεστοκάμινια τα οποία τροφοδοτούσαν με την άχρηστη ξυλεία.

και η πρόσδεση μικρότερων ή μεγαλύτερων σκαφών, γεγονός που φανερώνει τη δυνατότητα συνύπαρξης ακόμη και αντικρουόμενων δραστηριοτήτων αλλά και την ανάγκη προστασίας του από την υπερεκμετάλλευση. Η έλλειψη

προγραμματισμένων επεμβάσεων για τη μετάβαση/ μετατροπή του χώρου των πρώην λιμανιών και ναυπηγείων στην πιο ήπια χρήση της αναψυχής έχει σαν αποτέλεσμα τόσο την απώλεια του ιστορικού τους χαρακτήρα όσο και τη διαμόρφωση αμήχανων επιμέρους χώρων, κυρίως λόγω νέων ασύμβατων – με το φυσικό περιβάλλον- κατασκευών.

Οι περιοχές όπου εντοπίστηκε ιδιαίτερα το πρόβλημα αυτό είναι οι ακτές στα Καταλώνια και στο Κεντρί, στα άκρα της περιοχής μελέτης, οι χώροι δηλαδή των παλαιών ναυπηγείων και η ακτή του ναυτικού ομίλου, στο ακρότατο σημείο της χερσονήσου του Κάβου.

Για το λόγο αυτό θα εξετασθούν ιδιαίτερα σε επόμενο κεφάλαιο.

Τέλος θα σημειωθεί η έλλειψη θαλάσσιων συνδέσεων των ακτών για το ευρύ κοινό η οποία θα μπορούσε να προσφέρει τη δυνατότητα αναζωογόνησης του θαλάσσιου χώρου και αποκατάστασης της ιστορικής αντιληπτικής θεώρησης και προσέγγισης του οικισμού από τη θάλασσα. Με αφορμή τη σκέψη αυτή θα μπορούσε να διερευνηθεί, ως προς τα λειτουργικά ζητήματα, η δρομολόγηση θαλάσσιου μέσου μεταφοράς των επισκεπτών κατά τους θερινούς μήνες.

Οι νέες επιστρώσεις στην προκουμαία του κεντρικού λιμανιού. Διατηρούνται τα παλιά λίθινα σκαλοπάτια.

Το νησάκι του Αγ. Γεωργίου, είναι επισκέψιμο για το ευρύ κοινό μία φορά το χρόνο, στην ομώνυμη θρησκευτική εορτή. Γενικά είναι προσπελάσιμο μόνο με ιδιωτικό σκάφος.

15.2.2. Το πράσινο

Στην περιοχή μελέτης κυριαρχεί το άλσος της Πέρα Πάντας, το οποίο όπως ειπώθηκε είναι αποτέλεσμα ανθρώπινης επέμβασης των αρχών του 20^{ου} αι. Η παρουσία των κωνοφόρων δένδρων άλλαξε ριζικά το τοπίο, όπως διαπιστώνεται και απο παλιά φωτογραφία.⁸⁷

Ο λόφος της Πέρα Πάντας, προ και μετά της δενδροφυτεύσεως.

(πηγή Α.Ι.Σκιαδάς)

Ολος ο λόφος προσφέρεται για μοναδικούς περιπάτους στη φύση: στο δύσβατο βραχώδες έδαφος υπάρχουν χαραγμένα μονοπάτια τα οποία οδηγούν στα πιο χαρακτηριστικά σημεία: το εκκλησάκι του Αη Γιώργη, τον παλιό ανεμόμυλο, τον υστερορωμαϊκό τάφο. **(βλ. φύλλο 6.10)**

Σε όλη αυτή τη διαδρομή η οπτική σχέση και η εγγύτητα με τον οικισμό απέναντι δημιουργεί την αίσθηση ότι είναι κανείς μέσα στην πόλη και τη φύση ταυτόχρονα. Εξίσου κοντά αισθάνεται κανείς και τη θάλασσα, αφού μπορεί κατηφορίζοντας ανάμεσα στα δένδρα να βρεθεί στην ακρογιαλιά. Πρόκειται άλλωστε για περιοχές οι οποίες κατά την περίοδο ακμής του οικισμού αποτελούσαν διαδρομές της καθημερινότητας των κατοίκων, και κυρίως των γυναικών, για να προυπαντήσουν ή να αποχαιρετίσουν τα καράβια: απο την περιοχή της Ρήχης, στα μέσα της ανατολικής πλευράς του λιμανιού, ανέβαιναν προς την κορυφή του λόφου για να απενίσουν τον μακρινό ορίζοντα και να πλησιάσουν κατηφορίζοντας προς τις ακτές του Γιάννακη, του Βοίδικα και κυρίως στο Κεντρί.

Στο Κεντρί τα δένδρα φτάνουν μέχρι τη θάλασσα

Το καταπράσινο πλάτωμα στο Κεντρί αποτελεί το πιο κοντινό στεριανό σημείο στη ρότα των караβιών, ήταν ο παραδοσιακός τόπος αποχαιρετισμού και σήμερα υπάρχει στη θέση αυτή μνημείο προς τιμήν της «Γυναίκας του Ναυτικού», για να υπενθυμίζει την ιστορική του σημασία για τον οικισμό.

⁸⁷ Το δάσος της Πέρα Πάντας προστατεύεται ως χαρακτηρισμένη δασική έκταση στο ισχύον ρ.σ. και υπάρχει η φιλοδασική εταιρεία η οποία πράγματι φροντίζει για την καθαριότητα και την προστασία του: κατά τους θερινούς μήνες υπάρχει σε μόνιμη βάση πυροσβεστικό όχημα και έχουν διαμορφωθεί «διαδρομές νερού» σε όλη την περιοχή.

Ως κύριο πρόβλημα σημειώνεται η ελλιπής ανάδειξη της δυνατότητας του περιπάτου ανάμεσα στα δένδρα, ως εναλλακτική μορφή αναψυχής, η οποία οφείλεται κυρίως στην υποβάθμιση των φυσικών πλατωμάτων που ήδη υπάρχουν πάνω στον παραλιακό δρόμο και τα οποία αποτελούν τις αφετηρίες αυτού του περιπάτου.

Αφετηρία του μονοπατιού που οδηγεί στο ταφικό μνημείο, περιοχή «Ρήχης»

Αφετηρία μονοπατιού δίπλα στην πλατεία Μάμα

Επίσης υποβαθμισμένη είναι η νότια περιοχή του λόφου γύρω από την «οπή» του φυσικού σπηλαίου, από την οποία γίνεται αντιληπτός ο εσωτερικός του χώρος

*Ο λόφος στην περιοχή της οπής του σπηλαίου:
Οι πρόχειρες καλύψεις(ελενίτ) της οπής αποκρύπτουν πλήρως το σημείο ενδιαφέροντος και ποαβαθμίζουν την εικόνα του δάσους*

Η υπόλοιπη περιοχή μελέτης χαρακτηρίζεται από την έλλειψη πρασίνου, με εξαιρέσεις σημειακές, όπως την περιοχή των Καταλωνίων στο δυτικό άκρο της περιοχής μελέτης, όπου διατηρείται φυσική βλάστηση (πεύκα και αρμυρίκια), την πλατεία του Κάβου και την πλατεία του Χηρόλακα η οποία έχει χαμηλά δένδρα και λίγους φοίνικες.

Σημειακές εμφανίσεις πρασίνου υπάρχουν στους αδόμητους χώρους της δυτικής πλευράς του Κάβου.

15.2.3. Το φυσικό σπήλαιο

Μέσα στον οικισμό υπάρχει το φυσικό θολωτό σπήλαιο, με την ονομασία «Κάρκαρος», το οποίο κατά τους γεωλόγους ανήκει στον ιδιαίτερο τύπο σπηλαίων με την ονομασία «δρεπός» που απαντάται στη Φωκίδα γενικότερα (βλ. κεφ. 2.2). Η «σπηλιά», όπως συνηθίζεται να ονομάζεται από τους κατοίκους, βρίσκεται στο νοτιοανατολικό άκρο της πλατείας Μάμα, και ήταν γνωστή από παλιά, διότι ανάβλυζε γλυκό νερό, το οποίο έρεε προς τη θάλασσα, στα νότια του λιμανιού, και είχε δώσει την ονομασία «Ποταμάκι» στη θέση αυτή. Είναι μάλιστα σημειωμένο και στο παλιό ρυμοτομικό. Ψηλά, στην πλαγιά του λόφου, έχει οπή, η οποία προσφέρει φυσικό φωτισμό στον εσωτερικό χώρο.

Απόσπασμα από το ρυμοτομικό του 1882, όπου φαίνεται η θέση της σπηλιάς και το «ποταμάκι»

Η σημερινή είσοδος διαμορφώθηκε από τον Ν. Μάμα με τεχνητό όρυγμα, ο οποίος λίγο πριν από τον Β' παγκόσμιο πόλεμο καθάρισε το χώρο του σπηλαίου, και τον δώρισε στην τότε κοινότητα Γαλαξειδίου για να λειτουργήσει ως «Κοινοτικό Ψυγείο», λόγω της ιδιαίτερα χαμηλής θερμοκρασίας, που επικρατεί στο εσωτερικό του.

Αποψη της εισόδου στο χώρο

Ο χώρος εσωτερικά είναι ελλειψοειδής σε κάτοψη, μεγάλος, με διάμετρο περίπου 45μ. και φαίνεται να έχει ενδιαφέροντες γεωλογικούς σχηματισμούς.

Μετά την δεκαετία του 1960, ο χώρος ήταν επισκέψιμος ως αξιοθέατο και αργότερα λειτούργησε ως «discotheque». Σήμερα, παρότι είναι κλειστός και εγκαταλελειμένος, τραβάει την προσοχή των επισκεπτών, ως ιδιαίτερο στοιχείο στην καρδιά της πόλης.

Αποψη του εσωτερικού με τη φωτεινή πηγή της οπής.

Αποψη του εσωτερικού

Κύρια αλλοίωση του φυσικού σπηλαίου έχει προκληθεί από τους δύο νεώτερους κτιριακούς όγκους, που λειτουργούσαν ως δημοτικές τουαλέτες, και οι οποίοι αποκρύπτουν τελείως το φυσικό βράχο και υποβαθμίζουν την είσοδο στο χώρο. Ο εσωτερικός χώρος του σπηλαίου είναι επίσης αλλοιωμένος από τεχνητές επιστρώσεις σκυροδέματος, που έχουν καλύψει σχεδόν εξ' ολοκλήρου την υδάτινη επιφάνεια, και βέβαια έχει εμφανή τα σημάδια εγκατάλειψης.

Οι δύο νέοι κτιριακοί όγκοι αποκρύπτουν την είσοδο του σπηλαίου και αλλοιώνουν το βράχο.

Η επίστρωση με σκυρόδεμα καλύπτει το μεγαλύτερο τμήμα του δαπέδου της σπηλιάς. Σε σημεία όμως εμφανίζεται το νερό.

15.3. Λειτουργικά χαρακτηριστικά και προβλήματα

15.3.1. Οι χρήσεις γης (βλ. χάρτη 20)

Στην περιοχή μελέτης συγκεντρώνονται όλες οι χρήσεις που καταγράφηκαν για το σύνολο του οικισμού με γενικό γνώρισμα το ότι η χρήση της κατοικίας καταλαμβάνει τη δεύτερη καθ' ύψος ζώνη του μετώπου. Στην πρώτη ζώνη παρατηρούνται οι εξής κατανομές:

Στην περιοχή της παλιάς Αγοράς –σήμερα κεντρικό λιμάνι- παρατηρείται μικτή χρήση στα κτίρια: όλα τα ισόγεια, με ελάχιστες εξαιρέσεις, χρησιμοποιούνται σχεδόν αποκλειστικά ως καφέ ή εστιατόρια. Παρατηρείται μια υπερσυγκέντρωση λειτουργιών αναψυχής, οι οποίες μάλιστα είναι σχεδόν πανομοιότυπες: τα καφέ εναλλάσσονται με τα εστιατόρια χωρίς καμία ουσιαστική διαφορά ως προς τις παρεχόμενες υπηρεσίες, και ήδη παρουσιάζονται σημάδια κορεσμού. Πάντως, επειδή δεν υπάρχει εναλλακτική αναψυχή, οι κάτοικοι και οι επισκέπτες ακόμη συγκεντρώνονται αποκλειστικά στην περιοχή αυτή. Οι εντατικές αυτές χρήσεις, που απαιτούν και τον ανάλογο μηχανολογικό εξοπλισμό, δεν έχουν γίνει με κριτήρια συμβατότητας ως προς τα διατιθέμενα κτίρια, με αποτέλεσμα να εμφανίζεται ανεπάρκεια ως προς την καταλληλότητά τους. (ελλιπής εξαερισμός των καταστημάτων, συνωστισμός, εξωτερική τοποθέτηση κλιματιστικών κ.λ.π.) Ανάλογα, και στα ξενοδοχεία του Χηρόλακα, παρατηρείται το πρόβλημα έλλειψης χώρου στάθμευσης των πελατών τους. Αυτά συντελούν στην υποβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών με άμεσο αντίκτυπο στον οικονομικό τομέα και στην υποβάθμιση της γενικής εικόνας του οικισμού.

Σε όλη την υπόλοιπη περιοχή κυριαρχεί η χρήση της κατοικίας, η οποία στην περιοχή του Κάβου είναι αποκλειστικά παραθεριστικού χαρακτήρα, και αποτελεί πιο «ήσυχο» χώρο περιπάτου από το πολύβουο κεντρικό λιμάνι, κατά τους θερινούς μήνες. Το χειμώνα είναι ερημική.

Αναψυκτήρια στην Αγορά

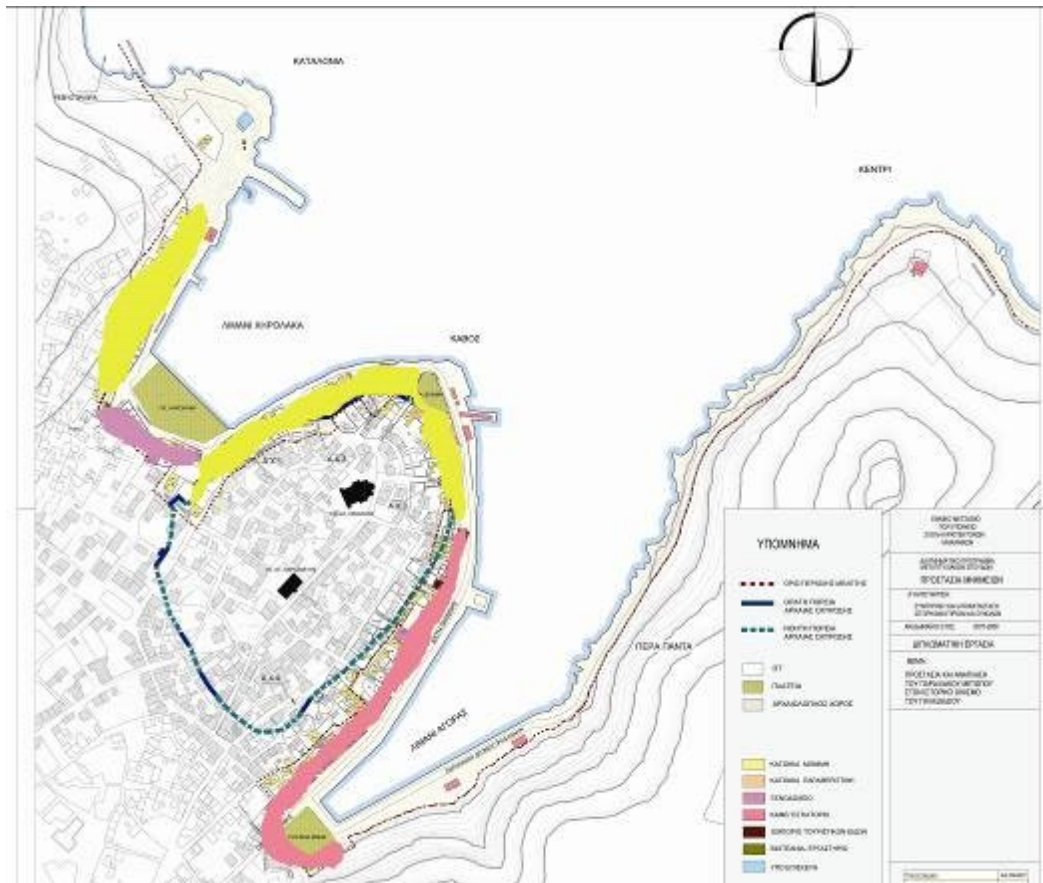
Καφενεία και εστιατόρια στην Αγορά

Ξενοδοχείο στο Χηρόλακα

Στο δυτικό άκρο της περιοχής μελέτης το μοναδικό κτίριο που διαφοροποιείται από τη χρήση της αμιγούς κατοικίας είναι το παλιό λιοτρίβι, το οποίο λειτουργεί ως αναψυκτήριο και ως εκθεσιακός χώρος των ζωγραφικών έργων του ιδιοκτήτη του.

Στο Κεντρί, το μοναδικό κτίριο που υπάρχει, παλαιότερα λειτουργούσε ως κέντρο διασκέδασης (discotheque) σήμερα είναι εγκαταλελειμμένο, και η περιοχή είναι απολύτως ήσυχη τα βράδια.

Σχηματική κατανομή των χρήσεων γης στην περιοχή του παραλιακού μετώπου. (βλ. χάρτη 20)

15.3.2. Η κυκλοφορία των οχημάτων (βλ. χάρτη Χ-9)

Όπως τονίσθηκε και στα προηγούμενα (βλ. κεφ.4.2.), η παραλιακή οδός Οιάνθης θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως «κύριος οδικός άξονας» του οικισμού, διότι είναι η οδική σύνδεση που διατρέχει κυκλικά τον οικισμό και εξυπηρετεί όλους τους κατοίκους και τους επισκέπτες και, κυριότερα, τις εμπορικές χρήσεις. Στην περιοχή του κεντρικού λιμανιού και μέχρι την πλατεία του Χηρόλακα λειτουργεί ως μονόδρομος με παράπλευρη στάθμευση οχημάτων ενώ στα υπόλοιπα τμήματα λειτουργεί ως δρόμος διπλής κατεύθυνσης, επίσης με στάθμευση οχημάτων. Αυτά τα μέτρα δεν είναι αρκετά για την ομαλή κυκλοφορία, διότι είναι ο δρόμος με τη μεγαλύτερη κυκλοφοριακή επιβάρυνση, από διαφόρων ειδών οχήματα: κοινά Ι.Χ., τουριστικά λεωφορεία, φορτηγά και λοιπά βαριά οχήματα εξυπηρέτησης του οικισμού. Φυσικά η κατάσταση επιβαρύνεται από την ροή των κάθετων δρόμων προς την παραλιακή οδό. Αποτέλεσμα της κατάστασης αυτής είναι η οπτική και ηχητική όχληση και η φυσική ρύπανση που προκαλούν τα εκλυόμενα καυσαέρια. Τα προβλήματα αυτά σημειώνονται σε όλη την έκταση της περιοχής μελέτης, ακόμη και στα πιο απομακρυσμένα από τον οικισμό σημεία, στα Καταλώνια και στο Κεντρί. Ειδικά στην περιοχή της Αγοράς, η κυκλοφορία και η στάθμευση των οχημάτων λειτουργεί σαν ένα τεχνητό όριο ανάμεσα στην πόλη και την ακτή.

Περιοχή του λιμανιού της Αγοράς.

Η εξειδίκευση της κυκλοφοριακής μελέτης στην περιοχή του παραλιακού μετώπου θα πρέπει να επιλύσει τα λειτουργικά προβλήματα που αναφέρθηκαν με στόχο την αναβάθμιση του παραλιακού δρόμου και την ανάδειξη του ιστορικού χαρακτήρα του ως ζωτικού χώρου ανάμεσα στην πόλη και τη θάλασσα. Επομένως θα πρέπει να δοθεί έμφαση στις κινήσεις των πεζών και στη διερεύνηση εναλλακτικών τρόπων μετακίνησης, όπως π.χ με την χρήση του ποδήλατου, που είναι μάλιστα ιδιαίτερα προσφιλές στους παραθεριστές. Ακόμη θα έπρεπε να εξετασθεί και η αξιοποίηση των θαλάσσιων συνδέσεων.

15.3.3. Οι κινήσεις των πεζών

Στα προηγούμενα αναδείχθηκε η δυνατότητα αντίληψης τους συνόλου της περιοχής του παραλιακού μετώπου μέσα από την κίνηση στον παραλιακό δρόμο και τη δυνατότητα εισχώρησής της στον εσωτερικό δρόμο κοντά στα τείχη. Στο σημείο αυτό θα διερευνηθούν τα «εμπόδια» στην κίνηση αυτή, τα οποία συνιστούν και στοιχεία υποβάθμισης της «σχέσης» του οικισμού με τη θάλασσα και συνοψίζονται στα ακόλουθα: **(βλ. φύλλο 6.11)**

- Η έλλειψη πεζοδρομίων και η συχνή διέλευση οχημάτων: Οι κινήσεις των πεζών γίνονται με εξαιρετική δυσκολία λόγω της συχνής διέλευσης οχημάτων, ειδικά στις περιοχές όπου στενεύει ο δρόμος και δεν υπάρχουν πεζοδρόμια. Το πρόβλημα είναι εντονότερο στον παραλιακό δρόμο σε όλη την περιοχή του Κάβου, στη δυτική πλευρά του Χηρόλακα και στον εσωτερικό δρόμο, στη μεγαλύτερη έκτασή του. Ακόμη όμως και

στην περιοχή της Πέρα Πάντας, η συχνή διέλευση οχημάτων κατά τους θερινούς μήνες, περιορίζει τον περίπατο στο στενό πεζοδρόμιο.

- Η κατάληψη του δημοσίου χώρου: Στην περιοχή της Αγοράς οι κάθετες κινήσεις, αλλά και γενικότερα η κίνηση στα εσωτερικά δρομάκια, πραγματοποιούνται με δυσκολία λόγω της κατάληψης του δημόσιου χώρου από σταθμευμένα αυτοκίνητα ή μηχανάκια, αλλά και από άλλα αντικείμενα σχετικά με τη λειτουργία των καταστημάτων αναψυχής. (π.χ. φυγεία, εξωτερικές μονάδες κλιματιστικών σωμάτων, κάδοι απορριμμάτων κ.α.).
- Οι τεχνητές τομές στο φυσικό έδαφος στη δυτική πλευρά του Κάβου, οι οποίες είναι αποτέλεσμα νεώτερων και αυθαίρετων διαμορφώσεων. Στα σημεία αυτά είναι αδύνατες οι κάθετες συνδέσεις της εσωτερικής κίνησης με την παραλιακή, παρά το ότι υπάρχουν ακόμη χαραγμένα μονοπάτια που φανερώνουν ότι παλαιότερα οι χώροι αυτοί ήταν προσβάσιμοι.

Περιοχή Κάβου: Οι ισοπεδώσεις του κενού χώρου με πρόχειρες επιστρώσεις σκυροδέματος, για τη διαμόρφωση χώρων στάθμευσης, έχουν αλλοιώσει το παλιό μονοπάτι και έχουν προκαλέσει μεγάλη υψομετρική διαφορά η οποία δυσχεραίνει την κάθοδο.

Όλα τα παραπάνω λειτουργούν αποτρεπτικά για τον περιπατητή, ο οποίος επιλέγει τους ευρείς κάθετους δρόμους για να εισχωρήσει στον οικισμό και χάνει την ευκαιρία να περιηγηθεί στα σοκάκια της πόλης.

15.4. Σύνοψη των παρατηρήσεων

Απο την περιγραφή που προηγήθηκε διαπιστώθηκε ότι το παραλιακό μέτωπο του Γαλαξειδού είναι μια περιοχή με ιδιαίτερη ιστορική και αρχιτεκτονική αξία για το σύνολο του οικισμού. Παράλληλα εντοπίστηκαν τα προβλήματα υποβάθμισης, τα οποία συνοψίζονται στις ακόλουθες κατηγορίες:

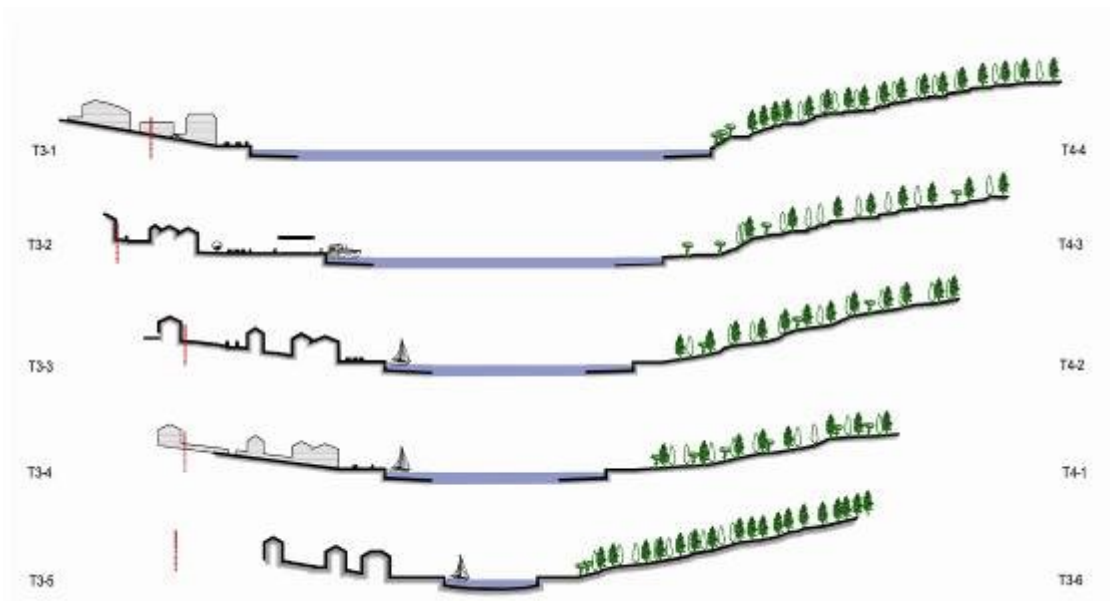
- Αλλοιώσεις του ιστορικού και αρχιτεκτονικού χαρακτήρα, λόγω νέων ασύμβατων κατασκευών
- Προβλήματα ελλιπούς ανάδειξης των ιστορικών χαρακτηριστικών και ευρύτερα των πολιτιστικών
- Ελλειψη συντήρησης των ιστορικών κατασκευών
- Αλλοιώσεις και υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος, λόγω ελλιπούς προστασίας
- Προβλήματα υποβάθμισης του δημόσιου χώρου λόγω ελλιπούς διαχείρισης των «αστικών κενών»
- Λειτουργικά προβλήματα (χρήσεις - κυκλοφορία)

Πρόκειται για τα αντιπροσωπευτικά προβλήματα για το σύνολο του οικισμού (βλ. κεφ. 4), στα οποία προστέθηκαν τα ειδικά προβλήματα υποβάθμισης του φυσικού περιβάλλοντος.

Οι ιστορικές τοποθεσίες οι σχετικές με την ναυτική δραστηριότητα κατά την περίοδο ακμής του οικισμού απλώνονται πέρα από τα αυστηρά όρια του αστικού ιστού, και έτσι σήμερα διαπιστώνεται μια ιδιαίτερη σχέση ανάμεσα στο φυσικό και το ανθρωπογενές στοιχείο, η οποία αποτυπωμένη σε εικόνα συνιστά το χαρακτηριστικό γαλαξειδιώτικο τοπίο, όπου η πόλη και η φύση συνθέτουν ένα ενιαίο σύνολο.

Στην περίμετρο του ευρύτερου λιμανιού του Γαλαξειδίου η πόλη εκθέτει τα ιδιαίτερα αστικά της χαρακτηριστικά, όπως σήμερα έχουν διαμορφωθεί μέσα από την ιστορική πορεία της, τα οποία σε συνδυασμό με την έντονη παρουσία του φυσικού στοιχείου συνθέτουν μια ενιαία πολιτιστική ενότητα που είναι χαρακτηριστική για τη φυσιογνωμία του συνόλου του σύγχρονου οικισμού.

Τομές στην περίμετρο του λιμανιού της Αγοράς. Με κόκκινο στα αριστερά σημειώνεται η υποθετική θέση των τειχών.

Αυτό το μοναδικό σύνολο έχει τη μορφή μιας ζώνης που περιβάλλει το θαλάσσιο χώρο και είναι δυνατόν να γίνει αντιληπτό σε όλη την έκτασή του τόσο μέσα από την κίνηση στον παραλιακό δρόμο όσο και μέσα από την κίνηση στον υπερυψωμένο εσωτερικό παράλληλό του. Η σύνθεση των κινήσεων αυτών σε έναν περίπατο, μπορεί να οδηγήσει σε μια μοναδική βιωματική πορεία στη σύγχρονη πόλη και τις αρχαιότητες.

Η πορεία αυτή περνάει από τις χαρακτηριστικές επιμέρους περιοχές που είναι:

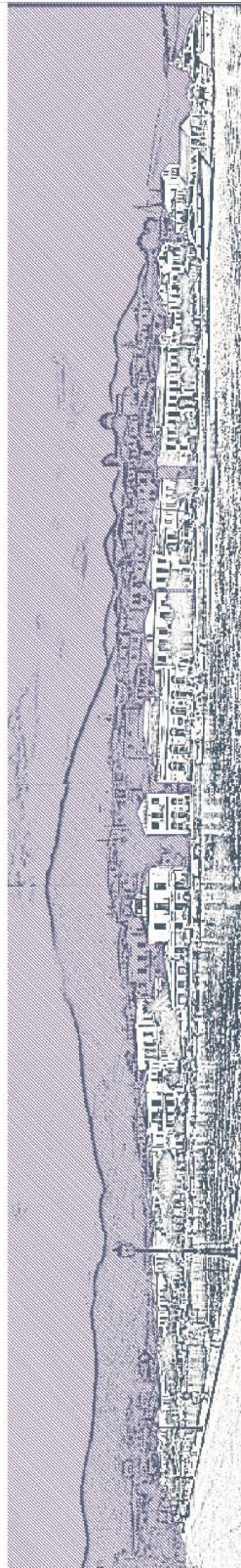
- Η πλατεία Μάμα
- Η πλατεία του Χηρόλακα
- Η πλατεία Βλάμη και η ακτή του ναυτικού ομίλου
- Η περιοχή των Καταλωνίων
- Το Κεντρί.

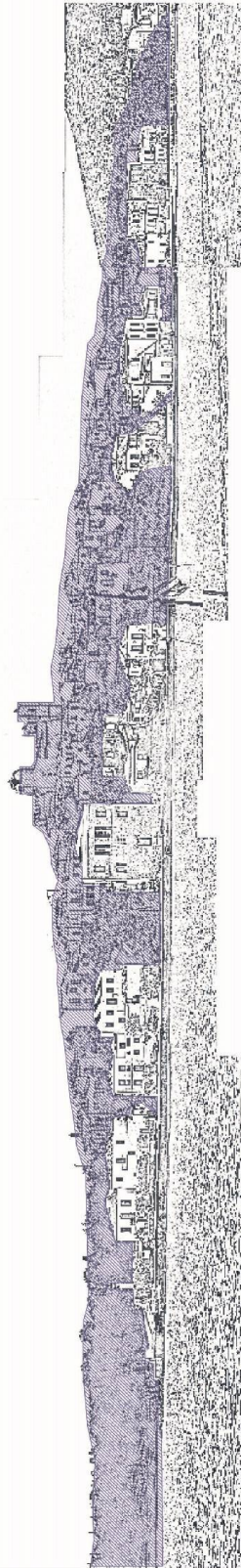
Οι χαρακτηριστικές περιοχές που θα εξειδικευτεί η μελέτη.

Στη συνέχεια θα παρουσιασθούν αναλυτικά αυτές οι περιοχές, θα εντοπισθούν τα προαναφερθέντα προβλήματα υποβάθμισης και θα γίνουν προτάσεις σε επίπεδο στόχων και γενικών κατευθύνσεων σχεδιασμού για την ανάδειξή τους ως κομβικά σημεία της περιήγησης.

ΦΥΛΛΑ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΕΦ. 6

ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΓΟΡΑΣ

ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΑΒΟΥ / ΧΗΡΟΛΑΚΑ

ΦΥΛΛΟ ΕΙΚΟΝΩΝ

6.1.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΕΣ ΟΥΦΕΙΣ
ΣΤΟ ΠΑΡΑΛΙΑΚΟ ΜΕΤΩΠΙΟ

ΘΕΜΑ:

ΔΙΠΛ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΩΝ
Α: ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ- ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ
ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ
ΔΙΠΛΟΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: "ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΟΥ
ΠΑΡΑΛΙΑΚΟΥ ΜΕΤΩΠΙΟΥ ΣΤΟΝ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΟΙΚΙΣΜΟ ΤΟΥ
ΓΑΛΛΕΙΔΙΟΥ"

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ: Θ. ΚΑΒΥΡΗ
ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΕΣ: Ε. ΜΑΪΣΤΡΟΥ - Α.
ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΤΟΥ
ΑΘΗΝΑ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2009

Εικ. 1: Η κατάληξη του παραλιακού δρόμου στα Καταλώνια

Εικ. 2: Η κατάληξη του παραλιακού δρόμου στο Κεντρί Καταλώνια

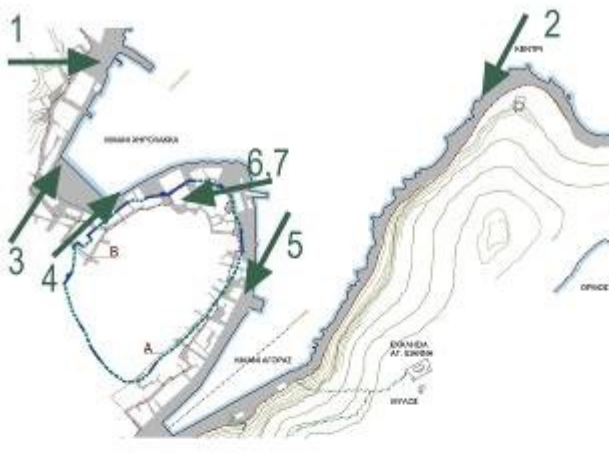
Εικ. 3: Ο παραλιακός δρόμος στο Χηρόλακα

Εικ. 4: Ο παραλιακός δρόμος στο Χηρόλακα

Εικ. 5: Ο παραλιακός δρόμος στο λιμάνι της Αγοράς

Εικ. 6: Ο εσωτερικός δρόμος στην περιοχή του Κάβου

Εικ. 7: Ο εσωτερικός δρόμος κατηφορίζει προς το Χηρόλακα.

Εικ. 1: Κλιμακωτή κάθοδος (οδός Σιδηρόπουλου)

Εικ. 2: Η οδός Καμένου

Εικ.3: Δρομάκι προς την πλατεία του Χηρόλακα

Εικ.4: Το καντούνι της Αγ. Παρασκευής

Εικ.5: Η οδός Τζιγγούνη ανεβάζει κλιμακωτά στον Αγ. Νικόλαο

Εικ. 6,7,8.: Τα κάθετα δρομάκια στη δυτική πλαγιά του Κάβου - Η θέα από τον εσωτερικό δρόμο

Εικ.1: Ο κάβος: Η πλατεία Βλάμη και η ακτή του Ναυτικού Ομίλου. Στο άκρο της πλατείας ορθώνεται ο φάρος.

Εικ.2: Ο δρόμος προς τον Αγ. Νικόλαο.

Εικ.3: Απόσπασμα του χάρτη στο άκρο της χερσονήσου του Κάβου.

Εικ. 4 και 5: Οι σκάλες ανόδου από τον παραλιακό δρόμο προς το εσωτερικό του οικισμού.

Εικ.6: Η πλατεία Βλάμη αποτελεί έναν απο τους ελάχιστους "πράσινους" χώρους του οικισμού.

Εικ.1: Η παλιά ακτογραμμή βρίσκεται περίπου στη θέση του σημερινού κράσπεδου.

Ο Χηρόλακας σε φωτογραφία από αεροπλάνο από το Γαλαξειδιώτη σμηναγό Ιωάν. Μιχόπουλο στις 22 Ιουλίου 1932.

Εικ.2: Άποψη της πλατείας το 1932, (πηγή Α.Ι.Σκιαδάς)

Εικ.3: Η πλατεία του Χηρόλακα, ανάμεσα στα κτίρια και τη θάλασσα.

Εικ.4: Η πλατεία Μάμα, ανάμεσα στον οικισμό και το λόφο.

Εικ.5: Η παλιά δημοτική αγορά καταλάμβανε όλο τον ελεύθερο χώρο (πηγή: Α.Ι.Σκιαδάς)

Εικ.6: Γενική άποψη της σημερινής πλατείας.

Εικ. 1: Αστικό κτίριο με κατάστημα στο ισόγειο, περιοχή Αγοράς. ("Το Παπαπετρέϊκο")

Εικ. 2: Αστικό κτίριο στην περιοχή του Χηρόλακα

Εικ. 3: Μεγάλο αστικό κτίριο στο Χηρόλακα

Εικ. 4: Το "Μπουρζέϊκο". Καπετανόσπιτο του 1855, στα δυτικά του Κάβου.

Εικ. 5: Λαϊκά σπίτια στα δυτικά του Κάβου.

Εικ. 6: Αστικό επαγγελματικής χρήσης κτίριο, Αγορά.

Εικ. 7: Επαγγελματικής χρήσης κτίριο με το κιάσκι, απ' όπου νινόταν η είσοδος. Αγορά.

Εικ. 1,2: Ο αρχαιολογικός χώρος στην ανατολική πλευρά του Κάβου - Λεπτομέρεια του πύργου.

Εικ. 3,4: Οι αρχαίοι λίθοι ενταγμένοι σε νεώτερα κτίρια

Εικ. 5 : Αποψη από τον αρχαιολογικό χώρο δυτικά του Κάβου

Εικ. 6,7: Το κρηπίδιωμα του λιμανιού και λεπτομέρεια με τους αρχαίους λίθους.

Ο ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ 3 ΑΠΟΨΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΔΡΟΜΟ

Ο ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ 2,

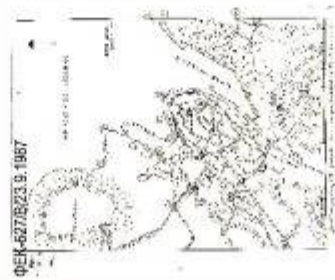
Ο ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ 1, ΛΟΓΟ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΥΨΟΥΣ ΔΙΑΒΟΡΑΣ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΑΜΕΣΑ ΑΝΤΙΛΗΠΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΔΡΟΜΟ

ΤΟ ΥΠΟΘΑΛΙΣΣΟ ΤΜΗΜΑ ΤΟΝ ΤΕΙΧΟΣ

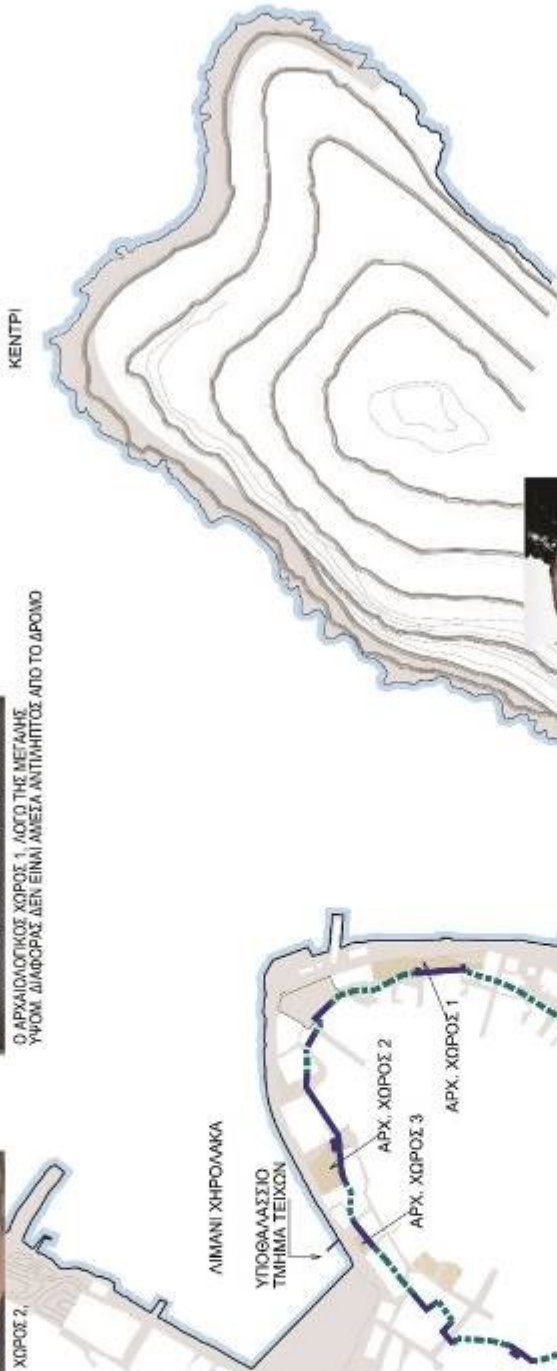
Α.Χ.3 ΤΑ ΣΤΑΘΜΕΥΜΕΝΑ Ι.Χ. ΑΠΟΚΡΥΠΤΟΥΝ ΤΑ ΤΕΙΧΗ

ΦΕΚ-627/623.9.1967

ΦΕΚ-427/813.7.1999

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΑΓ. ΙΩΑΝΝΗ

ΜΥΛΟΣ

ΤΟ ΜΟΝΟΠΑΤΙ ΠΡΟΣ ΤΟ ΜΝΗΜΕΙΟ ΑΠΟΚΡΥΠΤΕΤΑΙ ΠΛΗΡΩΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΑΡΑΛΙΑΚΟ ΔΡΟΜΟ

ΤΑΦΙΚΟ ΜΝΗΜΕΙΟ 2ος μ.Χ.

ΦΥΛΛΟ ΕΙΚΟΝΩΝ 6.8.

ΘΕΜΑ: Η ΑΡΧΑΙΑ ΟΧΥΡΩΣΗ ΚΑΙ ΆΛΛΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ

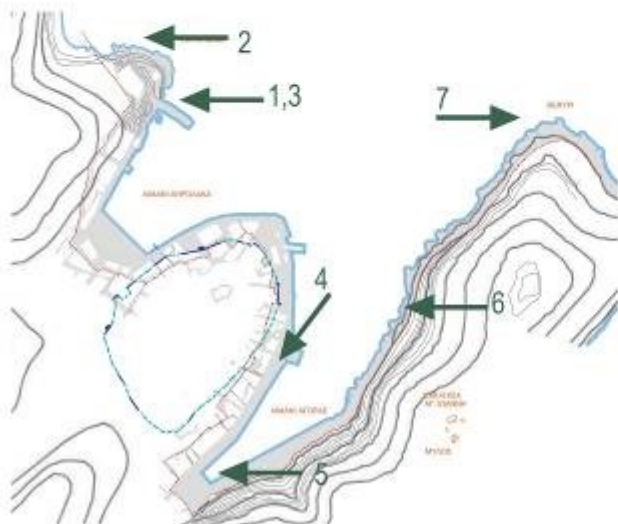
ΔΙΠΛΗ: ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ
Α' ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ - ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΛΙΑΚΟΥ ΔΡΟΜΟΥ ΣΤΟΝ
ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΟΙΚΙΣΜΟ ΤΟΥ ΓΑΛΑΞΙΔΙΟΥ*
ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΑ: Θ. ΚΑΒΟΥΡΗ
ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΣΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΕΣ: Ε. ΜΑΙΣΤΡΟΥ - Α. ΜΟΝΕΜΒΑΛΤΟΥ
ΑΘΗΝΑ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2008

Εικ.1: Η ακρογιαλιά όπου βρισκόταν το "εδώθεν" ναυπηγείο.

Εικ.2: Η ακρογιαλιά της Βυστρίθρας (παλιό ναυπηγείο "Ρεβυστρίθρα")

Εικ.3: Ο μώλος στα Καταλώνια

Εικ.5: Η σκάλα στη θάλασσα, με λαξευτούς λίθους, και οι παλιές λίθινες δέστρες.

Εικ.4: Η προκυμαία στο κεντρικό λιμάνι (Αγοράς)

Εικ.6: Σκούλα στην Πέρα Πάντα με λίθινο τοίχο αντιστήριξης

Εικ.7: Κεντρί - παράκτιο ψάρεμα στα βράχια

Εικ.1,2: Το εσωτερικό του δάσους

Εικ.3: Αποψη του οικισμού από το λόφο

Εικ.4,5: Το μονοπάτι του Αη-Γιάννη από ψηλά και η αφετηρία του στον παραλιακό δρόμο.

Εικ.6: Η είσοδος του λιμανιού από την κορυφή του λόφου, στα δεξιά διακρίνεται ο όρμος του Γιάννακη.

Εικ.7: Τα "αγνάντια" στο Κεντρί

Εικ. 1, 2 : Η κυκλοφορία και η στάθμευση των οχημάτων στην περίμετρο του λιμανιού της Αγοράς

Εικ. 3: Η παράπλευρη στάθμευση στην περιοχή της πλατείας Μάμα.

Εικ. 4: Οι κινήσεις των πεζών περιορίζονται στο πεζοδρόμιο.

Εικ. 5,6,7: Τα εσωτερικά δρομάκια στην περιοχή της Αγοράς καταλαμβάνονται από διάφορα αντικείμενα.

Εικ. 8: Ο παραλιακός δρόμος στα δυτικά του Κάβου δεν έχει διαμορφωμένα πεζοδρόμια.

Εικ. 9: Η νεώτερη διαπλάτυνση του ιδιωτικού "δρόμου" προκάλεσε υψομετρική διαφορά μεγαλύτερη του 1 μ.

7. Οι επιμέρους περιοχές

16. Αναλυτική παρουσίαση των κομβικών περιοχών – προτάσεις σε επίπεδο γενικών κατευθύνσεων

16.1. Η πλατεία Μάμα (φύλλο εικόνων 7.1.A.)

Μετά την κατεδάφιση των κτιρίων της παλιάς αγοράς, ο χώρος όπου βρίσκεται σήμερα η πλατεία Μάμα παρέμεινε εγκαταλελειμμένος μέχρι το 1967. Οι σημερινές διαμορφώσεις έγιναν σταδιακά και ολοκληρώθηκαν στα τέλη της δεκαετίας του 1970.

Απο τον παλιό εμπορικό χαρακτήρα του χώρου έχει απομείνει μόνο το κτίριο του παλιού σφαγείου, στη βορειοανατολική γωνία, το οποίο χτίσθηκε στις αρχές του 20ου αι. Στη συνέχεια χρησιμοποιήθηκε ως λιμενικό γραφείο και σήμερα ανήκει στο δήμο και λειτουργεί ως αναψυκτήριο. Τα άλλα δύο κτίρια της πλατείας είναι νέα ασύμβατα κτίρια. Τα ιστορικά κτίρια του μετώπου είναι σε τέτοια απόσταση που δεν γίνονται αντιληπτά από το εσωτερικό της πλατείας.

Στα νότια υπάρχει το φυσικό θολωτό σπήλαιο, σε πλήρη εγκατάλειψη και με υποβαθμισμένη την είσοδό του, και έτσι με κανένα τρόπο δεν υποδηλώνεται το μεγαλείο του χώρου που κρύβει μέσα του ο λόφος: μετά το στενό τεχνητό όρυγμα (3.00X2.00X 20.00 μ.), αποκαλύπτεται θολωτός χώρος, επιφάνειας σχεδόν όσο είναι ολόκληρη η πλατεία(!) πράγμα το οποίο ερμηνεύει και την παλαιότερη προσπάθεια αξιοποίησής του, ως κέντρο διασκέδασης.

Ο ελεύθερος χώρος της πλατείας είναι διαμορφωμένος και εξοπλισμένος με τα απαραίτητα καθιστικά, συντριβάνι κ.λπ. ώστε να αποτελέσει τόπο αναφοράς για τις λειτουργίες αναψυχής της παραλιακής ζώνης. Οι διαμορφώσεις αυτές υλοποιούνται με παρτέρια χαμηλής φύτευσης, τοιχάκια, δένδρα κ.λ.π. όλα αυστηρά ενταγμένα και οριοθετημένα σε ορθοκανονικό σύστημα, και με τρόπο που αποκρύπτουν την πλατεία απο το δρόμο και αντίστροφα.

Απόσπασμα αεροφωτογραφίας του 1949

(πηγή: ΥΠΕΧΩΔΕ)

Απόσπασμα αεροφωτογραφίας του 1980,

(πηγή: ΥΠΕΧΩΔΕ)

Η μεγαλύτερη, ελεύθερη από τα παραπάνω στοιχεία, έκταση της πλατείας καταλαμβάνεται από τα τραπεζοκαθίσματα, των γύρω καταστημάτων, το οποίο έχει σαν αποτέλεσμα να περιορίζεται ο διατιθέμενος χώρος για παιδικό παιχνίδι, που είναι η λειτουργία που χαρακτηρίζει περισσότερο από κάθε τι την πλατεία. Από τότε που διαμορφώθηκε συγκεντρώνει τα παιδιά όλου του οικισμού. Στη ανατολική πλευρά υπάρχει και ειδικά διαμορφωμένη παιδική χαρά. Εκτός αυτών, η πλατεία χρησιμοποιείται και για τη διεξαγωγή διαφόρων εκδηλώσεων, οπότε εξοπλίζεται με πρόχειρες κατασκευές (π.χ. συναυλίες με εξέδρες, καθίσματα, μηχανήματα φωτισμού και ήχου κ.λ.π).

Ως προς τα κυκλοφοριακά προβλήματα παρατηρείται ότι οι δύο ελεύθερες πλευρές της περιβάλλονται από δύο δρόμους διπλής κατεύθυνσης, με πολύ συχνή κυκλοφορία οχημάτων και οι οποίοι λειτουργούν ως «τεχνητά όρια» ανάμεσα στην πλατεία, τα απέναντι κτιριακά μέτωπα και το λιμάνι, διότι δυσχεραίνουν τις κινήσεις των πεζών. Η κατάσταση επιβαρύνεται από την ανεξέλεγκτη στάση και στάθμευση Ι.Χ. οχημάτων και τουριστικών λεωφορείων.

Συνοψίζοντας, διαπιστώνουμε ότι η πλατεία Μάμα ασφυκτιά από ένα πλήθος λειτουργιών, οι οποίες είναι συμβατές με τον δημόσιο χαρακτήρα της και με τις ανάγκες των κατοίκων, συνολικά όμως παρουσιάζουν μια άτακτη υπερσυγκέντρωση, η οποία έχει οδηγήσει στην υποβάθμιση των άλλων ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της.

Ο στόχος της επέμβασης θα είναι η ανάδειξη της πλατείας ως χώρο κοινωνικών συναντήσεων και η αποκατάσταση της σχέσης της –οπτικής και φυσικής- με το λόφο, το λιμάνι και τον οικισμό, τα οποία μπορούν να επιτευχθούν με την προστασία και ανάδειξη του φυσικού σπηλαίου και του μοναδικού ιστορικού κτιρίου στο άμεσο περιβάλλον της,

Οι προτάσεις στο στόχο αυτό, είναι: **(βλ. φ. 7.1.Β.)**

- Η διατήρηση του χαρακτήρα του ελεύθερου χώρου ως χώρο αναψυχής και παιχνιδιού, με ορθή ένταξη των λειτουργιών αυτών στο χώρο μετά από ανασχεδιασμό. (καλύτερη ανάπτυξη των χώρων παιχνιδιού – οριοθέτηση και οργάνωση χώρων τραπεζοκαθισμάτων – διαμόρφωση δημόσιων υπαίθριων καθιστικών).
- Επαναλειτουργία του σπηλαίου ως αξιοθέατο και ως χώρο ενημέρωσης για το δίκτυο σπηλαίων στη Φωκίδα ή/και ως χώρο αφετηρίας των σχετικών φυσιολατρικών εξορμήσεων.
- Συνέχιση της λειτουργίας του κτιρίου των παλιών σφαγείων ως σύγχρονο αναψυκτήριο άμεσα συσχετισμένο με το χώρο παιχνιδιού.
- Προτάσεις για τοπικές ρυθμίσεις της κυκλοφορίας οχημάτων γύρω από την πλατεία, διευκόλυνση κινήσεων πεζών (προτεινόμενα πλάτη πεζοδρομίων – οδοστρώματος, διαβάσεις κ.λ.π.), εξεύρεση χώρων προσωρινής στάσης τουριστικών λεωφορείων και οχημάτων ΑμεΑ για την αποβίβαση – επιβίβαση μόνο.

Σε επίπεδο φυσικού σχεδιασμού προτείνεται:

- Εισαγωγή του συστήματος του άξονα εισόδου του σπηλαίου, για τον τονισμό του σπηλαίου αλλά και του φυσικού στοιχείου γενικότερα. Ανασχεδιασμός των επιμέρους χώρων με βάση τα δύο συστήματα αναφοράς.
- Διαμόρφωση πλατώματος ανόδου προς το λόφο και ανάδειξη του μονοπατιού προς την οπή του σπηλαίου.
- Διαμόρφωση της θύρας εισόδου.

- Πρόταση για τη διαμόρφωση του εσωτερικού χώρου σε επίπεδο κινήσεων και στάσεων των επισκεπτών
- Σύνδεση της πλατείας με τον άμεσο περίγυρο (οικισμός -λιμάνι) – επιλογή βασικών προσβάσεων
- Σχεδιασμός ειδικών κατασκευών που κρίνονται απαραίτητες για την αναμόρφωση της πλατείας (π.χ. στέγαστρα)

Προτεινόμενες επεμβάσεις συντήρησης – αποκατάστασης:

- Το κτίριο των παλαιών σφαγείων: Αποτύπωση – τεκμηρίωση και πρόταση συντήρησης και αποκατάστασης με στόχο την επαναχρησιμοποίησή του ως δημοτικό αναψυκτήριο.
- Το φυσικό σπήλαιο: Αποξήλωση των επιστρώσεων σκυροδέματος και λοιπών νεώτερων επεμβάσεων, που αλλοιώνουν το φυσικό στοιχείο στο εσωτερικό της σπηλιάς (υδάτινη επιφάνεια, βράχος) -Διερεύνηση της δομικής κατάστασης του χώρου του ορύγματος (για την ασφάλεια των εισερχομένων)
- Συντήρηση και αποκατάσταση του παλαιού αναλημματικού τοίχου στην ανατολική πλαγιά του λόφου.

16.2. Η πλατεία του Χηρόλακα (βλ. φ. 7.2.Α)

Ο ελεύθερος χώρος όπου σήμερα βρίσκεται η πλατεία του Χηρόλακα ήταν θαλάσσιος χώρος, μέχρι το 1900, και η παραλία ήταν μια στενή λωρίδα στεριάς μπροστά από τα υπάρχοντα κτίρια, στην οποία συνέβαλαν σημαντικοί άξονες από το εσωτερικό του οικισμού. Τα κτίρια της περιόδου αυτής ήταν αρχοντικά καπετανόσπιτα στην ανατολική πλευρά του λιμανιού, μεγάλα αστικά σπίτια στο μυχό και ένα ιδιαίτερο σύνολο αστικών και λαϊκών σπιτιών στη δυτική πλευρά.

Η επίχωση του λιμανιού και η κατασκευή του κρηπιδώματος αλλοίωσε τη φυσική ακρογιαλιά, αλλά δημιούργησε έναν «τόπο» συνάντησης των ανθρώπων και ανάδειξης των ιστορικών κτιρίων: την «πλατεία» στο λιμάνι.

Απόσπασμα από το ναυτικό χάρτη του 1897

«Ο Χηρόλακας σε φωτογραφία από αεροπλάνο από το Γαλαξειδιώτη σμηναγό Ιωάν. Μιχόπουλο στις 22 Ιουλίου 1932»

(απόσπασμα της εικόνας, από το βιβλίο του Α.Ι. Σκιαδά)

Η εικόνα και ο χαρακτήρας αυτός άρχισαν να αλλοιώνονται στις αρχές της δεκαετίας του 1980, με την ανέγερση νέων ασύμβατων κτιρίων, με τις επεμβάσεις που αλλοίωσαν τα ιστορικά κτίρια (προσθήκες κατ' επέκταση, χωρισμός κτιριακών όγκων σε ανεξάρτητες ιδιοκτησίες με επίσης ανεξάρτητες επεμβάσεις, και άλλες μικρότερες επεμβάσεις), και βέβαια με τις αυθαίρετες διαμορφώσεις στον ίδιο τον ελεύθερο χώρο, με τις επεμβάσεις «οριοθέτησης» και υπερύψωσης του επιπέδου της πλατείας, οι οποίες τονίζουν ακόμη περισσότερο την απώλεια της παλιάς φυσικής ακρογιαλιάς.

Ο γενικός σχεδιασμός της πλατείας φαίνεται να αγνοεί τους κύριους άξονες του περιβάλλοντος, με αποτέλεσμα να είναι ασαφείς οι προσβάσεις σε αυτήν και να προκαλείται πολυδιάσπαση του εσωτερικού χώρου σε «παρτέρια» ακανόνιστου σχήματος. Σε ένα από αυτά χωροθετήθηκε η παιδική χαρά, με πρόχειρο εξοπλισμό, η οποία σήμερα είναι εγκαταλελειμμένη. Οι διαμορφώσεις στο εσωτερικό της πλατείας υλοποιούνται με πεζούλια και με ποικίλα υλικά, τα οποία είναι ασύμβατα με το χαρακτήρα του οικισμού και παρουσιάζουν ασυνέχεια μεταξύ τους. (ακανόνιστες «πηλιωρίτικου» τύπου πλάκες, μπετονένια ρείθρα, πέτρινα πεζούλια).

Οι φοίνικες, που έχουν τοποθετηθεί ως φύτευση, δεν προσφέρουν σκιά, και έτσι τα ελάχιστα καθιστικά δεν χρησιμοποιούνται. Η μόνη ευδιάκριτη πρόθεση στο σχεδιασμό αυτό είναι ο τονισμός του άξονα του μετώπου του κρηπιδώματος, ως κύρια πορεία που ενώνει τις δύο πλευρές του λιμανιού. Ο χώρος αυτός έχει τη μορφή ενός δρόμου, ανεξάρτητου από την πλατεία. Στο μέσον περίπου της κίνησης υπάρχει το μνημείο προς τιμήν του γαλαξειδιώτη ναυτικού.

Οι γύρω από την πλατεία δρόμοι εξυπηρετούν την κυκλοφορία οχημάτων: η οδός Καμένου φέρνει την κίνηση από το κεντρικό λιμάνι και είναι ο δρόμος με την πιο συχνή κυκλοφορία οχημάτων. Οι υπόλοιποι δρόμοι, δεν έχουν πλάτος ικανό για να παραλάβει την κυκλοφορία σε δύο κατευθύνσεις και την παράπλευρη στάθμευση, και έτσι προκαλούνται προβλήματα όχλησης. Η έλλειψη οργανωμένων χώρων στάθμευσης για τους πελάτες των ξενοδοχείων αποτελεί επίσης πρόβλημα διότι τα σταθμευμένα αυτοκίνητα καταλαμβάνουν όλους τους ελεύθερους χώρους γύρω από την πλατεία.

Συνολικά η πλατεία του Χηρόλακα φαίνεται να μην έχει βρεί το χαρακτήρα της στο σύγχρονο οικισμό. Η παιδική χαρά, σαν λειτουργία, δεν ήταν ικανή να προσελκύσει τον κόσμο, και έτσι η πλατεία είναι, ακόμη και τα καλοκαίρια, έρημη. Παρουσιάζει μια γενική εικόνα υποβάθμισης που τονίζεται από την παρουσία των σταθμευμένων οχημάτων, ακόμη και μέσα στο χώρο της. Εντούτοις περιβάλλεται από αξιόλογα ιστορικά κτίρια, είναι σε άμεση γειτνίαση με το λαογραφικό μουσείο και το δημαρχείο του οικισμού, είναι πολύ κοντά στο σύγχρονο εμπορικό κέντρο και, κυρίως, είναι η μοναδική πλατεία κυριολεκτικά μέσα στη θάλασσα.

Απόσπασμα αεροφωτογραφίας του 1980, όπου διακρίνονται τα έργα διαμόρφωσης του κρηπιδώματος.
(πηγή: ΥΠΕΧΩΔΕ)

τους. (ακανόνιστες «πηλιωρίτικου» τύπου πλάκες,

Ο άξονας του μετώπου του κρηπιδώματος

Με βάση τις παραπάνω παρατηρήσεις, ο στόχος για την πλατεία του Χηρόλακα θα είναι ο τονισμός του μνημειακού χαρακτήρα για τη ναυτική παράδοση, η λειτουργική αναζωογόνηση του χώρου και η αποσυμφόρηση από την κυκλοφορία των οχημάτων.

Για την υλοποίηση των παραπάνω προτείνονται : (βλ. φύλλο εικόνων 7.2.B.)

- Η διαμόρφωση του κατάλληλου περιβάλλοντος χώρου για τα υπάρχοντα μνημεία, με ταυτόχρονη ανάδειξη των καπετανόσπιτων.
- Σύγχρονες ναυταθλητικές δραστηριότητες για παιδιά (όπως κωπηλασία, ιστιοπλοία με μικρά σκαφη).
- Επαναχρησιμοποίηση του καπετανόσπιτου που είναι σε ερειπιώδη κατάσταση για τη λειτουργία του ως κέντρο μουσειοπαιδαγωγικής⁸⁸ για τη διεξαγωγή ολοκληρωμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων.
- Απομάκρυνση της κυκλοφορίας των οχημάτων από το χώρο της πλατείας, σε συνδυασμό με την ήπια κυκλοφορία στον παραλιακό και τον εσωτερικό δρόμο. Αξιοποίηση των γύρω ελεύθερων χώρων ως χώρων για τη στάθμευση.

Σε επίπεδο φυσικού σχεδιασμού προτείνονται:

- ⇒ Εισαγωγή του συστήματος που ορίζεται από το ΟΤ 169 και συμφωνεί με τις υπάρχουσες φυγές
- ⇒ Επιλογή κεντρικού/προβεβλημένου χώρου για την ανάδειξη του μνημείου
- ⇒ Τονισμός «άξονα» που συνδέει τα καπετανόσπιτα, «διακριτικά»
- ⇒ Σύνδεση της πλατείας με τον άμεσο περίγυρο: επιλογή των βασικών πλατωμάτων εισόδου
- ⇒ Οργάνωση των επιμέρους χώρων βάση της χάραξης αυτής
- ⇒ Τονισμός παλαιάς ακτογραμμής, με ελεύθερη κίνηση, κοντά στα κτίρια, που την παρακολουθεί και τονίζεται με το υδάτινο στοιχείο.
- ⇒ Οργάνωση του πρασίνου και επιλογή κατάλληλης φύτευσης π.χ. ευκάλυπτοι, που ήταν τα πρώτα δένδρα που φυτεύτηκαν στην Πέρα Πάντα και διατηρούνται μέχρι σήμερα.

Επεμβάσεις συντήρησης – αποκατάστασης:

- 1) Αποτύπωση – τεκμηρίωση – συντήρηση και αποκατάσταση του ερειπωμένου καπετανόσπιτου
- 2) Μελέτη ένταξης ασύμβατων κτιρίων – όψεις
- 3) Διερεύνηση αποκατάστασης κτιρίου με μεγάλο βαθμό αλλοίωσης (ιστορική τεκμηρίωση – δυνατότητα απόδοσης της ιστορικής μορφής)
- 4) Εργασίες συντήρησης και αποκατάστασης του κρητιδώματος: αποτύπωση – τεκμηρίωση, εντοπισμός των τμημάτων του μετώπου του, όπου διατηρείται το αυθεντικό, πρόταση για την επέμβαση στα νεώτερα τμήματα, πρόταση για τις μορφές των μετώπων στα πλάγια.

---

88 «Τα γαλαξειδιώτικα καράβια αφορμή για ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα», ΛΟΥΙΖΑ ΚΑΡΑΠΙΔΑΚΗ, «ΤΟ ΓΑΛΑΞΕΙΔΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΕΩΣ ΣΗΜΕΡΑ», ΠΡΑΚΤΙΚΑ Α΄ ΕΠΙΣΤ. ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ 29-30-2000, σελ. 111-118, ΔΗΜΟΣ ΓΑΛΑΞΕΙΔΙΟΥ. ΑΘΗΝΑ, 2003.

16.3. Η ακτή του ναυτικού ομίλου (βλ. φύλλο εικόνων 7.3. Α)

Στο ακρότατο σημείο της χερσονήσου του Κάβου και κάτω απο την πλατεία Βλάμη βρίσκεται η ακτή του ναυτικού ομίλου. Πρόκειται για την πιο βραχώδη και απότομη αστική περιοχή του παραλιακού μετώπου, στην οποία τα ιστορικά κτίρια του οικισμού έχουν ιδιαίτερα επιβλητικό χαρακτήρα, λόγω της υπερυψωμένης θέσης τους. Σύμφωνα και με τα –λίγα- ιστορικά στοιχεία η βραχώδης αυτή ακτή που προβάλλει ισχυρά απο τον οικισμό ήταν παρατηρητήριο στα χρόνια της τουρκοκρατίας (βλ. κεφ 3.3.4.) και σύμφωνα με τον Lerat κατα την αρχαιοτητα υπηρχε εκεί μεμονωμένος πύργος (υπόθεση). Σήμερα δεν υπάρχουν κατάλοιπα των περιόδων αυτών.

Οι σημερινές διαμορφώσεις άρχισαν να γίνονται σταδιακά απο τα μέσα της δεκαετίας του 1960⁸⁹, με στόχο την τουριστική αξιοποίησή του χώρου αυτού ως ακτή λουομένων μέσα στον οικισμό. Όλος ο θαλάσσιος χώρος βορειότερα του μεγάλου μώλου, ο οποίος λειτουργεί ως «όριο» του κεντρικού λιμανιού, είναι ο πιο προσφιλής προορισμός για θαλάσσια μπάνια. Η θέση αυτή είναι ιδανική διότι

είναι εύκολα προσβάσιμη από τα σπίτια αλλά ταυτόχρονα και ακραίο σημείο, χαμηλότερα απο αυτά, οπότε μπορεί να συγκεντρώνει πολύ κόσμο χωρίς να προκαλείται ηχητική όχληση.

Η ακτή είναι προσπελάσιμη από τα δύο άκρα της, στα οποία υπάρχουν σιδερένιες πόρτες, και κατά τους χειμερινούς μήνες είναι συχνά απροσπέλαστη στο ευρύ κοινό, πράγμα που είναι σε αντίφαση με το δημόσιο χαρακτήρα της.

Ολη η ακτή εμφανίζεται σήμερα ως μια ισοπεδωμένη έκταση, με υψομετρική διαφορά από τον παραλιακό δρόμο η οποία σημειακά ξεπερνά τα 4 μ. και η οποία τονίζεται ως ένα «σκληρό» όριο ανάμεσα στην πόλη και την ακτή και με την κυκλοφορία και τη στάθμευση των οχημάτων. Στο σημείο όπου παρουσιάζεται η μέγιστη υψομετρική διαφορά, υπάρχει ο διόροφος κτιριακός όγκος που ανεγέρθηκε το 1962, για να στεγάσει το αναψυκτήριο για την ακτή λουομένων. Το κτίριο είναι ασύμβατο ως προς το περιβάλλον του και παρουσιάζει μια κακή συνολική εικόνα

Απόσπασμα αεροφωτογραφίας του 1949

(πηγή: ΥΠΕΧΩΔΕ)

Απόσπασμα αεροφωτογραφίας του 1980

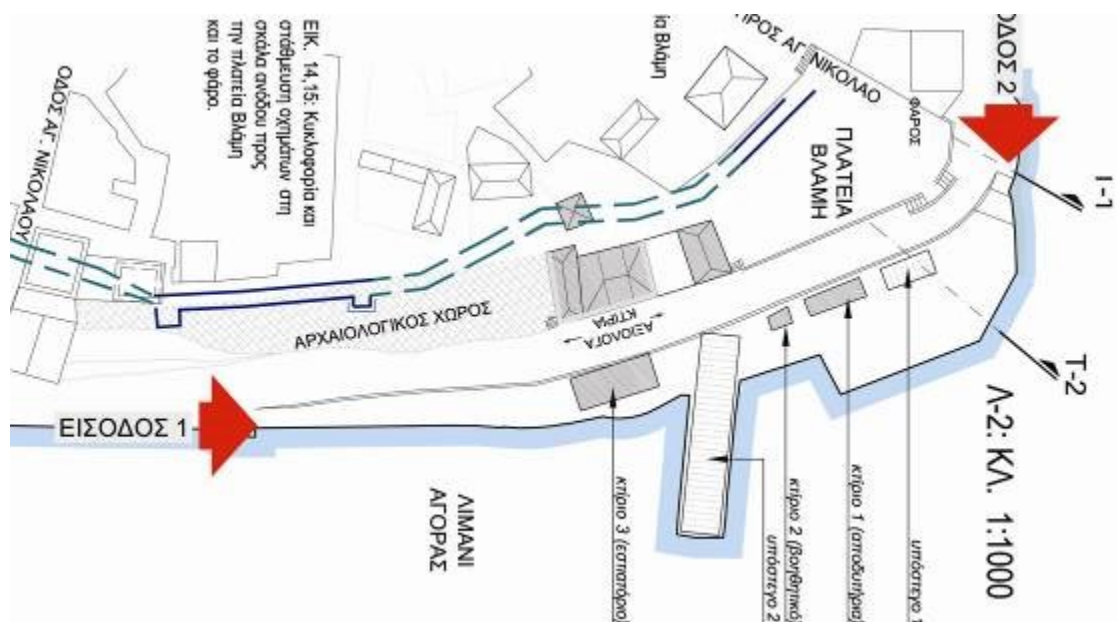
(πηγή: ΥΠΕΧΩΔΕ)

⁸⁹ Το 1962 ιδρύθηκε ο Ναυτικός Όμιλος Παλαξειδίου (Ν.Ο.Γ.). Με πρωτοβουλία του συλλόγου αυτού και με κρατικές επιχορηγήσεις, δωρεές κ.λ.π. κατασκευάστηκαν τα σημερινά κτίρια και οι εγκαταστάσεις στην ακτή.

λόγω των μεμονωμένων επεμβάσεων «συντήρησης» που κατά καιρούς γίνονταν.(πολλές επιστρώσεις για την αντιμετώπιση της υγρασίας και άλλων δομικών προβλημάτων που μακροσκοπικά διαπιστώθηκαν, όπως η διάβρωση του σκυροδέματος της σκάλας ανόδου). Σήμερα λειτουργεί μόνο κατά τους θερινούς μήνες ως εστιατόριο, και μάλιστα στεγάζει μόνο το παρασκευαστήριο και τους λοιπούς βοηθητικούς χώρους, διότι ο κλειστός χώρος δεν επαρκεί για την ανάπτυξη των τραπεζοκαθισμάτων. Η εξυπηρέτηση των πελατών γίνεται σε όλη την επιφάνεια του μώλου, ο οποίος καταλαμβάνεται πλήρως από ελαφριά κατασκευή που καλύπτει τα τραπεζοκαθίσματα και λειτουργεί αντιληπτικά ως «κλειστός» χώρος.

Βορειότερα υπάρχουν δύο μικρότερα κτίρια τα οποία σχεδιάστηκαν για να λειτουργήσουν ως τουαλέτες και αποδυτήρια. Και τα δύο αυτά κτίρια είναι σε κακή κατάσταση και υπολειτουργούν.⁹⁰ Τέλος κοντά στη βόρεια είσοδο υπάρχει άλλη κατασκευή η οποία περιλαμβάνει παρασκευαστήριο και καθιστικό χώρο, και λειτουργεί ως αναψυκτήριο κατά τη διάρκεια της ημέρας και ως κέντρο διασκέδασης το βράδυ. Η σημερινή της μορφή έχει προκύψει από συνεχείς προσθήκες με διάφορα υλικά (ξύλο, τσιμεντόλιθο, πρόχειρη μικτή κάλυψη). Όλη δε η ελεύθερη έκταση καταλαμβάνεται από τραπεζοκαθίσματα με ομπρέλες, σε βαθμό που κινείται κανείς με δυσκολία ανάμεσά τους. Τα παραπάνω λειτουργούν μόνο κατά τη θερινή περίοδο, και συγκεντρώνουν πάρα πολύ κόσμο, ενώ το χειμώνα η ακτή είναι έρημη και εγκαταλελειμμένη.

Παρατηρούμε λοιπόν ότι σε αυτή τη **στενή λωρίδα στεριάς** συγκεντρώνονται πολλές κτιριακές εγκαταστάσεις οι οποίες είναι ασύμβατες τόσο ως προς το χαρακτήρα του οικισμού όσο και ως προς το φυσικό στοιχείο, διότι έχουν αλλοιώσει το φυσικό βράχο και γενικότερα την εικόνα της τοποθεσίας και έγιναν με μόνο κριτήριο την τουριστική εκμετάλλευση της προνομιάς αυτής θέσης.

⁹⁰ Οι περισσότερες καμπίνες είναι κλειστές, και χρησιμοποιούνται ως αποθηκευτικοί χώροι.

Ο στόχος της επέμβασης στην ακτή του ομίλου θα είναι η ανάδειξη της τοποθεσίας του «κάβου» με τα ιστορικά κτίρια, με παράλληλο εκσυγχρονισμό και αποσυμφόρηση των λειτουργιών.

Προτείνονται: (βλ. φύλλο εικόνων 7.3.B)

- Η διατήρηση της βασικής λειτουργίας ως οργανωμένη ακτή λουομένων και η ανάδειξη του δημόσιου χαρακτήρα της, διότι είναι συμβατή με το χώρο και αποτελεί προσφιλή προορισμό των κατοίκων του οικισμού.
- Επαναπροσδιορισμός των απαιτούμενων λειτουργιών και κατά συνέπεια εγκαταστάσεων και λοιπού εξοπλισμού, και συγκεκριμένα η διατήρηση μόνο της λειτουργίας αναψυκτηρίου και λοιπών βοηθητικών χώρων (αποδυτήρια, WC) για την εξυπηρέτηση των λουομένων.

Σε επίπεδο φυσικού σχεδιασμού μπορεί να μελετηθεί ο ανασχεδιασμός της ακτής, με μετατόπιση του μώλου και διεύρυνση της ομαλής ακρογιαλιάς, η οποία είναι απαραίτητη για την προσέγγιση της θάλασσας από τους πιο ηλικιωμένους κατοίκους. Στο υπόλοιπο τμήμα, όπου η φυσική βραχώδης ακτή έχει σήμερα επιστρώσεις σκυροδέματος, προτείνεται η αποξήλωση τους και η διαμόρφωση επιπέδων που θα κατεβάζουν ομαλά την κίνηση από τη βόρεια είσοδο, με υλικά πιο φιλικά προς το φυσικό στοιχείο (π.χ. ξύλινες εξέδρες).⁹¹

Η λειτουργία του εστιατορίου και μάλιστα με την κατάληψη του πολύτιμου ελεύθερου χώρου του μώλου για την ανάπτυξη των τραπεζοκαθισμάτων επιβαρύνει την ακτή και θα πρέπει να απομακρυνθεί. Για το υπάρχον κτίριο θα πρέπει να διερευνηθούν και να συνεκτιμηθούν και από οικονομικής απόψεως οι δύο ακόλουθες κατευθύνσεις:

- Η λειτουργία του ως αναψυκτήριο με τους βοηθητικούς χώρους που προαναφέρθηκαν. Για το σκοπό αυτό θα πρέπει να γίνει διερεύνηση και αποκατάσταση των δομικών προβλημάτων του και εκσυγχρονισμός των εγκαταστάσεών του, για την ασφαλή και ομαλή λειτουργία του. Παράλληλα θα πρέπει να εξετασθεί και το θέμα της μορφής του ώστε να εντάσσεται καλύτερα στο περιβάλλον του. (π.χ. μορφή στέγης ή επίπεδο δώμα)
- Η απαλοιφή του και η απελευθέρωση του χώρου μπροστά από τα ιστορικά κτίρια. Ο νέος αυτός χώρος –πλάτωμα στην ακτή – μπορεί να παραλάβει την κάθοδο από τον υπερυψωμένο παραλιακό δρόμο ως εναλλακτική και σύντομη δυνατότητα πρόσβασης στην ακτή και να τονίσει τη σχέση της ακτής με τον οικισμό. Στην περίπτωση αυτή οι εγκαταστάσεις για την εξυπηρέτηση των λουομένων θα μελετηθούν ως ελαφριές και προσωρινές κατασκευές στη βόρεια πλευρά και σε απόσταση από το φυσικό βράχο.

Τέλος προτείνονται επεμβάσεις στο δρόμο για τη διευκόλυνση των κινήσεων των πεζών και την ανάδειξη των αξιόλογων στοιχείων του ελεύθερου χώρου.

⁹¹ Εδώ αξίζει να σημειωθεί ότι σήμερα πάνω από το σκυρόδεμα έχει τοποθετηθεί ξύλινη επιφάνεια.

16.4. Το Κεντρί (βλ. φύλλο εικόνων 7.4.)

Στην τοποθεσία αυτή ο βράχος προβάλλει ισχυρά και απότομα στη θάλασσα και αποτελεί την υπερυψωμένη θέση απ' όπου γίνεται αντιληπτός όλος ο όρμος του Γαλαξειδίου. Ο χώρος του κάβου⁹² αυτού είναι περιπονημένος και αποτελεί ιδανική κατάληξη του περιπάτου από την πόλη. Η παρουσία του σύγχρονου μνημείου υπενθυμίζει στο σημερινό επισκέπτη τα παλιά «αγνάντια».

Η ακτή, χαμηλότερα, είναι προσβάσιμη με σκάλες, διαμορφώνεται με εναλλαγές βράχου – ακρογιαλιάς, και η μεγαλύτερη παραλία της αποτελεί προσφιλή προορισμό για θαλάσσια μπάνια, των οικογενειών κυρίως. Προς τα νότια, στην πλαγιά, υπάρχει νέο κτίριο, το οποίο παλαιότερα λειτουργούσε ως discotheque και σήμερα είναι εγκαταλελειμένο. Αποτελεί ένα κτιριακό όγκο, ιδιοκτησίας του δήμου, που δεν μπορεί να αξιοποιηθεί⁹³ και επιβαρύνει το φυσικό περιβάλλον.

Η χάραξη του σημερινού δρόμου έγινε με τρόπο που αλλοίωσε το ανάγλυφο του φυσικού εδάφους και προκάλεσε μεγάλη υψομετρική διαφορά από τη θάλασσα. Η αλλοίωση συμπληρώθηκε με τη μεταγενέστερη διαμόρφωση μεγάλου ισοπεδωμένου χώρου για τη στάθμευση των οχημάτων των λουομένων. Ετσι σήμερα είναι πολύ δύσκολο να αντιληφθεί κανείς το μέγεθος του παλαιότερου ναυπηγείου αλλά και την πλαγιά στην οποία συγκεντρώνονταν οι κάτοικοι για να παρακολουθήσουν το «ρίξιμο» του караβιού.⁹⁴ Ο σύγχρονος τοίχος αντιστήριξης και η σκάλα απο σκυρόδεμα, τονίζουν την τεχνητή αυτή τομή, ενώ όλες οι κατασκευές χαρακτηρίζονται από προχειρότητα (επιστρώσεις απο σκυρόδεμα στα βράχια, μπετονένιος μώλος διαλυμένος κ.λ.π)

Απόσπασμα αεροφωτογραφίας του 1973.

(πηγή: ΥΠΕΧΩΔΕ)

Διαπιστώνεται λοιπόν ότι στο Κεντρί τα προβλήματα υποβάθμισης αφορούν κυρίως την αλλοίωση του φυσικού στοιχείου η οποία όμως ταυτόχρονα προκαλεί και πλήρη αφανισμό των στοιχείων της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, τα οποία είναι και δυσκολότερο να «σημανθούν». Εντούτοις είναι ιστορικά τεκμηριωμένα και καταγεγραμμένα και θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στις οποιοσδήποτε νεώτερες επεμβάσεις.

Διαπιστώνεται λοιπόν ότι στο Κεντρί τα προβλήματα υποβάθμισης αφορούν κυρίως την αλλοίωση του φυσικού στοιχείου η οποία όμως ταυτόχρονα προκαλεί και πλήρη αφανισμό των στοιχείων της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, τα οποία είναι και δυσκολότερο να «σημανθούν». Εντούτοις είναι ιστορικά τεκμηριωμένα και καταγεγραμμένα και θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στις οποιοσδήποτε νεώτερες επεμβάσεις.

Ο στόχος λοιπόν της επέμβασης στην περιοχή αυτή θα είναι η αποκατάσταση του φυσικού στοιχείου και η ανάδειξη της ιστορικής ταυτότητας του ναυτικού τόπου, σε έναν ανανεωμένο χώρο αναψυχής και μνήμης για το σύγχρονο οικισμό.

Στο πλαίσιο αυτό κρίνεται συμβατή η διατήρηση της λειτουργίας ως ακτής λουομένων, ως ήπια χρήση που θα προσελκύσει τους επισκέπτες. **(βλ. φ.7.6.)**

⁹² Κάβος: ακρωτήριο ψηλό και απότομο, απο το ισπανικό cabo, αντίθετα το χαμηλό λέγεται πούντα και είναι η περίπτωση των Καταλωνίων.

⁹³ Χτίστηκε αυθαίρετα στη δασική έκταση και δεν μπορεί να εκδόσει άδεια επισκευαστικών εργασιών και κατά συνέπεια άδεια λειτουργίας.

⁹⁴ Ν. Γουργουρής, «το Γαλαξειδί στον καιρό των караβιών», μέρος δεύτερο, σελ. 482-485. Επίσης βλ. σχετικό παράρτημα του παρόντος.

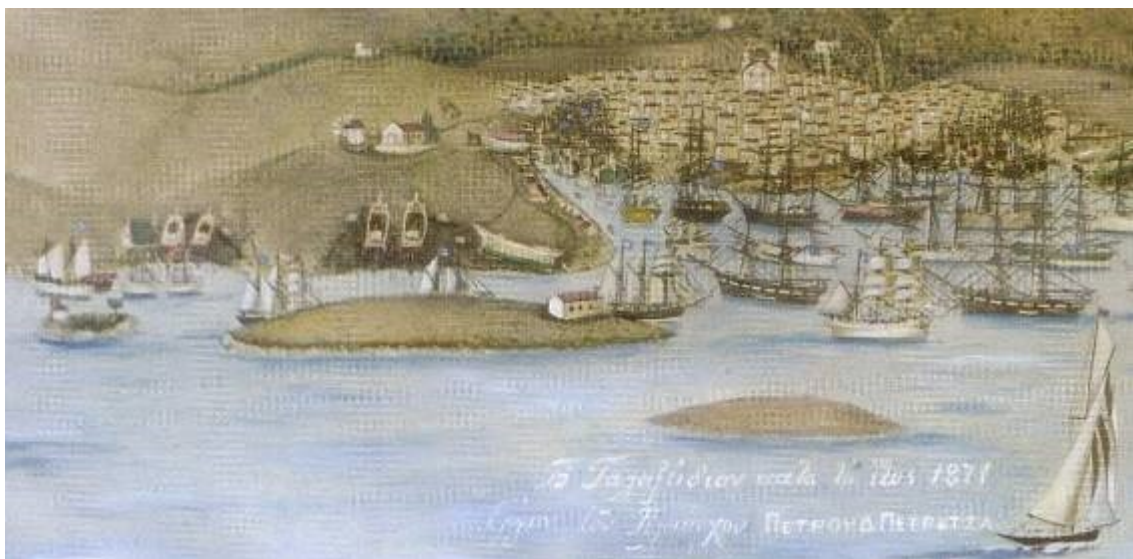

Σε επίπεδο φυσικού σχεδιασμού προτείνεται ο ανασχεδιασμός του δρόμου κυκλοφορίας οχημάτων, με μετατόπισή του προς το εσωτερικό, ώστε να βρεθεί στη θέση που αντιστοιχεί στο φυσικό υψόμετρο. Με τον τρόπο αυτό θα είναι δυνατή η αποκατάσταση της παλιάς κλίσης της πλαγιάς και θα διευρυνθεί η ακρογιαλιά στα παλαιότερα φυσικά της όρια. Προτείνεται μια αμφιθεατρική διάταξη, με αναβαθμούς, και θέα προς την ακτή και το νησάκι του Αγ. Γεωργίου.

Ο εξοπλισμός για την εξυπηρέτηση των χρηστών προτείνεται να είναι λυόμενες, προσωρινές κατασκευές. Επίσης στη μελέτη θα πρέπει να προβλεφθεί η διάταξη και το είδος της φύτευσης.

Η περιοχή όπου βρίσκεται το κτίριο, προτείνεται να διαμορφωθεί ως διευρυμένος χώρος στάσης και ξεκούρασης των επισκεπτών με υπαίθρια καθιστικά και με μικρή καντίνα. Ο χώρος αυτός θα πρέπει να σχεδιαστεί ως η κατάληξη των ιστορικών μονοπατιών και ο χώρος απ' όπου μπορεί κανείς να ατενίσει τις ακτές. Στη θέση αυτή θα μπορούσε να υπάρχει περίπτερο ενημέρωσης των επισκεπτών για τις γύρω ιστορικές τοποθεσίες, τα νησάκια και τη σημασία τους για τον οικισμό του 19^{ου} αι.

Όλη η ιδέα για την ανάπλαση στο Κεντρί βασίζεται στον ιδιαίτερο χαρακτήρα της ως περιοχή ηρεμίας εκτός του αστικού ιστού. Για το λόγο αυτό κρίνεται σημαντική η απελευθέρωση της από την κυκλοφορία και την στάθμευση των Ι.Χ. οχημάτων, τα οποία σε περιόδους τουριστικής αιχμής επιβαρύνουν το χώρο. Προτείνεται ήπια κυκλοφορία οχημάτων με επιτρεπόμενη στάση για επιβίβαση και αποβίβαση και δρομολόγηση μέσου μαζικής μεταφοράς από και προς το λιμάνι της Αγοράς. Επίσης προτείνεται η διερεύνηση της λειτουργίας θαλάσσιου μέσου μεταφοράς και η σύνδεση από το Κεντρί προς τα νησάκια.

Το Κεντρί όταν λειτουργούσε ως ναυπηγείο

Απόσπασμα από την εικονογράφηση του Πετρατζά.

16.5. Η περιοχή των Καταλωνίων (φύλλο εικόνων 7.5.)

Η χερσόνησος στα δυτικά ονομαζόταν κατά τον 19^ο αι. «Κατ' αλώνια», για τη διάκριση των αλωνιών που υπήρχαν εκεί από τα αλώνια στο ψηλότερο σημείο, στα νοτιοδυτικά του οικισμού. Το 1857, οι ακρογιαλιές αυτές, μαζί με τη γειτονική Ρεβυστρίθρα δυτικότερα, αναγνωρίστηκαν ως δημοτικά ναυπηγεία, και λειτούργησαν μέχρι και τη μεσοπολεμική περίοδο. Στην ίδια περίοδο και συγκεκριμένα το 1924 ιδρύθηκε στην περιοχή το εργοστάσιο παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας για τον ηλεκτροφωτισμό του οικισμού.⁹⁵ Η ηλεκτρική εταιρία στεγάσθηκε σε υπάρχον, παλαιότερο, κτίριο και λειτούργησε μέχρι το 1962.

*Η περιοχή των Καταλωνίων σε φωτογραφία από αεροπλάνο από το Γαλαξειδιώτη σμηναγό Ιωάν. Μιχόπουλο στις 22 Ιουλίου 1932. Από τα αριστερά προς τα δεξιά διακρίνονται: το λιωτρίβι, το Εδώθεν ναυπηγείο με το συνοδευτικό κτίσμα του και στην άκρη δεξιά το παλιό κτίριο της ηλεκτρικής εταιρίας.
(απόσπασμα της εικόνας, από το βιβλίο του Α.Ι. Σκιαδά)*

Επίσης κατά τη μεσοπολεμική περίοδο, εγκαταστάθηκε στην περιοχή το μοναδικό ελαιοτριβείο του Γαλαξειδιού, στο υπάρχον κτίριο που είναι κυριολεκτικά μέσα στη θάλασσα.⁹⁶ Οι ελιές έφταναν με το καίκι στην αποβάθρα μπροστά από το κτίριο, ήταν κυρίως «χαμάδες», δηλαδή σκορπισμένες στο χώμα που τις μάζευαν οι φτωχότεροι κάτοικοι από κάτω με την ανοχή των νοικοκυραίων. Στα χρόνια της γερμανικής κατοχής το λιωτρίβι δούλευε κρυφά τη

⁹⁵ Μέχρι τότε υπήρχε δημοτικός φωτισμός, με ασετυλίνη. Οι εγκαταστάσεις της βρίσκονταν στην περιοχή του Ν.Ο.Γ. και στο κτίριο που αργότερα χρησιμοποιήθηκε ως σφαγείο στην πλατεία Μάμα. Το Γαλαξειδί ήταν ο πρώτος οικισμός που ηλεκτροφωτίστηκε ενώ η Αμφισσα και η Ιτέα ηλεκτροφωτίστηκαν το 1926.

⁹⁶ Σύμφωνα με τους ιδιοκτήτες του το κτίριο αυτό ήταν φρούριο από την περίοδο της τουρκοκρατίας. Στη μέχρι τώρα έρευνα της παρούσας εργασίας δεν βρέθηκαν σχετικά τεκμήρια. Υπάρχει όμως σημειωμένο στο ναυτικό χάρτη του 1897 και στο ρ.σ. του 1882.

νύχτα, και με τον τρόπο αυτό συνέβαλε στην επιβίωση των οικονομικά ασθενέστερων κατοίκων.⁹⁷

Η λειτουργία του διεκόπη το 1960, σήμερα όμως όλη η τοποθεσία των Καταλωνίων είναι ευρύτερα γνωστή με την ονομασία «Λιοτρίβι», διότι είναι και το μόνο κτίριο αυτής της σχεδόν «βιομηχανικής» ζώνης της μεσοπολεμικής περιόδου που διατηρείται ακόμη.

Το εργοστάσιο της παλιάς ηλεκτρικής κατεδαφίστηκε πρόσφατα και στην προνομαϊκή αυτή θέση ανεγέρθηκε νέο κτίριο, το οποίο δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμη. Έχει φέροντα οργανισμό απο σκυρόδεμα, και έχει προκαλέσει αλλοίωση στο ανάγλυφο του φυσικού εδάφους λόγω της υπερυψωμένης τοποθέτησής του (υπάρχει αναλημματικός τοίχος).

Το ένα απο τα παλιά ναυπηγεία χρησιμοποιείται ως χώρος φύλαξης και επισκευής σύγχρονων σκαφών και διατηρεί το παλιό, συνοδευτικό του κτίσμα.

Το παλιό λιοτρίβι λειτουργεί ως αναψυκτήριο και ως χώρος έκθεσης των ζωγραφικών έργων του ιδιοκτήτη του. Στο εσωτερικό του έχει διασωθεί το πιεστήριο και εκτίθεται για τους επισκέπτες. Εξωτερικά η μορφή του αλλοιώνεται απο τα στοιχεία σκίασης στην ανατολική πλευρά και η παρουσία του υποβαθμίζεται απο το νέο ασύμβατο κτίριο στα δυτικά.

Η ακτή της Βυστρίθρας χρησιμοποιείται ως ακτή λουμένων και έχει κατά σημεία επιστρώσεις σκυροδέματος που έχουν αλλοιώσει το φυσικό βράχο.

Η περιοχή των Καταλωνίων, 1992. Στα δεξιά διακρίνεται το κτίριο της παλιάς ηλεκτρικής.

Γενικά η περιοχή σήμερα παρουσιάζει έλλειψη χαρακτήρα καθώς δεν υπάρχει εμφανής η λειτουργία που θα τη συνδέσει με το σύγχρονο οικισμό. Εντούτοις όλα τα παραπάνω ιστορικά στοιχεία, σε συνδυασμό με τη φυσική ομορφιά που προσφέρουν τα δένδρα κοντά στη θάλασσα, μπορούν αποτελέσουν τόπο εναλλακτικής αναψυχής.

---

⁹⁷ Απο αφήγηση των απογόνων του Γ.Ι. Προκαλάμου, σημερινών ιδιοκτητών του κτιρίου, ο οποίος έστησε το λιοτρίβι.

Επομένως για την περιοχή των Καταλωνίων ο στόχος της ανάπλασης θα είναι η ανάδειξη της ιστορικής της ταυτότητας της ως χώρο που συγκέντρωνε τα ναυπηγεία, και η λειτουργική αναζωογόνηση της. Αυτά θα μπορούσαν να επιτευχθούν με τη δημιουργία χώρου για την αναβίωση της ξυλοναυπηγικής. Η σκέψη ότι το Γαλαξίδι θα έπρεπε να διαθέτει αυτή τη λειτουργία έχει διατυπωθεί και παλιότερα⁹⁸ και μάλιστα το Γαλαξίδι εντάσσεται στους προτεινόμενους προορισμούς του «βιομηχανικού τουρισμού» για τη Φωκίδα⁹⁹, λόγω της έντονης ναυπηγικής δραστηριότητας που είχε.

Έτσι προτείνεται **(βλ. φύλλο 7.6.)** η διαμόρφωση πάρκου δραστηριοτήτων σχετικών με τη ναυπηγική δραστηριότητα, στο οποίο θα περιλαμβάνονται υπαίθριο εργαστήρι για παιδιά και υπαίθρια παρουσίαση της παραδοσιακής τεχνικής. Η έμφαση για τον υπαίθριο χαρακτήρα της λειτουργίας γίνεται διότι δεν θα ήταν σκόπιμο να επιβαρυνθούν ακόμη περισσότερο οι ακτές του οικισμού με ένα νέο μεγάλο κτίριο εφόσον γνωρίζουμε ότι όλες οι εργασίες γίνονταν πράγματι στο ύπαιθρο **(βλ. σχετικό παράρτημα)** και υπήρχαν μόνο προσωρινά¹⁰⁰ ξύλινα κτίσματα για τη φύλαξη των εργαλείων. Με βάση δε τα ιστορικά στοιχεία είναι δυνατόν να γίνει αναπαράσταση της «σάλας» και γενικότερα των χώρων της ναυπηγικής τεχνικής, ενώ παράλληλα μπορούν να εκτίθενται και ομοιώματα των αυθεντικών εργαλείων και κατασκευών που βρίσκονται σήμερα στο ναυτικό μουσείο.

Συγκεκριμένα προτείνεται η μικρή ακρογιαλιά στο «Εδώθεν» ναυπηγείο, στα βόρεια του σημερινού μώλου, να χρησιμοποιηθεί για την αναπαράσταση του ναυπηγείου, ενώ όλος ο χώρος της «πούντας» να διαμορφωθεί με εκθέματα, πράσινο και υπαίθρια καθιστικά. Στη θεώρηση αυτή το υπάρχον νέο ανολοκλήρωτο κτίσμα¹⁰¹ στη θέση της παλιάς ηλεκτρικής θα πρέπει να καθαιρεθεί –μετά απο απαλλοτρίωση της ιδιοκτησίας – για να απελευθερωθεί ο χώρος, διότι καταλαμβάνει μεγάλη επιφάνεια και διασπά την ενότητα του χώρου.

Για τις υπόλοιπες ακρογιαλιές προτείνεται η αποξήλωση των επιστρώσεων απο σκυρόδεμα, και διαμορφώσεις για την εξυπηρέτηση των λουομένων αντίστοιχες με τις προτεινόμενες ελαφριές κατασκευές στο Κεντρί. Στο γενικό σύνολο θα πρέπει να ενταχθεί μορφολογικά ο χώρος επισκευής και φύλαξης των σύγχρονων σκαφών. Τέλος θα πρέπει να γίνει συντήρηση και αποκατάσταση, μετά απο τεκμηρίωση, του ιστορικού κτιρίου του λιοτριβιού, για το οποίο προτείνεται η συνέχιση της λειτουργίας του ως χώρος έκθεσης και αναψυκτηρίου.

---

⁹⁸ «Ένα μπρίκι στα σκέρα του Γαλαξειδίου», Κ.Α. Δαμιανίδης, ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ, τευχος 7, σελ. 48-50, εκδοση Π.Ι.Ο.Π., 1999.

⁹⁹ «Βιομηχανικός τουρισμός», Μ. Καραβασίλη, Ε.Μικελάκης, ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ, τευχος 7, σελ. 48-50, εκδοση Π.Ι.Ο.Π., 1999.

¹⁰⁰ Στα κείμενα αναφέρεται ότι σε κάθε νέα ναυπήγηση εξοπλιζόταν ο χώρος με τις απαιτούμενες εγκαταστάσεις ανάλογα και με το μέγεθος του προς κατασκευή караβιού.

¹⁰¹ Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονισθεί ότι το κτίριο βρίσκεται μέσα στη ζώνη του αιγιαλού όπως ορίζεται σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία (ν. 2971/2001 (ΦΕΚ-Α' /285/19-12-2001), Αιγιαλός, παραλία και άλλες διατάξεις.αρθ. 18-21), όμως στο ισχύον ρ.σ. η περιοχή παρουσιάζεται ως ζώνη δόμησης,Δ, με διαφορετικούς όρους δόμησης απο τη ζώνη του υπόλοιπου παραλιακού μετώπου. Επομένως, για την προστασία του χώρου αυτού αλλά και των ακτών γενικότερα, θα πρέπει να γίνει τοπογράφηση των ακτών και χαρακτηρισμός των ζωνών αιγιαλού και παραλίας, και στη συνέχεια να αναθεωρηθεί το ρ.σ.

ΦΥΛΛΑ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΕΦ. 7

ΕΙΚ.7: Το κτήριο των παλιών σφαγγιών

ΕΙΚ.6: Η παλιά λέβητοστή δημοτική αγορά (πηγή: Ν. Γουρρέρης)

ΕΙΚ.3: Τα ιστορικά κτίρια στα δυτικά της πλατείας

ΕΙΚ.4: Αποψη της πλατείας από την παρακασκή οδό

ΕΙΚ.5: Αποψη του εσωτερικού της πλατείας

ΕΙΚ.9: Οι κατασκευές από την παλιά χρήση του σπηλαίου.

ΕΙΚ.10: Νέο ασύμβολο κτήριο, που χρησιμοποιείται ως εστιατόριο. (ΚΤ. 118-2)

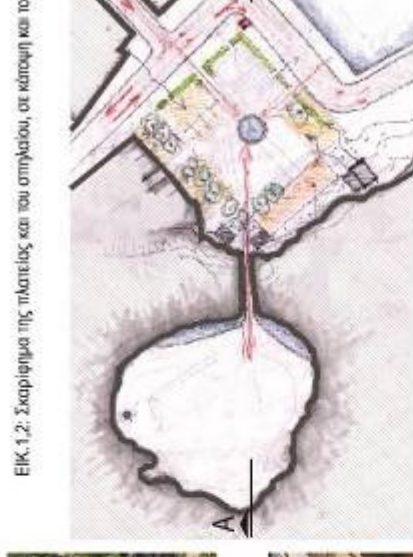
ΕΙΚ.11: Αποψη της εισόδου της πλατείας

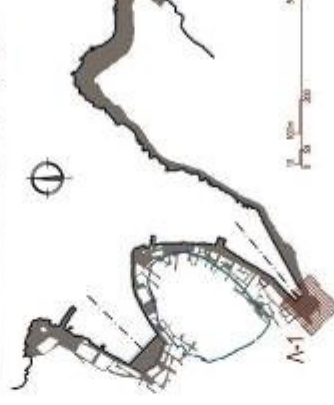
ΕΙΚ.12: Συναυλία στην πλατεία

ΕΙΚ.13: Η παιδική χαρά

ΕΙΚ.1,2: Σχματόγραμμα της πλατείας και του σπηλαίου, σε κλίμακα και το

ΦΥΛΛΟ ΕΙΚΟΝΩΝ 7.1.Α.

ΘΕΜΑ:

Η ΠΛΑΤΕΙΑ ΜΑΜΑ:
ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΓΡΑΣΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΛΑΒΟΤΟΥ ΜΕΤΩ
ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΟΙΚΙΣΜΟ ΤΟΥ ΓΑΛΛΕΣΙΔΙΟΥ
ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ: Θ. ΚΑΒΟΥΡΗ
ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΕΣ: Ε. ΜΑΥΤΡΟΥ - Α. ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΤΟΥ
ΑΘΗΝΑ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2008

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑΣ ΜΑΜΑ

ΑΠΟΣΤΡΑΣΜΑ ΧΑΡΤΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΜΑΜΑ (Μ1) ΚΩ. 1:2000

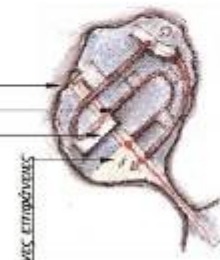

ΟΙ ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ

- ΚΩ. 1:4000
- ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ ΟΧΗΜΑΤΩΝ
  - ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΤΕΣΣΩΝ
  - ΣΤΑΘΜΕΥΣΗ ΟΧΗΜΑΤΩΝ

ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΤΟΥ ΣΠΗΛΙΟΥ:

αποκόλυψη της υδατικής επιφάνειας
 παροδεί επιτάχυνσης
 αερισμού ενδοσπηλαιώντος

Εξόλητες επιφάνειες

ΑΣΥΜΒΑΤΑ ΝΕΑ ΚΤΙΡΙΑ

- διερεύνηση αναμόρφωσης της σπηλίας και των αναγκών τους
 - μελέτη μορφής ενιαίου στεγασμού

Ο ΛΕΩΝΑΣ ΤΟΥ ΟΡΥΓΜΑΤΟΣ

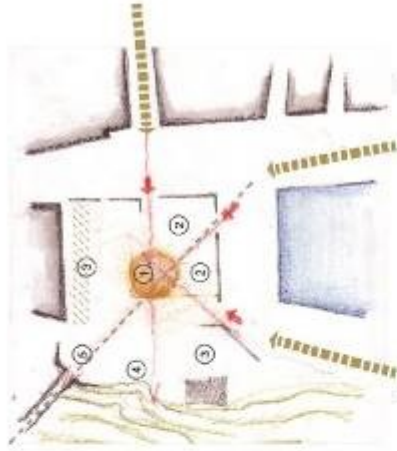
η ύπαρξη της σπηλίας και του φυσικού φωτός που εισχωρεί, αναδύονται το χώρο και αποτελεί σημαντικό ενδοσπηλαιώντος

ΚΤΙΡΙΟ ΠΑΛΑΙΩΝ ΣΩΦΕΙΩΝ

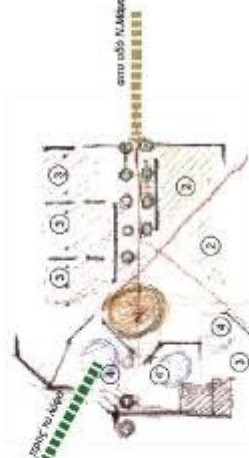
- αποκατάσταση του κτιρίου για τη συνέχιση της λειτουργίας του ως δημοτικό αναψυκτήριο
 - αναβάθμιση του περιβάλλοντος χώρου

Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΧΩΡΩΝ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΑ ΔΥΟ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΑΝΑΦΟΡΑΣ

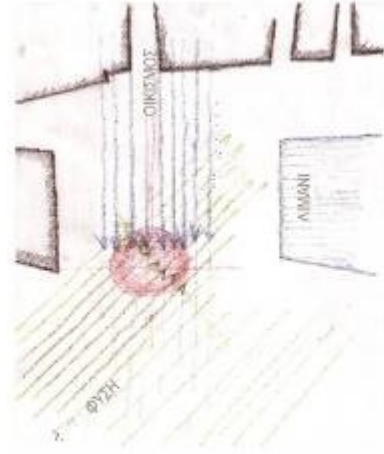

ΥΠΟΜΗΝΗ

- 1 ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΧΩΡΟΣ
- 2 ΥΠΗΡΟΦΗ ΚΩΔΙΚΗ
- 3 ΧΩΡΟΣ ΤΡΑΠΕΖΟΚΑΘΙΣΤΑΤΩΝ
- 4 ΧΩΡΟΣ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ
- 5 ΠΑΡΜΕΤΑ ΕΣΤΙΔΙΟΥ ΣΤΟ ΣΠΗΛΙΟ
- 6 ΧΩΡΟΣ ΤΡΑΠΕΖΟΚΑΘΙΣΤΑΤΩΝ

ΑΝΑΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΑ ΔΥΟ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΑΝΑΦΟΡΑΣ

ΦΥΛΛΟ ΕΙΚΟΝΩΝ

7.1.B.

ΘΕΜΑ:

Η ΠΛΑΤΕΙΑ ΜΑΜΑ: ΠΡΟΤΑΣΗ

ΔΙΠΛΗ ΠΡΟΤΑΣΙΑ ΜΗΜΕΚΩΝ
 Α' ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΜΟΝΗ ΔΙΠΛΟΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ- ΠΡΟΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΤΑΞΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΡΧΑΙΚΟΥ ΜΕΤΕΠΟΥ ΣΤΟΝ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΟΙΚΙΣΜΟ ΤΟΥ ΓΑΛΛΕΣΙΔΙΟΥ*

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ: Θ. ΚΑΒΥΡΗ
 ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΕΣ: Ε. ΜΑΞΙΠΟΥ - Α. ΜΟΝΕΜΒΑΣΤΟΥ
 ΑΘΗΝΑ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2009

ΕΙΚ.7: Νεώτερες επιμβόσεις υποβάθμισης της πλάγιας (όραση από την οδό Καμάρου)

ΕΙΚ.8: Αποψη από την οδό Νταυρίου

ΕΙΚ.9: Αποψη των διαμορφώσεων της πλατίας

ΕΙΚ.10: Η στάθμιση οχημάτων στα διστά της πλατίας

ΕΙΚ.11: Η παιδική χαρά

ΕΙΚ.11: Η παιδική χαρά

ΕΙΚ.3: Νέο αστάβανο κτίριο (ΚΤ. 165-1)

ΕΙΚ.5: Κατεστραμμένο σε εγκατάλειψη (ΚΤ. 70-3)

ΕΙΚ.4: Αστικό κτίριο με μεγάλο βάθος αυλούωσης (ΚΤ.164-1)

ΕΙΚ.6: Κατεστραμμένο σε κακή κατάσταση (ΚΤ. 192-1)

ΥΠΟΜΟΝΗΜΑ
 ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
 ΚΕΝΟ
 ΠΛΗΡΟ
 ΜΕΣΟΧΡΗΜΑΤΟ
 ΔΙΑΦΕΡΟΥΣΗ

ΟΙ ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ
 Κ.Λ. 1:5000

ΑΠΟΣΤΑΣΙΑ ΧΑΡΤΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΟΥ ΧΙΡΟΛΑΚΑ (1:1) Κ.Λ. 1:2000

ΕΙΚ.1: Το κτίριο στο Ο.Τ. -69 συμματών ένα απόβγατο αβάντα.

ΕΙΚ.2: Το κτίριο 196-6 είναι νέο αστάβανο και δείχνει την τοπία του συνόχου

ΦΥΛΛΟ ΕΙΚΟΝΩΝ	7.2.Α.
ΘΕΜΑ:	Η ΠΛΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΧΙΡΟΛΑΚΑ: ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
ΔΙΠΛΗ - ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΗΓΕΙΩΝ Δ' ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΧΩΝ ΔΙΠΛΟΜΑΤΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ - ΤΡΟΣΤΑΞΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΝΑΛΙΚΟΥ ΜΕΤΩΠΙΟΥ ΣΤΩΝ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΟΙΚΩΝ ΤΟΥ ΓΑΛΛΟΕΛΛΗΝΟΥ ΣΤΟΥΔΙΑΣΤΡΙΑ Β ΚΑΘΥΡΗ ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΕΣ: Ε. ΜΑΥΤΡΟΥ - Α. ΜΟΝΕΜΒΑΔΙΤΟΥ ΑΘΗΝΑ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2008	

ΕΙΚ. 3: Γενική όψη της ακτής του Ναυτικού Ομίλου και της πλατείας Βλάμη από την Πέρα Πάτρα

ΕΙΚ.4: Η νότια είσοδος

ΕΙΚ.5: Η σχέση των ιστορικών κτιρίων με την ακτή

ΕΙΚ.6: Η βόρεια είσοδος

ΕΙΚ.7: Ο μώλος καταλαμβάνεται πλήρως από τα τραπεζα του επιτοαριού και καλύπτεται με στέγαστρο.

ΕΙΚ.8: Η ακτή καλύπτεται στη μεγαλύτερη επιφάνεια της από μπλετίβ. Κοντά στο μώλο έχει παραμείνει η φυσική ακρογιαλιά.

ΕΙΚ. 10,11: Οι "ελαφριές" κατασκευές για την εξυπηρέτηση των λωομένων και το μπάρ.

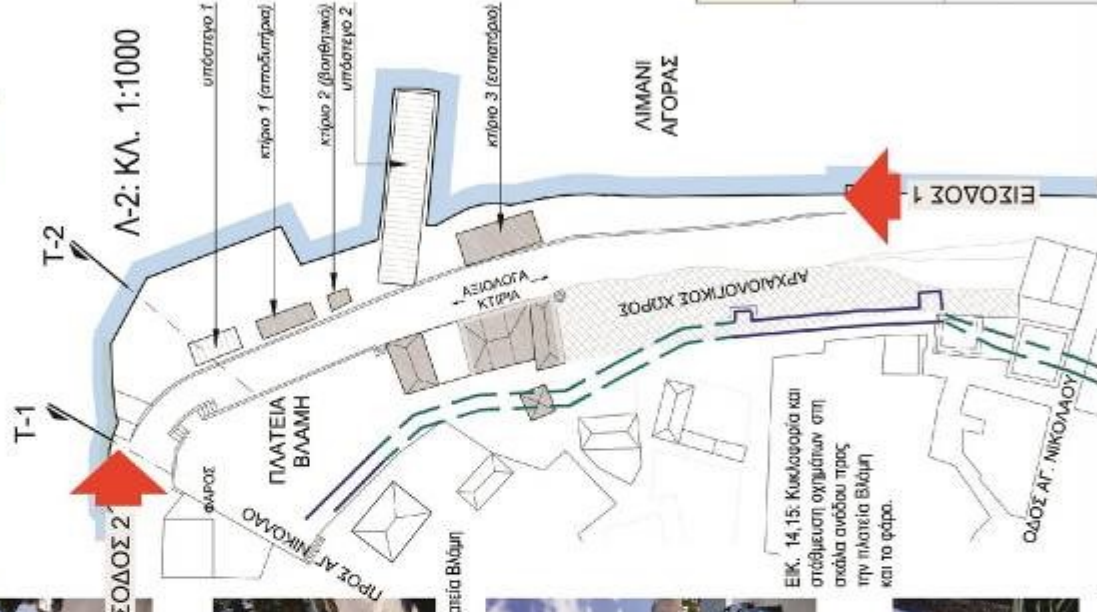
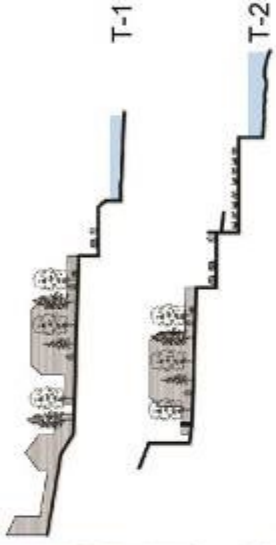
Αποκρύπτουν τη θέα από το δρόμο και υποβαθμίζουν την ακτή.

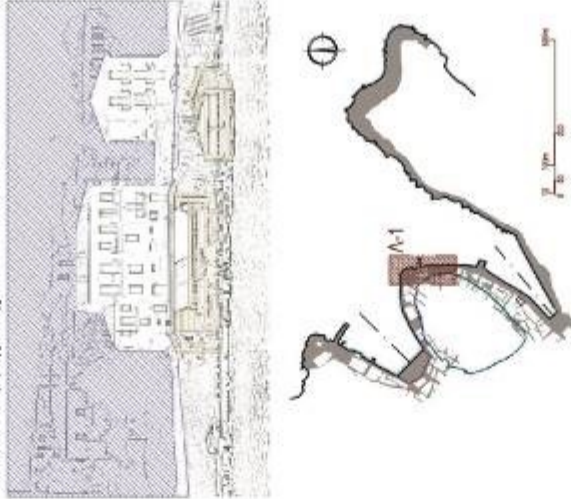
ΕΙΚ.12: Μπετόνενα σκάλα πάνω στο βράχο.

ΕΙΚ.13: Ο διάδρομος όγκος του επιτοαριού.

ΕΙΚ.1,2: Αποψη της ακτής

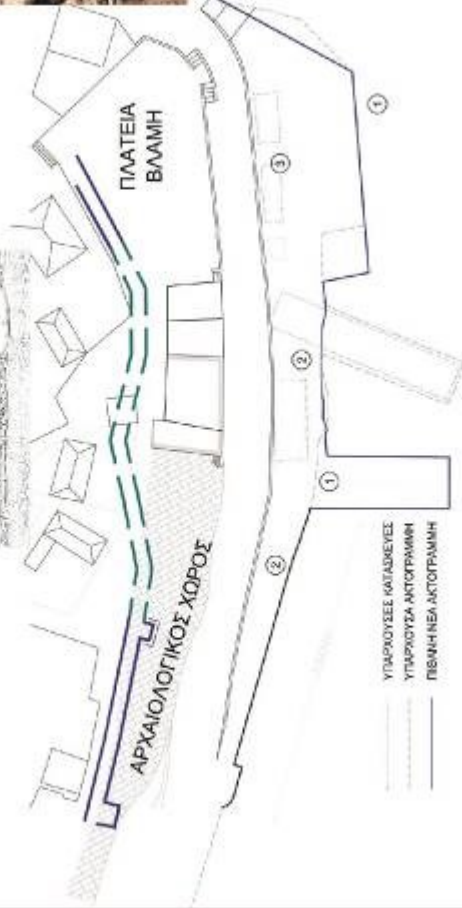
ΦΥΛΛΟ ΕΙΚΟΝΩΝ

7.3.A.

ΘΕΜΑ:
Η ΑΚΤΗ ΤΟΥ ΝΑΥΤΙΚΟΥ ΟΜΙΛΟΥ:
ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

ΔΠΜΕ: ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΗΜΕΙΩΝ
Α' ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΒΛΩΝ
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΛΛΑΚΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ ΣΤΟΝ
ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΟΙΚΙΣΜΟ ΤΟΥ ΓΑΛΑΞΙΔΟΥ*

ΣΤΟΥΔΙΑΣΤΡΑ: Θ. ΚΑΒΕΡΗ
ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΕΣ: Ε. ΜΑΝΤΙΤΟΥ - Α. ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΤΟΥ
ΑΘΗΝΑ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2008

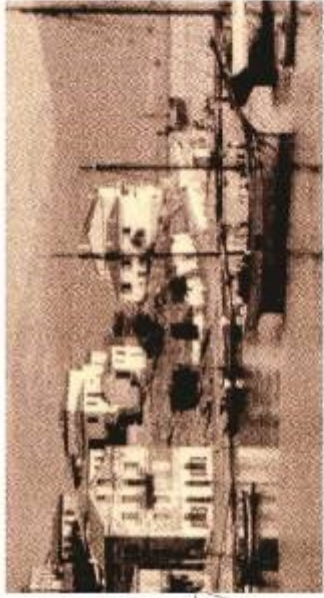

- ① ΥΠΟΛΟΙΠΕΣ ΚΑΤΑΣΤΡΕΥΣΕΙΣ
- ② ΥΠΟΛΟΙΠΗ ΑΚΤΟΓΡΑΜΜΗ
- ③ ΠΕΡΙΟΧΗ ΝΕΩΣ ΑΚΤΟΓΡΑΜΜΗΣ

- ① ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΚΤΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΑΡΚΟΥ
- ② Η ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗΣ ΤΗΣ ΟΜΑΔΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΑΣ ΚΑΙ Η ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ.
- ③ ΠΕΡΙΟΧΗ ΓΙΑ ΤΗ ΣΧΕΔΙΟΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΡΕΥΣΗ ΕΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗΣ ΤΩΝ ΛΟΓΩΜΕΝΩΝ

εισαγωγές / εισαγωγές / εισαγωγές

ΕΙΚ.2: Αποψη της ακτής το 1930, χωρίς τις κτιριακές εγκαταστάσεις.

ΕΙΚ.3: Τα σκατά που οδηγούν στον αρχαιολογικό χώρο.

ΕΙΚ.4: Ο αρχαιολογικός χώρος, ζώνη "προστασίας", με διαφωτισμένη την ολική και απαγορευση της στάθμευσης.

ΕΙΚ.1: Η βόρεια πλευρά της ακτής το 1932.

ΦΥΛΛΟ ΕΙΚΟΝΩΝ 7.3.B.	
ΘΕΜΑ:	Η ΑΚΤΗ ΤΟΥ ΝΑΥΤΙΚΟΥ ΟΜΙΛΟΥ: ΠΡΟΤΑΣΗ
Δ/ΜΕ: ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΗΜΕΙΩΝ Δ' ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΔΕΛΤΑΜΑΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΨΥΧΗΣ ΤΟΥ ΠΑΡΑΛΙΑΚΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ ΣΤΟΝ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΟΙΚΙΣΜΟ ΤΟΥ ΠΑΛΛΗΔΙΟΥ ΣΤΟΥΔΙΑΣΤΡΙΑ: Θ. ΚΑΒΥΡΗ ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΕΣ: Ε. ΜΑΙΕΤΡΟΥ - Α. ΜΟΝΕΜΒΑΣΤΟΥ ΑΘΗΝΑ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2009	

ΕΙΚ.2:Γενική άποψη της Πέρα Πίννας

ΕΙΚ.3: Ο "κάβος" στο Κεντρί.

ΕΙΚ.4: Άποψη του οικισμού από την Πέρα Πάννα.

ΕΙΚ.5: Η κατάληξη στο υπερυψωμένο πλάτωμα με το σύγχρονο μνημείο

ΕΙΚ.6: το υπάρχον κτίριο είναι αυθαίρετη κατασκευή μέσα στη δασική έκταση

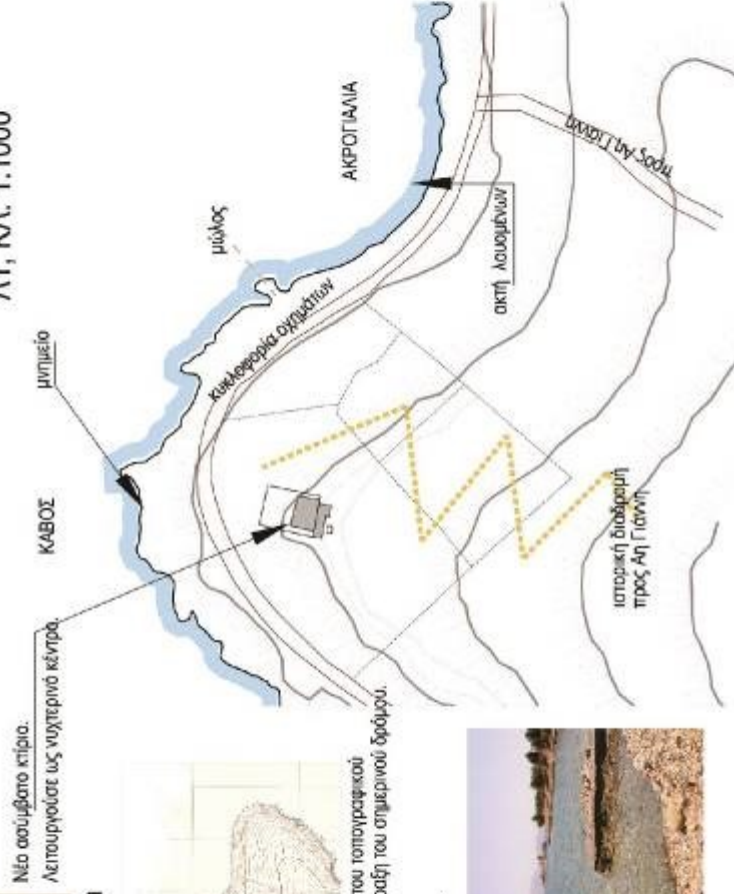

ΕΙΚ.7: Ο τοίχος αντιπληρώσεως των επιχώσεων για την κατασκευή του δρόμου.

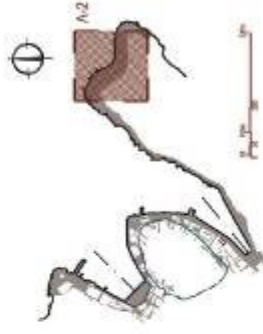

ΕΙΚ.8: Απόσπασμα του τοπογραφικού όπου φαίνεται η χάραξη του σημερινού δρόμου. (πηγή: Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε.)

Λ1, ΚΛ. 1:1000

ΕΙΚ.1: Το Κεντρί, κατά την εικονογράφηση του πλοίαρχου όταν λειτουργούσε ως ναυπηγείο. Από την πλαγιά παρακολουθούσαν το "ρίξιμο" του κοραβιού. (επιτόπιωμα εκείνος από τον εδράνη του ναυτικού ιστορικού μονασίου Γαλαξιδίου)

ΦΥΛΛΟ ΕΙΚΟΝΩΝ

7.4.

ΘΕΜΑ:

ΤΟ ΚΕΝΤΡΙ:
ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Δ/ΝΣΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΜΗΝΙΕΩΝ
Α. ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΣΥΜΠΛΗΡΗΞΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΣΤΟΡΕΚΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΩΝ
ΔΙΔΟΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΛΗΛΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ ΣΤΟΝ
ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΟΧΙΣΜΟ ΤΟΥ ΓΑΛΑΞΙΔΙΟΥ*
ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ: Β. ΚΑΒΟΥΡΗ
ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΣ: Ε. ΜΑΞΙΜΟΥ - Α. ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΟΥ
ΑΘΗΝΑ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2009

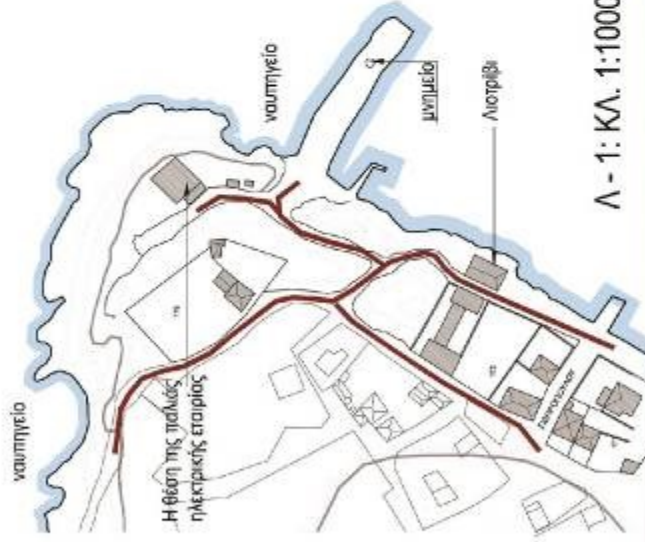
ΕΙΚ.3: Γενική άποψη της περιοχής των Καταλιώνων. Στα αριστερά διακρίνεται το Λιοτρίβι

ΕΙΚ.8: Η νέα οικοδομή στη θέση της παλιάς ηλεκτρικής εταιρίας.

ΕΙΚ.9: Το παλιό βοηθητικό κτίσμα.

Λ - 1: ΚΛ. 1:1000

ΕΙΚ.10: Το παλιό Λιοτρίβι.

ΕΙΚ.11: Το νέο ασυμβάστο κτίριο δίπλα στο Λιοτρίβι.

ΕΙΚ.2: Η ακρογιαλιά της Ρ-βυσσοτρίβρας, όπου βρακόταν το ομώνυμο ναυπηγείο.

ΕΙΚ.4: Το "έδωθεν" ναυπηγείο, σήμερα.

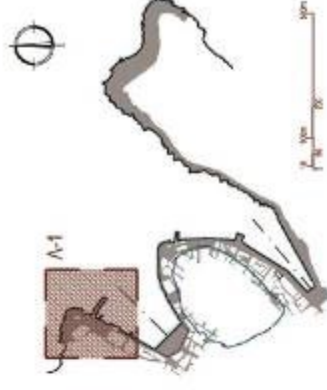
ΕΙΚ.5,6: Ο μύλος και το μνημείο του οραναούς ναύτη.

ΕΙΚ.7: Ο χώρος φύλαξης και επισκευής σύγχρονων σκαφών.

ΕΙΚ.1: Το "έδωθεν" ναυπηγείο στα Καταλιώνια κατά το έτος 1927. Προορίζεται για μικρά σκάφη και λεπτούργρες μέχρι το 1940.
(Εικόνα από τον οδηγό του ναυπηγικού επιστάτου μυστηρίου Γαλαξιδίου)

ΦΥΛΛΟ ΕΙΚΟΝΩΝ 7.5.

ΘΕΜΑ:

Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΩΝ ΚΑΤΑΛΙΩΝΙΩΝ:
ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

ΔΙΠΛΩ: ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ
Α' ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΩΣΗ
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΛΙΜΝΙΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ ΣΤΟΝ
ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΟΙΚΙΣΜΟ ΤΟΥ ΓΑΛΑΞΙΔΙΟΥ
ΣΤΟΥΔΑΣΤΡΙΑ: Θ. ΚΑΒΥΡΗ
ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΕΣ: Ε. ΜΑΝΤΡΟΥ - Α. ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΤΟΥ
ΑΘΗΝΑ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2019

ΠΑΡΚΟ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΣΤΑ ΚΑΤΑΛΩΝΙΑ

Μελέτη για τις μορφές και τα υλικά του απαραίτητου εξοπλισμού για την εξυπηρέτηση των λουμένων, με κριτήριο την ύψωση τους στο φυσικό περιβάλλον και με προσεκτικό χαρακτήρα.

Η ακρογιαλιά η οποία θα μπορούσε να φιλοξενήσει το υπαίθριο μουσείο και χώρο αναβίωσης της βιολογικής

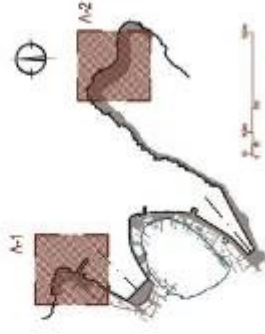
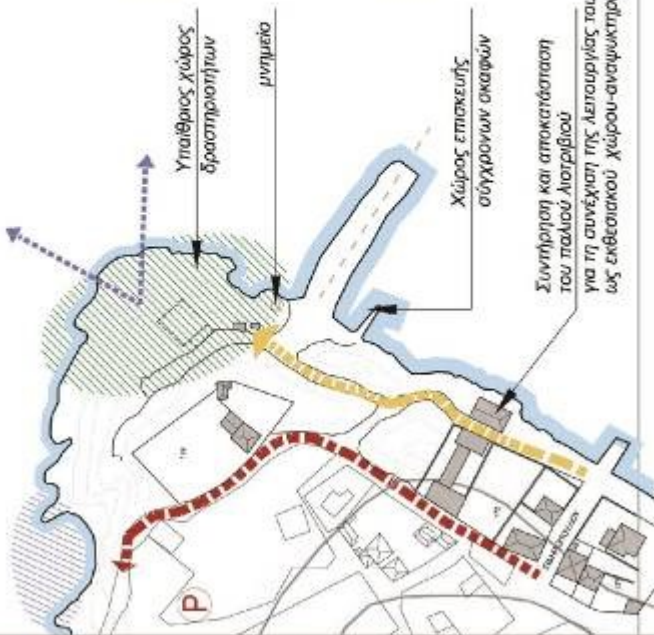

Ευδαιμονίες εργασιές συντήρησης και αποκατάστασης του παλιού λιμανιού.

Απομάκρυνση νεότερων ταμιεοκατασκευών Αντικείμενη υφραδίας στη βάση του κτιρίου Αντικατάσταση γαλλικών κουφωμάτων και νέων αορίθμων κεγλιδιμάτων.

Αντικατάσταση οκτώστρω με συμβατές μορφές Ανάπλαση περιβάλλοντος χώρου για την ανάδειξη του.

ΧΩΡΟΣ ΑΝΑΨΥΧΗΣ ΣΤΟ ΚΕΝΤΡΙ

Απολοή του αυθαίρετου κτιρίου με σκοπό την απόδοση του χώρου στο κοινό, με υπαίθρια καθιστικά ανάμεσα στα δένδρα και μικρή κανίλα.

Απομάκρυνση στάθμευσης ΙΧ οχημάτων. Δραματοποίηση μέσω μαζικής μεταφοράς.

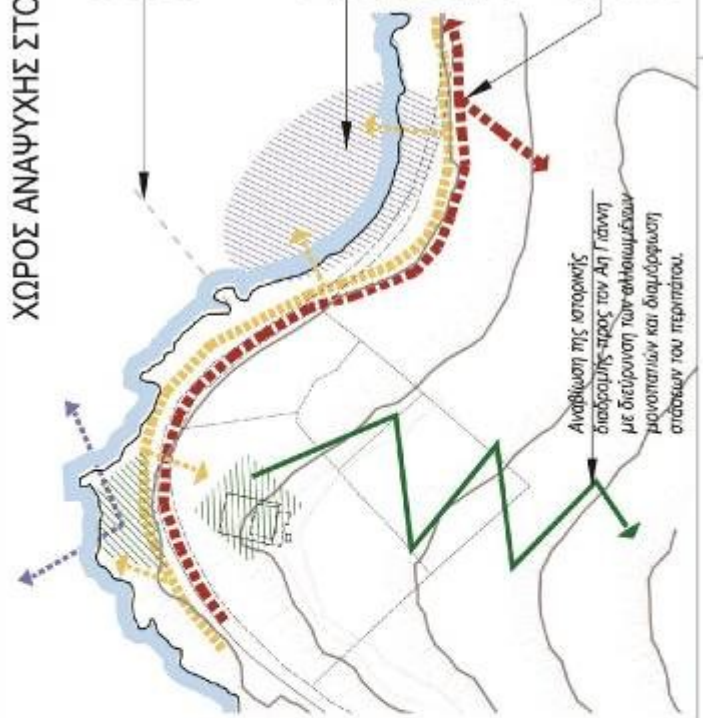

Θέση πρόσδεσης θαλάσσιου μέσου μεταφοράς. Προτεινόμενη ξύλινη κατασκευή με τη μορφή μολύου.

Ακτή λουμένων. Διεύρυνση του χώρου μετά την μετατόπιση του δρόμου και αμφιθεατρική διαμόρφωση για την υπομνηση της πλαγιάς. Εξοπλισμός του χώρου με τις απαραίτητες κατασκευές για την εξυπηρέτηση χρηστών. Ειδική μελέτη των μορφών και των υλικών.

Ανασχεδιασμός του δρόμου για την μετατόπιση της κυκλοσύ των οχημάτων στη θέση που αντιστοιχεί στο φυσικό υψόμετρο.

ΦΥΛΛΟ ΕΙΚΟΝΩΝ 7.6.

ΘΕΜΑ:

ΤΟ ΚΕΝΤΡΙ ΚΑΙ ΤΑ ΚΑΤΑΛΩΝΙΑ: ΠΡΟΤΑΣΗ

ΔΤΜΕ: ΠΡΟΤΑΣΙΑ ΜΗΜΕΚΙΝ Α' ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΧΩΝ ΔΗΡΩΝΑΤΙΚΗΣ ΕΡΡΑΣΙΑΣ: ΠΡΟΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΜΑΚΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ ΣΤΟΝ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΟΙΚΙΣΜΟ ΤΟΥ ΓΑΛΛΕΙΩΝ*

ΣΤΟΥΔΙΑΣΤΡΙΑ: Ο ΚΩΔΥΡΗ ΕΠΙΒΕΒΟΥΚΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑΣ: Ε. ΜΑΛΕΤΡΟΥ - Α. ΜΟΝΕΜΒΑΖΙΤΟΥ ΑΘΗΝΑ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2009

8. Προτάσεις για το σύνολο της περιοχής μελέτης.

17. Προτάσεις για το σύνολο της περιοχής μελέτης

17.1. Ο αρχαιολογικός περίπατος στα τείχη (βλ. φ. 8-1)

Η πρόταση περιλαμβάνει την προστασία και ανάδειξη του μνημείου στο σύνολό του, ώστε να είναι δυνατόν να πραγματοποιηθεί ο αρχαιολογικός περίπατος στον εσωτερικό δρόμο. Πιο συγκεκριμένα προτείνονται:

1) Η συνέχιση της ανασκαφικής έρευνας, για την αποσαφήνιση της συνολικής μορφής του μνημείου, με παράλληλη ανάδειξη των αντίστοιχων εργασιών.

2) Διεύρυνση των ορίων προστασίας ώστε να συμπεριλάβει τα κενά οικοπέδα που εντοπίστηκαν.

3) Διαχείριση του ζητήματος των κενών οικοπέδων και των ερειπίων. (βλ. φύλλο 8.1)

Πρόκειται ουσιαστικά για εξειδικευμένη μελέτη που θα περιλαμβάνει τη διερεύνηση και αποσαφήνιση του ιδιοκτησιακού καθεστώτος, την αξιολόγηση των ερειπίων και τη δυνατότητα αποκατάστασής τους βάσει τεκμηρίων, την καταβολή του κόστους απαλλοτρίωσης και την αξιοποίησή τους αρχικά για την ανασκαφική έρευνα, και στη συνέχεια ως αρχαιολογικό χώρο ή ως δημόσιο χώρο στάσης. Η πρόταση αφορά κυρίως στη συνολική αντιμετώπιση του θέματος των ερειπίων και των κενών οικοπέδων και όχι σε μεμονωμένες επεμβάσεις ανά οικοπέδο. Ο στόχος θα είναι η αξιοποίησή τους για την ανάδειξη της αρχαίας οχύρωσης σε συνδυασμό με τη διατήρηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του ιστού του οικισμού.

4) Για τα αποκαλυφθέντα τμήματα των τειχών:

Αναβάθμιση και ανάδειξή τους, με καθαρισμό απο τη φύτευση και άλλες εργασίες συντήρησης που θα κριθούν ότι πρέπει να γίνουν.

Τονισμό της εισόδου και καθορισμό εσωτερικής διαδρομής ή θέση θέας εάν η είσοδος είναι αδύνατη.

Σήμανση και ενημερωτικές πινακίδες.

5) Αναβάθμιση των υπαρχόντων πλατωμάτων που γειτνιάζουν με το μνημείο π.χ. στο ΟΤ 7.

6) Επιλογή της αφητηρίας του αρχαιολογικού περιπάτου: (βλ. εικ.1,2,3,4 στο φύλλο 8.1)

Προτεινόμενη περιοχή είναι ο ελεύθερος χώρος που περιβάλλει το λαογραφικό μουσείο (ΟΤ 161) με την προϋπόθεση ότι θα ολοκληρωθεί η έρευνα που θα αποσαφηνίσει εάν το σημειωμένο τμήμα ανήκει στα τείχη ή είναι μεμονωμένος πύργος .

Ο χώρος αυτός επιλέχθηκε διότι είναι ο πιο ευρύς ελεύθερος χώρος, που προσφέρεται για την χωροθέτηση των απαραίτητων νέων κατασκευών (περίπτερο ενημέρωσης, στέγαστρο αναμονής κ.λ.π.) και επίσης περιβάλλεται από δρόμους που συνδέουν με το σημερινό κέντρο του οικισμού και την κορυφή. Γειτνιάζει τόσο με τα αποκαλυφθέντα τμήματα των τειχών όσο και με το υπάρχον αρχοντικό, το Αγγελέικο, το οποίο ως λαογραφικό μουσείο προσέλκυσε κατά τα προηγούμενα χρόνια πλήθος επισκεπτών. Το μουσείο παραμένει κλειστό τα τρία τελευταία χρόνια διότι το κτίριο χρήζει επισκευής. Επομένως είναι σκόπιμο να εξετασθεί η επαναχρησιμοποίησή του, μετά την αποκατάσταση, ως αρχαιολογικό μουσείο σε άμεση γειτνίαση με τους αρχαιολογικούς χώρους. Με τον τρόπο αυτό θα παρουσιασθούν στο κοινό και

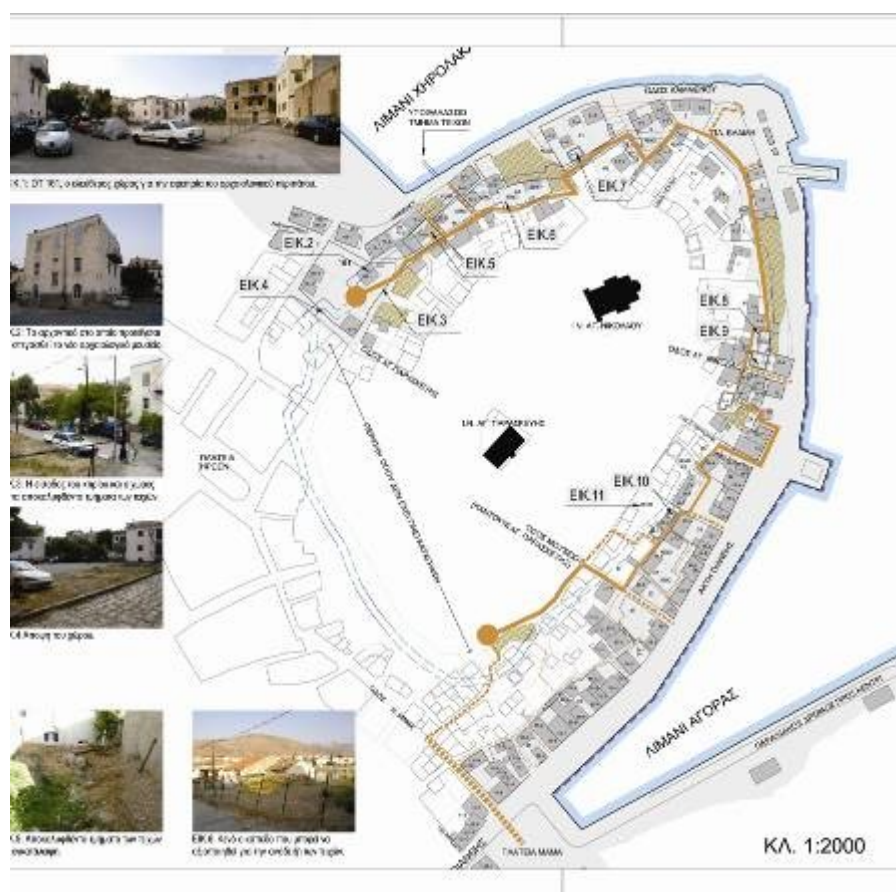
τα ευρήματα που σήμερα λόγω έλλειψης χώρου φυλάσσονται σε αποθήκες, αλλά θα αποσυμφορηθεί και το υπάρχον ναυτικό-ιστορικό μουσείο και θα επικεντρωθεί στα ναυτικά ιστορικά στοιχεία και εκθέματα.¹⁰²

Συμπληρωματικά θα πρέπει να εξετασθεί και το θέμα της αναβάθμισης των νέων ασύμβατων κτιρίων.

7) Αποκατάσταση των συνδέσεων των τειχών με τον παραλιακό δρόμο: ανάδειξη των παλιών μονοπατιών ανάμεσα στα τείχη, στην περιοχή του Κάβου, και αντίστοιχα αναβάθμιση των περασμάτων και των στενών δρόμων στην περιοχή της Αγοράς.

8) Διερεύνηση της χωροθέτησης χρήσεων σχετικών π.χ. καντίνα στη διαδρομή, σε υπάρχοντα κελύφη ή σε μορφή περιπτερού σε κενό οικόπεδο. Στο θέμα αυτό θα πρέπει να δοθεί προσοχή και να υπάρχει περιορισμός ως προς τις χρήσεις αναψυχής στην περίμετρο των τειχών, για να μην αλλοιωθεί ο χαρακτήρας των γειτονιών του οικισμού.

9) Τοπικές ρυθμίσεις για την κυκλοφορία των οχημάτων στον εσωτερικό δρόμο προκειμένου να διευκολυνθεί η περιήγηση στα τείχη: ήπια κυκλοφορία οχημάτων, σχετική σήμανση των κινήσεων, εξασφάλιση θέσεων στάθμευσης κατοίκων.

¹⁰² Απο συζήτηση με τους υπευθύνους του μουσείου. Τα λαογραφικά εκθέματα μπορούν να στεγασθούν στο κτίριο του Καποδιστριακού σχολείου, το οποίο παραμένει σε εγκατάλειψη.

17.2. Ειδικός τομέας ανάπτυξης στην περιοχή του λιμανιού της Αγοράς (βλ. φύλλο 8.2)

Είναι η πιο βεβαρυμένη από χρήσεις περιοχή του παραλιακού μετώπου στην οποία καταγράφηκαν προβλήματα υποβάθμισης των δημόσιων χώρων και μεγάλος βαθμός αλλοίωσης στα ιστορικά κτίρια. Πρόκειται για την περιοχή από το καντούνι του Αγ. Νικολάου μέχρι και την οδό Ν. Μάμα, για την οποία προτείνεται να γίνει κατ'αρχήν ειδική πολεοδομική μελέτη¹⁰³ για την πλήρη καταγραφή και προστασία των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της. Στην παρούσα εργασία εντοπίστηκαν δρομάκια, περάσματα, πλατώματα κ.λ.π. στοιχεία του ιστού, τα οποία δεν είναι με σαφήνεια (γεωμετρικά χαρακτηριστικά) αποτυπωμένα στο ισχύον ρυμοτομικό σχέδιο.(ενδεικτικά παρουσιάζεται απόσπασμα στο φύλλο 8.2) Επίσης εντοπίστηκαν αξιόλογα και ενδιαφέροντα κτίρια τα οποία δεν είναι κηρυγμένα και συνιστούν αξιόλογα σύνολα. (βλ. **χαρτη αξιολόγησης**) Στη μελέτη αυτή θα πρέπει να συμπεριληφθούν και να καταγραφούν όλες οι αξιόλογες κατασκευές στο θαλάσσιο όριο (βλ. **κεφ.6.2.1. του παρόντος**) και βεβαίως και το κρηπίδωμα όπου εντάσσονται οι αρχαίοι λίθοι.¹⁰⁴ Για όλα τα στοιχεία αυτά προτείνεται η κήρυξή τους ως αξιόλογα στοιχεία του ιδιαίτερου ιστορικού (ναυτικού) χαρακτήρα του οικισμού και αποτελούν κατάλοιπα της ναυτικής δραστηριότητας των κατοίκων του.

Στόχος της ανάπτυξης θα είναι η λειτουργική και μορφολογική αναβάθμιση της περιοχής και η ανάδειξη της ιστορικής ταυτότητας της παλιάς Αγοράς. Τα επιμέρους ζητήματα που θα πρέπει να αντιμετωπισθούν είναι:

- Η ανάδειξη των κύριων προσβάσεων προς την κορυφή του λόφου και τις εκκλησίες της Αγ. Παρασκευής και του Αγ. Νικολάου.
- Η ανάδειξη των υπαρχόντων ελεύθερων χώρων (πλατωμάτων, περασμάτων κ.λ.π.)
- Η διαμόρφωση στάσεων για τους περιπατητές, το ζήτημα της ένταξης πρασίνου και της συνέχειας των υλικών δαπεδοστρώσεων.
- Συνολική αντιμετώπιση του ζητήματος του μηχανολογικού εξοπλισμού των καταστημάτων
- Συνολική αντιμετώπιση του ζητήματος των σκιάστρων που αλλοιώνουν τις όψεις των κτιρίων της παραλίας. Στο θέμα αυτό μπορεί να συμβάλει η αξιολόγηση των κτιρίων σε σύνολα (βλ. **χαρτη αξιολόγησης**) τα οποία θα μπορούσαν να έχουν κοινά στέγαστρα σε απόσταση από τα ιστορικά κτίρια, ώστε να αναδεικνύονται οι όψεις τους.
- Ειδικές ρυθμίσεις για την κυκλοφορία και τη στάθμευση των οχημάτων με στόχο τη διευκόλυνση των κινήσεων των πεζών.
- Προτάσεις για την αποκατάσταση των όψεων των κτιρίων που έχουν υποστεί αλλοιώσεις καθώς και προτάσεις βελτίωσης και ένταξης των όψεων των ασύμβατων νέων κτιρίων, στο πλαίσιο της ανάδειξης του ειδικού χαρακτήρα της κάθε υποπεριοχής. (π.χ. πλάτωμα με λαικά κτίρια)

¹⁰³ Η πρόταση αυτή εντάσσεται στις γενικές προτάσεις για το σύνολο του οικισμού στις οποίες είχε καταλήξει η ομαδική εργασία, και οδηγούν στην αναθεώρηση του ρ.σ. ώστε να προστατευτούν όλα τα αξιόλογα στοιχεία του οικισμού. (βλ. ΔΕΚΗΣΗ 4.3: «ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΓΑΛΛΑΒΕΙΔΙΟΥ», Δ.Π.Μ.Σ. «ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ», Ε.Μ.Π., ΑΘΗΝΑ 2008

¹⁰⁴ Η ειδική κατασκευή του με την έδρασή του σε ξυλεία κέδρου –όπως αναφέρεται στα ιστορικά κείμενα– απαιτεί ειδική μελέτη αντιμετώπισης των καθιζήσεων που παρουσιάζει μετά από σεισμικά φαινόμενα (π.χ. σεισμός Αιγίου 1995) και αποκατάσταση των αρχαίων λίθων.

17.3. Κυκλοφορία οχημάτων και κινήσεις πεζών

Όπως τονίσθηκε στα προηγούμενα κρίνεται απολύτως αναγκαία η εκπόνηση κυκλοφοριακής μελέτης για το σύνολο του οικισμού κατά την οποία θα ληφθούν υπόψη όλα τα δεδομένα όπως τα γεωμετρικά χαρακτηριστικά των δρόμων, η συχνότητα διέλευσης οχημάτων, οι κατηγορίες μετακινήσεων κ.λ.π.

Με βάση τις παρατηρήσεις που έγιναν κατά την παρούσα εργασία και στο πλαίσιο της ανάδειξης του παραλιακού δρόμου ως ζωτικού χώρου για το σύνολο του οικισμού, είναι δυνατόν να διατυπωθούν –προς έλεγχο- οι ακόλουθες προτάσεις:

- 1) Ήπια κυκλοφορία οχημάτων, σε όλη την έκταση του παραλιακού δρόμου από το Κεντρί μέχρι την πλατεία του Χηρόλακα και με μονοδρομήσεις ως ακολούθως:
  - Οδοί Οιάνθης και Καμένου με φορά κίνησης τη σημερινή
  - Δρόμος Πέρα Πάντας, κυκλοφορία σε διπλή κατεύθυνση, διότι δεν υπάρχει εναλλακτικός δρόμος.
- 2) Οδός Νεωρίου: αμιγής πεζόδρομος, με κίνηση οχημάτων εξυπηρέτησης των κατοίκων, διότι υπάρχει εναλλακτική διέλευση δυτικότερα. Η πεζοδρόμηση αυτή θα ενισχύσει το χαρακτήρα της πλατείας του Χηρόλακα και θα διευκολύνει τις κινήσεις των πεζών στο στενό δρόμο της Νεωρίου.
- 3) Διερεύνηση της απαγόρευσης διέλευσης σε συγκεκριμένες ώρες, κυρίως βραδινές, ρύθμιση η οποία εφαρμόζεται σε πολλούς τουριστικούς προορισμούς όπως η Νάξος, η Τήνος κ.λ.π.
- 4) Απαγόρευση της στάθμευσης στον παραλιακό δρόμο, τουλάχιστον κατά τις περιόδους τουριστικής αιχμής με παράλληλη διαμόρφωση οργανωμένων χώρων. Κατά την παρούσα καταγραφή εντοπίστηκαν χώροι όπως:
  - Στην περιοχή των Καταλωνίων, το ΟΤ 176, διερεύνηση δυνατότητας, υπαίθριος με υποχρεωτική δενδροφύτευση **(βλ. σκαρίφημα στο φύλλο 7.6)**
  - Στην ευρύτερη περιοχή της πλατείας του Χηρόλακα: διερεύνηση στους επιμέρους «κενούς» χώρους, **(βλ. σκαρίφημα στο φ. 7.2.β.)** για την εξυπηρέτηση των ξενοδοχείων και των κατοίκων.
- 5) Δρομολόγηση μέσου μαζικής μεταφοράς για την εξυπηρέτηση του παραλιακού δρόμου, τουλάχιστον κατά τους θερινούς μήνες.
- 6) Διευκόλυνση κυκλοφορίας ποδηλάτου
- 7) Υλικά, σήμανση, διαβάσεις

17.4. Τα πλατώματα στη Πέρα Πάντα

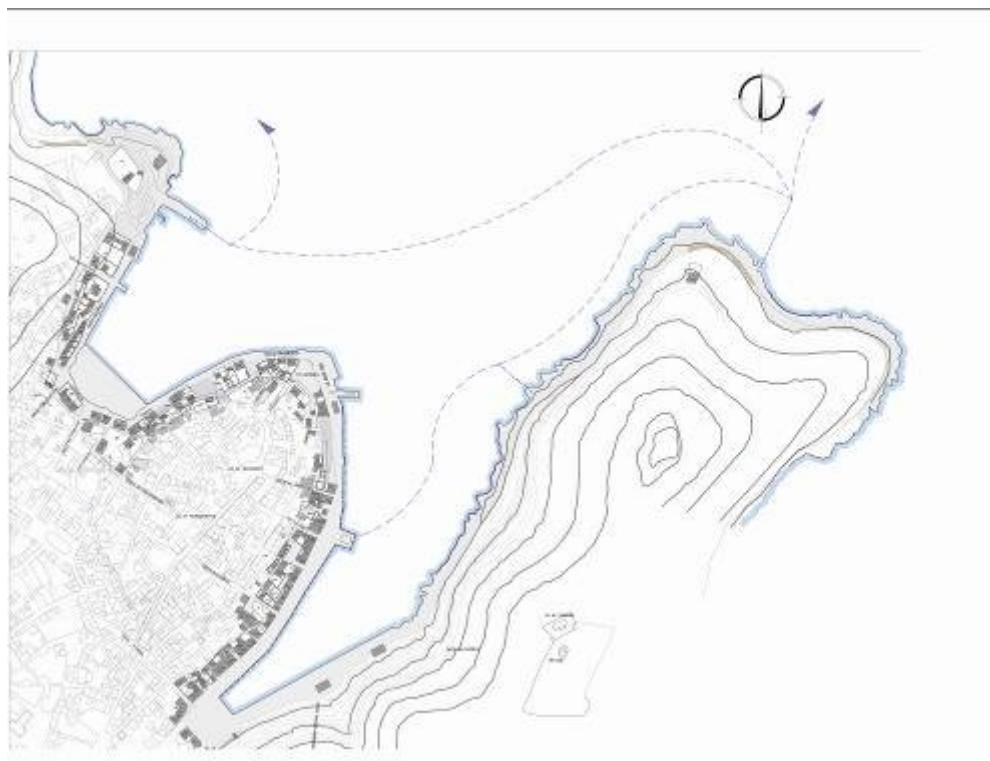
Οι προτάσεις αυτές έχουν ως στόχο να αναδειχθούν τα πλατώματα που υπάρχουν στον παραλιακό δρόμο και τα οποία μπορούν να αποτελέσουν αφετηρίες για φυσιολατρικούς περιπάτους που θα περνούν και από τα σημεία ιστορικού ενδιαφέροντος που εντοπίστηκαν στο λόφο της Πέρα Πάντας. Για τους χώρους αυτούς θα πρέπει να γίνουν:

- Καθαρισμός και απομάκρυνση των ασύμβατων κατασκευών που αλλοιώνουν το χαρακτήρα τους και αποκρύπτουν τη φυγή προς το λόφο. **(βλ. κεφ. 6.2.2 του παρόντος και φύλλο εικόνων 6.10)**
- Σήμανση/φωτισμός/ επιλογή κατάλληλων υλικών συμβατών με το φυσικό περιβάλλον
- Διερεύνηση της μορφής στη «καντίνας» που να ταιριάζει στον εξοχικό τους χαρακτήρα.

17.5. Θαλάσσιες συνδέσεις

Η πρόταση αυτή είναι συμβατή με το ναυτικό χαρακτήρα του Γαλαξειδίου. Πολλοί δε από τους μόνιμους κατοίκους διατηρούν ακόμη πλωτό μέσο, με το οποίο μετακινούνται στις πιο απομακρυσμένες ακτές (π.χ. διαδρομή απο το λιμάνι της Αγοράς όπου βρίσκονται αραγμένα τα περισσότερα βαρκάκια μέχρι το λιοτριβί, τον Καλαφάτη, το Γιάννακη κ.λ.π. (βλ. **χάρτη 1**) και στα απέναντι νησάκια. Η συνήθεια αυτή έχει ατονίσει λόγω της ευκολίας που παρέχει η χρήση του Ι.Χ. αυτοκινήτου, με τις συνεχείς διανοίξεις οδών στην ευρύτερη περιοχή. Η επανενεργοποίηση¹⁰⁵ των συνδέσεων αυτών και μάλιστα σε καθορισμένα δρομολόγια για το ευρύ κοινό, τα οποία θα εξυπηρετούν πραγματικά τις ανάγκες των κατοίκων και των παραθεριστών, θα συμβάλει στην αποσυμφόρηση των οδικών συνδέσεων σε όλο τον παραλιακό δρόμο. Επομένως κρίνεται σκόπιμη η περαιτέρω διερεύνηση της «βιωσιμότητας» της πρότασης, τουλάχιστον κατά τους θερινούς μήνες.

Ενδεικτικά σημειώνονται στο χάρτη το σημείο εκκίνησης στο Κιόσκι του λιμανιού της Αγοράς, όπου ήταν και παλαιότερα, και συνδέσεις στις σκούλες της Πέρα Πάντας, στο Κεντρί – απ' όπου μπορεί να πάει προς τα νησάκια – στην ακτή του ναυτικού ομίλου, στα Καταλώνια και στον Καλαφάτη. Τα σημεία αυτά προτείνονται με βάση προσωπικές παρατηρήσεις που έγιναν για την εκτίμηση της κίνησης στις ακτές. Στις θέσεις αυτές μπορούν να προβάλλουν ξύλινοι μώλοι, για την επιβίβαση και αποβίβαση.

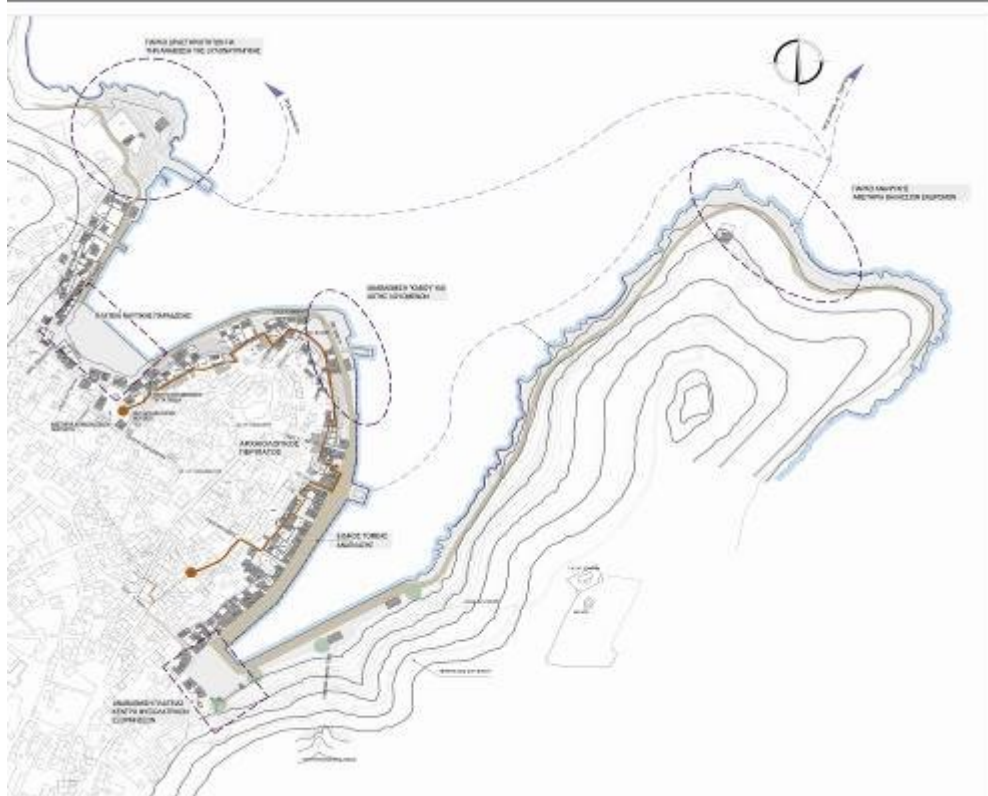

¹⁰⁵ Προ της διανοίξεως της εθνικής οδού Ιτέας-Ναυπάκτου, η σύνδεση Γαλαξειδίου - Ιτέας γινόταν με τακτικό θαλάσσιο δρομολόγιο. (καίκι)

17.6. Σύνοψη των προτάσεων (X-22)

Η σύνοψη των επιμέρους προτάσεων για την προστασία και την ανάπλαση του παραλιακού μετώπου σε ένα χάρτη αποκαλύπτεται ως μια ενιαία πρόταση – έναν πολιτιστικό περίπατο – σε όλα τα σημεία ιστορικού και αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος που εντοπίστηκαν. Σε όλη τη διαδρομή ο περιπατητής βιώνει αυτό που συνιστά τον σύνθετο «τόπο» του Γαλαξειδίου και τη διαλεκτική σχέση των στοιχείων της πόλης και της φύσης. Στο πλαίσιο αυτό δόθηκε έμφαση στη σημασία ανάδειξης της δυνατότητας εισχώρησης στο εσωτερικό του οικισμού, στο απόλυτα «αστικό» τοπίο, αλλά και στη δυνατότητα «φυγής» προς τη φύση.

Στο πλαίσιο της ολοκληρωμένης προστασίας του ιστορικού συνόλου του παραλιακού μετώπου, και παράλληλα με τη διατήρηση και ανάδειξη του φυσικού και του δομημένου περιβάλλοντος, συμπεριλήφθηκε και η διατήρηση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, η οποία μπορεί να προσδώσει λειτουργική αναζωγόηση των επιμέρους χώρων αλλά και του συνόλου.

ΦΥΛΛΑ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΕΦ. 8

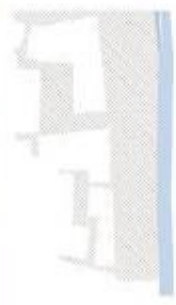

EIK1

EIK2

EIK3

EIK4

EIK5

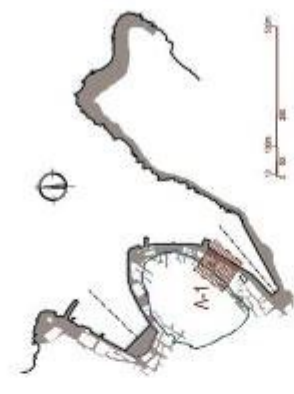
Α-2: ΚΛ. 1:1000

EIK6

EIK7

ΦΥΛΛΟ ΕΙΚΟΝΩΝ	8.2.
ΘΕΜΑ:	ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ
ΑΠΜ: ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΗΡΜΕΚΙΩΝ Α' ΚΑΤΕΥΘΥΝΗ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΧΩΝ ΔΙΔΟΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΛΙΚΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ ΣΤΟΝ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΟΙΚΙΣΜΟ ΤΟΥ ΓΑΛΑΞΙΔΙΟΥ ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ: Θ. ΚΑΒΥΡΗ ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΕΣ: Ε. ΜΑΚΡΤΡΟΥ - Α. ΜΟΝΕΜΒΑΣΤΟΥ ΑΘΗΝΑ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2005	

9. Επίλογος

18. Επίλογος

Για την υλοποίηση της περιγραφείσας πρότασης απαιτείται μια σειρά από μέτρα, διοικητικά και νομοθετικά, τα οποία εντάσσονται στις γενικές προτάσεις που διατυπώθηκαν για το σύνολο του οικισμού¹⁰⁶ και συνοπτικά θα λέγαμε ότι αναφέρονται στη δραστηριοποίηση των αρμόδιων φορέων (Κεντρική διοίκηση και τοπική αυτοδιοίκηση) και στη συναίνεση και συμμετοχή των κατοίκων.

Αυτό όμως που θα έπρεπε να τονισθεί καταληκτικά είναι η ευρύτερη σημασία της επέμβασης για την ανάδειξη του συνόλου του ιστορικού οικισμού, ως σύγχρονη και ζωντανή «πόλη», η οποία μπορεί να αποτελέσει εναλλακτική πρόταση διαμονής –παραθεριστικής και κυρίως μόνιμης- με την ιδιαίτερη ποιότητα ζωής που μπορεί να προσφέρει στο σύγχρονο «γρήγορο κόσμο».¹⁰⁷

Από τις προηγούμενες καταγραφές πιστοποιήθηκε ότι πράγματι στο παραλιακό μέτωπο «προβάλλεται» ο ιδιαίτερος χαρακτήρας του οικισμού και για το λόγο αυτό υφίσταται και τις μεγαλύτερες αλλοιώσεις από την εκμετάλλευσή του. Επομένως η διατήρηση και ανάδειξη του ιστορικού περιβάλλοντος του παραλιακού μετώπου του Γαλαξειδίου –δομημένου και φυσικού- είναι η καθοριστική «πράξη» που μπορεί να οδηγήσει στο στόχο αυτό, στο πλαίσιο της αειφόρου ανάπτυξης, που έτσι κι αλλιώς ο ίδιος ο τόπος «επιβάλλει» με τη συνεχή παρουσία του σε όλη τη μακρά ιστορική αναδρομή που παρουσιάστηκε.

---

¹⁰⁶ βλ. ΑΣΚΗΣΗ 4.3: «ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΓΑΛΑΞΕΙΔΙΟΥ», Δ.Π.Μ.Σ. «ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ», Ε.Μ.Π., ΑΘΗΝΑ 2008.

¹⁰⁷ PAUL. L. KNOX - HEIKE MAYER, "Small Town Sustainability- Economic, Social and Environmental Innovation", Birkhauser Verlag AG, Berlin 2009, σελ. 15 (ISBN 978-3-7643-8580-4)

Βιβλιογραφία – Πηγές φωτογραφικού υλικού

1. ΒΛΑΜΗ Ε., «Σκελετόβραχος», Εστία, Αθήνα 1980.
2. ΒΛΑΜΗ Ε., «Γαλαξίδι, η μοίρα μιας ναυτικής πολιτείας», Εστία, Αθήνα 1980.
3. ΓΟΥΡΓΟΥΡΗΣ Ν., «Το Γαλαξίδι στον καιρό των караβιών», τόμοι 1 και 2, Σύνδεσμος Γαλαξιδιωτών, Αθήνα 1982.
4. ΘΕΜΕΛΗΣ Π. - ΣΤΑΘΑΚΗ-ΚΟΥΜΑΡΗ Ρ., «ΤΟ ΓΑΛΑΞΕΙΔΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΕΩΣ ΣΗΜΕΡΑ», ΠΡΑΚΤΙΚΑ Α΄ ΕΠΙΣΤ. ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ 29-30-2000, ΔΗΜΟΣ ΓΑΛΑΞΕΙΔΙΟΥ. ΑΘΗΝΑ, 2003.
5. ΘΕΜΕΛΗΣ Π., ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ 33, 1978.
6. ΘΡΕΨΙΑΔΗΣ Ι., «ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΓΑΛΑΞΕΙΔΙΟΥ», ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ 1972.
7. ΚΑΥΚΟΥΛΑ Κ.- ΠΑΠΑΜΙΧΟΣ Ν. - ΧΑΣΤΑΟΓΛΟΥ Β., «ΣΧΕΔΙΑ ΠΟΛΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΟΥ 19ου ΑΙΩΝΑ», Α.Π.Θ. ΕΠΙΣΤ. ΕΠΕΤΗΡΙΔΑ ΤΜ. ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ. ΘΕΣ/ΝΙΚΗ 1990.
8. ΜΑΪΣΤΡΟΥ Ε., «ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ ΠΟΛΕΩΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ- Ο ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ- Η ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΕΠΕΜΒΑΣΕΩΝ», Ε.Μ.Π.- Δ.Π.Μ.Σ «ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ», ΑΘΗΝΑ 2004-05
9. ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ Ι.Δ., «ΓΑΛΑΞΕΙΔΙ, Το έπος μιας πολιτείας τριών χιλιάδων τετρακοσίων ετών», Γκοβόστης, Αθήνα 1977.
10. ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ ΚΑΤΙΑ, «Εδώ Γαλαξίδι ....sos.», Μπουκουμάνης, Αθήνα 1979.
11. ΠΡΟΚΑΛΑΜΟΣ ΕΥΘ., «Προσδεδεμένος επί της γέφυρας»,
12. ΠΡΟΚΑΛΑΜΟΣ ΕΥΘ. , «Το καφενείο δεν δέχεται ορθίους», εκδ. Λιβάνη, Αθήνα 2005.
13. ΣΚΙΑΔΑΣ Α. Ι., «ΤΟ ΓΑΛΑΞΕΙΔΙ, ΜΙΑ ΠΑΝΑΡΧΑΙΑ ΝΑΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ (ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ-ΙΣΤΟΡΙΑ-ΞΕΝΑΓΗΣΗ)». ΑΘΗΝΑ 1986.
14. ΣΚΙΑΔΑΣ Α. Ι., «Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΑΓ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΣΤΟ ΓΑΛΑΞΕΙΔΙ- Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΝΑΟΥ- ΤΟ ΞΥΛΟΓΛΥΠΤΟ ΤΕΜΠΛΟ». ΑΘΗΝΑ 1982.
15. ΣΚΙΑΔΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Ι., «ΤΟ ΓΑΛΑΞΕΙΔΙ, μια πανάρχαια ναυτική πολιτεία», Αθήνα 1999
16. ΣΤΑΘΑΚΗ ΚΟΥΜΑΡΗ Ρ. - Π.ΒΑΛΑΒΑΝΗΣ, «ΟΔΗΓΟΣ ΝΑΥΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΓΑΛΑΞΕΙΔΙΟΥ», ΕΚΔ. ΝΑΥΤΙΚΟΥ & ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΓΑΛΑΞΕΙΔΙΟΥ.
17. Ρ. ΣΤΑΘΑΚΗ-ΚΟΥΜΑΡΗ, «ΓΑΛΑΞΕΙΔΙ, Η ΘΡΥΛΙΚΗ ΝΑΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ», ΤΕΥΧΟΣ 14, 1999, ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ, ΤΕΥΧΟΣ 14^ο 1999.
18. ΣΤΑΘΑΚΗ-ΚΟΥΜΑΡΗ ΡΟΔ., ΑΣΠΑ ΤΣΑΟΥΣΑΚΗ, ΓΩΓΩ ΧΑΒΙΑΡΑ, «γαλαξίδι, η πολιτεία-τα σπίτια», Μακεδος, Αθήνα 1985.
19. ΤΣΑΟΥΣΑΚΗ Γ., «ΓΑΛΑΞΑ, ΣΚΙΤΣΑ ΚΑΙ ΜΝΗΜΕΣ», ΕΚΔ. ΜΑΚΕΔΟΣ. ΑΘΗΝΑ 1993.

20. PAUL. L. KNOX - HEIKE MAYER, "Small Town Sustainability- Economic, Social and Environmental Innovation", Birkhauser Verlag AG, Berlin 2009. (ISBN 978-3-7643-8580-4)
21. L. LERAT, «ΟΙ ΕΣΠΕΡΙΟΙ ΛΟΚΡΟΙ, Ι, ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΕΡΕΙΠΙΑ», ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ Β.Β. ΚΑΡΑΜΠΕΤΣΟΥ, Δ.Δ. ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, ΑΜΦΙΣΑ 2008.
22. Ελληνική παραδοσιακή αρχιτεκτονική, «ΦΩΚΙΔΑ», Εκδοτικός οίκος «ΜΕΛΙΣΣΑ», ΑΘΗΝΑ, 1987.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ:

- «ΕΝΑ ΜΠΡΙΚΙ ΣΤΑ ΣΚΕΡΑ ΤΟΥ ΓΑΛΑΞΕΙΔΙΟΥ», Κ.Α. ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ, ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ, ΤΕΥΧΟΣ 7, ΣΕΛ. 48-50, ΕΚΔΟΣΗ Π.Ι.Ο.Π., 1999.
- «ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ», Μ. ΚΑΡΑΒΑΣΙΛΗ, Ε. ΜΙΚΕΛΑΚΗΣ, ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ, ΤΕΥΧΟΣ 7, ΣΕΛ. 48-50, ΕΚΔΟΣΗ Π.Ι.Ο.Π., 1999.
- «ΜΟΥΣΕΙΟ ΝΑΥΠΗΓΙΚΗΣ ΣΤΟ ΠΕΡΑΜΑ», Κ.Α. ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ, ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ, ΤΕΥΧΟΣ 7, ΣΕΛ. 39-40, ΕΚΔΟΣΗ Π.Ι.Ο.Π., 1999.
- «ΝΑΥΤΙΚΑ ΜΟΥΣΕΙΑ – ΤΕΧΝΙΚΑ ΜΟΥΣΕΙΑ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ», Κ.Α. ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ, ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ, ΤΕΥΧΟΣ 9, ΣΕΛ. 25-29, ΕΚΔΟΣΗ Π.Ι.Ο.Π., 2001.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΓΑΛΑΞΕΙΔΙ:

- Γ.Η. ΣΚΟΥΡΛΕΤΟΥ, «Καταλήψεις κοινοχρήστων χώρων και πολεοδομικές παρανομίες στο Γαλαξίδι», εφημ. «το Γαλαξίδι», φ.453, Μάρτιος 1989.
- Γ.Η. ΣΚΟΥΡΛΕΤΟΥ, «Πολεοδομικά», εφημ. «το Γαλαξίδι», φ.469, Νοέμβριος 1990.
- Ι.Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ, «Τα κλειστά σπίτια» (χρονογράφημα), εφημ. «το Γαλαξίδι», Φεβρουάριος 1960.

ΓΑΛΑΞΕΙΔΙ, Φωτογραφικές επιλογές παραδοσιακής και σύγχρονης αρχιτεκτονικής, Πρόγραμμα «Νεολαία» της Ε.Ε., Γ.Γ.ΝΕΑΣ ΓΕΝΙΑΣ, ΔΡΑΣΗ 3.1: «Πρωτοβουλίες νέων», εκδ. «Αναπτυξιακή περιοχή Γαλαξειδίου», Γαλαξίδι 2005.

ΑΣΚΗΣΗ 4.3: «ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΓΑΛΑΞΕΙΔΙΟΥ», Δ.Π.Μ.Σ. «ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ», Ε.Μ.Π., ΑΘΗΝΑ 2008

ΥΠΕΧΩΔΕ, Δ/ΝΣΗ ΧΑΡΤΩΝ ΚΑΙ ΑΕΡΟΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ
ΥΠΕΧΩΔΕ, ΤΜΗΜΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ
ΑΡΧΕΙΟ ΔΗΜΟΥ ΓΑΛΑΞΕΙΔΙΟΥ

	ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ		
α /α	ΤΙΤΛΟΣ	ΚΛΙΜΑ ΚΑ	
1	ΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΤΟΠΙΟ		ΚΕ Φ. 2
2	ΘΕΣΕΙΣ ΚΑΤΟΙΚΗΣΗΣ		ΚΕ Φ.3
3	Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΤΟΥ 19ΟΥ ΑΙΩΝΑ		" --
4	ΣΥΝΟΛΟ ΟΙΚΙΣΜΟΥ:ΔΟΜΗΜΕΝΟΣ - ΑΔΟΜΗΤΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΚΛ. 1:4000	ΚΕ Φ. 4
5	ΣΥΝΟΛΟ ΟΙΚΙΣΜΟΥ: ΤΟ ΑΝΑΓΛΥΦΟ ΤΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ	ΚΛ. 1:1400	" --
6	ΣΥΝΟΛΟ ΟΙΚΙΣΜΟΥ: Ο ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΣ ΙΣΤΟΣ	ΚΛ. 1:4000	" --
7	ΣΥΝΟΛΟ ΟΙΚΙΣΜΟΥ: ΟΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΧΩΡΟΙ	ΚΛ. 1:4000	" --
8	ΣΥΝΟΛΟ ΟΙΚΙΣΜΟΥ: Η ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ	ΚΛ. 1:4000	" --
9	ΣΥΝΟΛΟ ΟΙΚΙΣΜΟΥ: ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ	ΚΛ. 1:4000	" --
1 0	ΣΥΝΟΛΟ ΟΙΚΙΣΜΟΥ: ΤΟ ΟΔΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ	ΚΛ. 1:4000	" --
1 1	ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΡΥΜΟΤΟΜΙΚΩΝ ΣΧΕΔΙΩΝ		" --
1 2	ΣΥΝΟΛΟ ΟΙΚΙΣΜΟΥ: ΤΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	ΚΛ. 1:4000	" --
1 3	ΔΟΜΗΜΕΝΟΣ - ΑΔΟΜΗΤΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΚΛ. 1:4000	ΚΕ Φ. 6
1 4	Ο ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΣ ΙΣΤΟΣ	ΚΛ. 1:4000	" --
1 5	ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΚΛ. 1:2000	" --
1 6	Η ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ	ΚΛ. 1:2000	" --
1 7	ΟΙ ΑΛΛΟΙΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ	ΚΛ. 1:2000	" --
1 8	Η ΔΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ	ΚΛ. 1:2000	" --

1 9	Η ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ	ΚΛ. 1:2000	" --
2 0	ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ	ΚΛ. 1:2000	" --
2 1	ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΕΠΕΜΒΑΣΕΩΝ	ΚΛ. 1:4000	" --
2 2	ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ	ΚΛ. 1:2000	ΚΕ Φ. 8

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΦΥΛΛΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ

- Φ- 2. 1. ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ
- Φ- 2. 2. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
- Φ- 2. 3. ΤΟ ΔΙΚΤΥΟ ΣΠΗΛΑΙΩΝ ΤΗΣ ΦΩΚΙΔΑΣ
- Φ- 3. 1. ΤΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ
- Φ- 3. 2. ΤΑ ΝΑΥΤΙΛΙΑΚΑ ΕΚΘΕΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ
- Φ- 3. 3. ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΚΑΤΑΓΡΑΦΕΣ ΚΤΙΡΙΩΝ
- Φ- 3. 4. ΟΙ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΕΙΣ ΤΟΥ Π. ΠΕΤΡΑΤΖΑ
- Φ- 4. 1. ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΙ ΔΡΟΜΟΙ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ
- Φ- 4. 2. ΠΛΑΤΕΙΕΣ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ
- Φ- 4. 3. Η ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ
- Φ- 4. 4. ΟΙ ΑΛΛΟΙΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ
- Φ- 4. 5. Η ΝΕΑ ΔΟΜΗΣΗ
- Φ- 6. 1. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΕΣ ΟΨΕΙΣ ΣΤΟ ΠΑΡΑΛΙΑΚΟ ΜΕΤΩΠΟ
- Φ- 6. 2. ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΟΥ ΠΑΡΑΛΙΑΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΔΡΟΜΟΥ
- Φ- 6. 3. ΟΙ ΚΑΘΕΤΕΣ ΣΥΝΔΕΣΕΙΣ
- Φ- 6. 4. Η ΠΛΑΤΕΙΑ ΒΛΑΜΗ ΚΑΙ Η ΑΚΤΗ ΤΟΥ ΝΑΥΤΙΚΟΥ ΟΜΙΛΟΥ
- Φ- 6. 5. ΟΙ ΠΛΑΤΕΙΕΣ ΣΤΟ ΜΥΧΟ ΤΩΝ ΛΙΜΑΝΙΩΝ
- Φ- 6. 6. ΤΥΠΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ
- Φ- 6. 7. ΛΕΙΨΑΝΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΟΧΥΡΩΣΗΣ
- Φ- 6. 8. Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΟΧΥΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ
- Φ- 6. 9. ΤΟ ΘΑΛΑΣΣΙΟ ΟΡΙΟ
- Φ- 6. 10. ΤΟ ΔΑΣΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΑ ΠΑΝΤΑΣ

- Φ- 6. 11 ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΠΕΖΩΝ ΚΑΙ ΟΧΗΜΑΤΩΝ
- Φ- 7. 1 A Η ΠΛΑΤΕΙΑ ΜΑΜΑ: ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
- Φ- 7. 1 B Η ΠΛΑΤΕΙΑ ΜΑΜΑ: ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΝΑΠΛΑΣΗΣ
- Φ- 7. 2 A Η ΠΛΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΧΗΡΟΛΑΚΑ: ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
- Φ- 7. 2 B Η ΠΛΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΧΗΡΟΛΑΚΑ: ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΝΑΠΛΑΣΗΣ
- Φ- 7. 3 A Η ΑΚΤΗ ΤΟΥ ΝΑΥΤΙΚΟΥ ΟΜΙΛΟΥ: ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
- Φ- 7. 3 B Η ΑΚΤΗ ΤΟΥ ΝΑΥΤΙΚΟΥ ΟΜΙΛΟΥ: ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΝΑΠΛΑΣΗΣ
- Φ- 7 4 ΤΟ ΚΕΝΤΡΙ: ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
- Φ- 7 5 Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΩΝ ΚΑΤΑΛΩΝΙΩΝ: ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
- Φ- 7 6 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΩΝ ΚΑΤΑΛΩΝΙΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΚΕΝΤΡΙ
- Φ- 8 1 Ο ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΕΡΙΠΑΤΟΣ ΣΤΟΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΔΡΟΜΟ
- Φ- 8 2 Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ (ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ)

Παράρτημα Ι - ΧΑΡΤΕΣ

